İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AMASYA YALIBOYU EVLERİ ÜZERİNE BİR BİÇİM GRAMERİ ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Orkan Zeynel GÜZELCİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

TEMMUZ 2012

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AMASYA YALIBOYU EVLERİ ÜZERİNE BİR BİÇİM GRAMERİ ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Orkan Zeynel GÜZELCİ
(502101092)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sinan Mert ŞENER

TEMMUZ 2012

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502101092 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Orkan Zeynel GÜZELCİ**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **"AMASYA YALIBOYU EVLERİ ÜZERİNE BİR BİÇİM GRAMERİ ÇALIŞMASI"** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı :	**Prof. Dr. Sinan Mert ŞENER** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
Jüri Üyeleri :	**Prof. Dr. Gülen ÇAĞDAŞ** İstanbul Teknik Üniversitesi	.....
	Yrd. Doç. Dr Togan TONG Yıldız Teknik Üniversitesi	.....

Teslim Tarihi : **03 Mayıs 2012**
Savunma Tarihi : **30 Temmuz 2012**

Beni tüm destekleyenlere,

ÖNSÖZ

Öncelikle, tezin oluşum ve gelişim evrelerinde fikirleriyle bana yol gösteren, bilgisini ve zamanını benimle paylaşan çok değerli hocam Prof. Dr. Sinan Mert Şener'e, tez konumun şekillenmesinde büyük pay sahibi olan ve kaynaklarını sonuna kadar benimle paylaşan sayın Prof. Dr. Zafer Ertürk'e, tez yazım sürecine yönelik tavsiyeleri ve desteklerinden dolayı sayın Doç.Dr. Banu Manav'a ve sayın Dr. Çiğdem Canbay Türkyılmaz'a teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, bu süreçte bana gösterdikleri hoşgörüden dolayı sevgili dostlarım Ali Kemal Terlemez ve Kadir Uyanık'a, bana her türlü konuda karşılıksız destek olan Handan Duyar'a, her zaman arkamda olup bana güvenini hiç yitirmeyen aileme sonsuz teşekkürler.

Temmuz 2012

Orkan Zeynel Güzelci
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xi**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xiii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xv**
ÖZET ..... **xix**
SUMMARY ..... **xxi**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Çalışmanın Amacı 1
1.2 Çalışmanın Kapsamı 2
1.3 Çalışmanın Yöntemi 2
2. YÖRESEL MİMARİ VE TÜRK EVİ **5**
2.1 Yöresel Mimari 5
2.1.1 Yöresel yerleşmeler 7
2.1.2 Yöresel sivil mimariler 10
2.2 Türk Evi 11
2.2.1 Anadolu'da Türk Evleri 13
2.2.2 Rumeli'de Türk Evleri 22
2.3 Türk Evi'nin Elemanları Ve Plan Tipleri 28
2.3.1 Türk Evleri'nde katlar 28
2.3.2 Türk Evleri'nde plan elemanları 29
2.3.3 Türk Evleri'nde plan tipleri 36
3. AMASYA KENTİ VE GELENEKSEL AMASYA EVLERİ **41**
3.1 Amasya Kentinin Genel Analizi 41
3.1.1 Konum 41
3.1.2 Yer şekilleri 42
3.1.3 İklim ve bitki örtüsü 44
3.1.4 Kentin tarihçesi 45
3.1.5 Amasya'nın mekansal analizi 47
3.1.6 Amasya kent dokusunun mimari bileşenleri 49
3.1.6.1 Arkeolojik sitler ve anıtsal yapılar 49
3.1.6.2 Sivil mimarlık örnekleri 52
3.2 Amasya Yalıboyu Evleri 54
4. MİMARİ DİLLER VE BİÇİM GRAMERİ **59**
4.1 Mimari Dil 59
4.1.1 Yöresel mimarinin dili 60
4.2 Biçim Grameri 61
4.2.1 Standart biçim grameri 62
4.2.2 Parametrik biçim grameri 63
4.2.3 Biçimler üzerinde yapılan işlemler 64
4.3 Biçim Gramerinin Üzerine Yapılan Çalışmalar 66

4.3.1 Çin buz ışınları 67
4.3.2 Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası 69
4.3.3 Klasik Osmanlı Cami'leri 70
4.4 Konut Mimarisi Üzerine Yapılmış Biçim Grameri Çalışmaları 72
4.4.1 Palladio Villaları 72
4.4.2 Frank Lloyd Wright Kır Evleri 73
4.4.3 Queen Anne Evleri 74
4.4.4 Malagueira Evleri 75
4.4.5 Geleneksel Türk Evleri 76
5. AMASYA YALIBOYU EVLERİ'NİN BİÇİM GRAMERİ 79
5.1 Amasya Yalıboyu Evleri İçin Geliştirilen Biçim Grameri 79
5.2 Yalıboyu Evleri İçin Geliştirilen Kural Setleri 82
5.3 Yalıboyu Evleri İçin Plan Üretimi 91
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 93
KAYNAKLAR 97
EKLER 103
ÖZGEÇMİŞ 147

KISALTMALAR

BA : Balkon
B : Başlangıç biçimi
Ç : Çıkma
ÇK : Çıkma yapmış köşk
E : Eyvan
Em : Ek mekan
Eo : Ek Oda
K : Kural
KD : Dış sofalı ev tipi için kurallar
KG : Yapıya giriş biçimi için kurallar
KI : İç sofalı ev tipi için kurallar
KP : Kural Pencere
M : Merdiven
O : Oda
O2 : Tek yönde çıkmalı oda
O3 : İki yönde çıkmalı oda
P : Pencere
S : Sofa
SE : Eyvanlı Sofa
Sek : Ek sofa

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge A.1 : 1 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 104
Çizelge A.2 : 2 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 105
Çizelge A.3 : 3 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 106
Çizelge A.4 : 4 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 107
Çizelge A.5 : 5 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 108
Çizelge A.6 : 6 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 109
Çizelge A.7 : 9 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a). 110
Çizelge A.8 : 10 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....111
Çizelge A.9 : 11 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....112
Çizelge A.10 : 13 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....113
Çizelge A.11 : 15 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....114
Çizelge A.12 : 16 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....115
Çizelge A.13 : 17 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....116
Çizelge A.14 : 18 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....117
Çizelge A.15 : 19 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....118
Çizelge A.16 : 20 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....119
Çizelge A.17 : 21 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....120
Çizelge A.18 : 23 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).....121
Çizelge B.1 : 1 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....122
Çizelge B.2 : 2 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....123
Çizelge B.3 : 3 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....124
Çizelge B.4 : 4 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....125
Çizelge B.5 : 5 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....126
Çizelge B.6 : 5 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması ikinci bölüm 127
Çizelge B.7 : 6 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....128
Çizelge B.8 : 9 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....129
Çizelge B.9 : 10 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....130
Çizelge B.10 : 11 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....131
Çizelge B.11 : 13 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....132
Çizelge B.12 : 15 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....133
Çizelge B.13 : 16 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....134
Çizelge B.14 : 17 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....135
Çizelge B.14 (devam): 17 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması. 136
Çizelge B.15 : 18 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....137
Çizelge B.16 : 19 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....138
Çizelge B.17 : 20 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....139
Çizelge B.18 : 21 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....140
Çizelge B.19 : 21 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması ikinci bölüm 141
Çizelge B.20 : 23 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.....142
Çizelge B.20 (devam) : 23 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması 143
Çizelge C.1 : Dış sofalı tiplerine ait kural şeması.....144

Çizelge C.2 : İç sofalı tiplerine ait kural şeması 145
Çizelge D.1 : Yalıboyu vaziyet planı 146

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Antalya Kaleiçi'nde, yerleşme ve yaşama birimi (Bektaş, 2004). 5
Şekil 2.2 : Queen Anne Evleri (Url-1)..... 6
Şekil 2.3 : Lesotho ve Nepal'de yöresel mimari örnekleri (Url-2; Url-3)..... 6
Şekil 2.4 : İlkel mimarlık ürünleri (Fitch ve Branch, 1960). 7
Şekil 2.5 : Türk Evi ve sokakların yerleşme düzeni (Günay, 1999; Kuban, 1995)... 8
Şekil 2.6 : Fujian'da Tulou yerleşmesi, Çin (Url-4)..... 8
Şekil 2.7 : Berat'ta topografyaya göre yerleşme, Arnavutluk (Akın, 2001)..... 9
Şekil 2.8 : Yapı Malzemesi Seçimi Mardin, Türkiye (Url -5)..... 9
Şekil 2.9 : Yöresel sivil mimari örnekleri (Günay, 1999; Kuban, 1995). 10
Şekil 2.10 : Yöresel sivil mimari örnekleri (Sey, 1999; Kuban, 1995). 11
Şekil 2.11 : Safranbolu'da Türk Evi (Günay, 1999). 12
Şekil 2.12 : Le Corbusier'in Türk Evi eskizleri (Le Corbusier, 2011).....12
Şekil 2.13 : 1720-1730 yılları arasında yapılmış minyatür (Günay, 1999). 13
Şekil 2.14 : İstanbul'un Fener ve Arnavutköy semtlerinden evler (Sey, 1999).....15
Şekil 2.15 : Safranbolu ve Amasya'dan evler (Günay, 1999). 16
Şekil 2.16 : Rize evleri (Sey, 1999; Tayla, 2007). 16
Şekil 2.17 : Ankara Evi (Tayla, 2007; Eczacıbaşı, 2003).....17
Şekil 2.18 : Kayseri Evi (Sey, 1999; Günay, 1999). 18
Şekil 2.19 : Kula ve Birgi'den ev örnekleri (Günay, 1999).....19
Şekil 2.20 : Taş evler, Küle ve Bodrum (Quigley-Pınar, 1985; Günay, 1999).....19
Şekil 2.21 : Antalya ve Toros evleri (Sey, 1999; Günay,1999). 20
Şekil 2.22 : Mardin ve Midyat evleri (Sey, 1999; Eczacıbaşı, 2003).....21
Şekil 2.23 : Kursumlija'da bir evin plan ve görünüşü, Sırbistan (Akın, 2001). 23
Şekil 2.24 : Belgrad'da bir konağın plan ve görünüşü, Sırbistan (Akın, 2001).....23
Şekil 2.25 : Mostar, Bosna-Hersek (Akın, 2001).....23
Şekil 2.26 : Kalkandelen'de bir ev, Makedonya (Akın, 2001). 24
Şekil 2.27 : Kalkandelen'de bir evin plan ve görünüşü, Makedonya (Akın, 2001)...24
Şekil 2.28 : Berat'ta evler, Arnavutluk (Akın, 2001).....25
Şekil 2.29 : Atina Evi (Sey, 1999; Günay, 1999).....25
Şekil 2.30 : Tesalya Evi (Sey, 1999).....26
Şekil 2.31 : Edirne ve Tekirdağ'dan ev örnekleri (Kuban 1995; Günay, 1999).....26
Şekil 2.32 : Kırım Bahçesaray'da bir konak (Url-6).....27
Şekil 2.33 : Türk Evi'nde ana yaşam katı ve bodrum katı örneği (Eldem, 1984).....28
Şekil 2.34 : Bursa Azazbey Cami yanındaki Türk Evi'nde katlar (Eldem, 1984).....29
Şekil 2.35 : Katların doğaya göre biçimlenişi (Küçükerman, 1996).....29
Şekil 2.36 : Oda ve mimari elemanları (Kuban 1995).....30
Şekil 2.37 : Gebze'de tek odalı ev, sokak görünüşü ve 1.kat planı, (Kuban 1995). ..30
Şekil 2.38 : Oda (Kuban, 1995). 31
Şekil 2.39 : Eyvanlı orta sofa (Günay, 1999).....32
Şekil 2.40 : Dört eyvanlı orta sofa (Günay, 1999). 32
Şekil 2.41 : Ahşap merdiven ve detayı (Kuban, 1995).....33

Şekil 2.42 : Türk Evi'nde merdiven örnekleri (Günay, 1999).....34
Şekil 2.43 : Eyvanlar (Günay, 1999).....34
Şekil 2.44 : Eyvanlı Türk Evi örneği, Muradiye Evi 17.yüzyıl (Eldem, 1984).....35
Şekil 2.45 : Avlu ve Bahçe (Güzelci, 2012).....35
Şekil 2.46 : Avluda ocak ve yemek hazırlama (Kuban, 1995).....36
Şekil 2.47 : Türk Evi'nde Plan Tipleri (Günay, 1999).....37
Şekil 2.48 : Türk Evi'nin morfolojik analizi ve plan şemaları (Kuban, 1995).....37
Şekil 2.49 : Sofasız Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).....38
Şekil 2.50 : Dış Sofalı Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).....39
Şekil 2.51 : İç Sofalı Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).....39
Şekil 2.52 : Orta Sofalı Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).....40
Şekil 3.1 : Amasya kentinin genel perspektifi (Gabriel, 1934).....41
Şekil 3.2 : Amasya'nın konumu (Türkiye İstatistik Kurumu, 2010).....42
Şekil 3.3 : Genel Amasya planı (Gabriel, 1934).....42
Şekil 3.4 : Amasya kentine batı ve doğu tarafından bakış (Güzelci, 2012).....43
Şekil 3.5 : Amasya'nın meyil durumu (Amasya Belediyesi İmar Bölümü, 1997).....43
Şekil 3.6 : Roma Döneminde Amasya (Kuzucular, 1994).....45
Şekil 3.7 : Amasya kesit diyagramı (Bechhoefer ve Yalçın, 1991).....47
Şekil 3.8 : 2 numaralı kentsel sit alanı (Amasya Valiliği, 2007a).....48
Şekil 3.9 : Amasya Kalesi (Gabriel, 1934).....49
Şekil 3.10 : Kral Kaya Mezarları (Güzelci, 2012).....50
Şekil 3.11 : Alçak Köprü, 1930 ve 2012 (Gabriel, 1934).....50
Şekil 3.12 : İstasyon Köprüsü (Güzelci, 2012).....50
Şekil 3.13 : Burmalı Minare Cami (Gabriel, 1934).....51
Şekil 3.14 : Sultan Beyazıd Külliyesi'ne kuzey yönünden bakış (Gabriel, 1934).....51
Şekil 3.15 : Sultan Beyazıd Külliyesi'ne güney yönünden bakış (Güzelci, 2012).....52
Şekil 3.16 : Vilayet Binası ve Eski Belediye Binası (Güzelci, 2012).....52
Şekil 3.17 : Amasya'da sivil mimarlık örneği (Güzelci, 2012).....53
Şekil 3.18 : Amasya'da sivil mimarlık örnekleri (Güzelci, 2012).....53
Şekil 3.19 : Amasya Yalıboyu Evleri (Ertürk, 2010).....54
Şekil 3.20 : Yalıboyu'nda ırmağa paralel sokak düzenleri (Güzelci, 2012).....54
Şekil 3.21 : Yeşilırmak'a dik sokak düzenleri (Güzelci, 2012).....55
Şekil 3.22 : İki Bölümlü Yalıboyu Evi planı (Bechhoefer ve Yalçın, 1991).....55
Şekil 3.23 : İki Bölümlü Yalıboyu Evi kesiti (Bechhoefer ve Yalçın, 1991).....56
Şekil 3.24 : Yalıboyu Evleri'nde plan tipleri.....56
Şekil 3.25 : Amasya Yalıboyu Evleri (Güzelci, 2012).....57
Şekil 3.26 : Yalıboyu Evleri'nde, çift yan çıkma ve şahnişin (Güzelci, 2012).....57
Şekil 3.27 : Yalıboyu Evleri'nde, köşe ve gönye çıkmalar (Güzelci, 2012).....58
Şekil 3.28 : Zemin ve üst katlarda pencereler (Güzelci, 2012).....58
Şekil 4.1 : Mykanos ve Quarzazate yerleşmeleri (Url-7; Url-8).....60
Şekil 4.2 : Shatili ve New Mexico'dan yöresel yerleşmeler (Url-9; Url-10).....60
Şekil 4.3 : Kural 1'in grafiksel ifadesi (Flemming, 1987b).....62
Şekil 4.4 : "C" elemanı üzerine kural uygulaması (Wojtowicz ve Fawcett, 1986).....63
Şekil 4.5 : Başlangıç şekline kuralın uygulanması (Knight ve Stiny, 2001).....63
Şekil 4.6 : Başlangıç biçimine kural şemalarının uygulanması (Stiny, 1980).....64
Şekil 4.7 : İki biçimin toplanması ve çıkartılması (Knight, 1994).....65
Şekil 4.8 : Biçimlerin kesişimi.....65
Şekil 4.9 : Öklid dönüşümleri.....65
Şekil 4.10 : "A" noktasının parametresinin değişmesi sonucundaki çeşitlenmeler.....66
Şekil 4.11 : Wright'a ait üç ev planı (Şener, 1993).....66

Şekil 4.12 : Çin buz ışınları (Stiny, 1977). 67
Şekil 4.13 : Çin buz ışınları için belirlenen 5 biçim grameri kuralı (Stiny, 1977). 67
Şekil 4.14 : Başlangıç şekline uygulanan ilk 3 işlem (Stiny, 1977). 68
Şekil 4.15 : Yeni bir Çin Buz Işını üretimi (Stiny, 1977). 68
Şekil 4.16 : Bina ve bileşenleri (Wojtowicz ve Fawcett, 1986). 69
Şekil 4.17 : Tasarım alternatifleri (Wojtowicz ve Fawcett, 1986). 69
Şekil 4.18 : Kurallar (Wojtowicz ve Fawcett, 1986). 70
Şekil 4.19 : Cami tipolojileri ve bileşenlerin ilişkisi (Şener ve Görgül, 2008). 70
Şekil 4.20 : Cami tasarımında kullanılan bileşenler (Şener ve Görgül, 2008). 71
Şekil 4.21 : Hazırlanan programın arayüzü (Şener ve Görgül, 2008). 71
Şekil 4.22 : Villa Malcontenta' nın üretimi (Stiny ve Mitchell, 1978). 72
Şekil 4.23 : Var olan ve üretilmiş kır evleri (Koning ve Eizenberg, 1981). 73
Şekil 4.24 : Queen Anne Evleri üretim süreci (Flemming, 1987a). 74
Şekil 4.25 : Malagueira Evleri vaziyet planı (Duarte, 2001). 75
Şekil 4.26 : Malagueira Evleri üreten programın arayüzü (Duarte, 2001). 76
Şekil 4.27 : Dış sofalı plan tipi için kural setleri (Çağdaş, 1996). 77
Şekil 4.28 : Geleneksel Türk Evi için plan üretim örneği (Çağdaş, 1996). 77
Şekil 4.29 : Biçim kurallarıyla üretilen dış sofalı evlerin soyağacı (Çağdaş, 1996). .78
Şekil 5.1 : Dış sofalı plan tipine ait biçim kuralı şeması (Çağdaş, 1996). 80
Şekil 5.2 : İç sofalı plan tipine ait kullanılan biçim kuralı şeması (Çağdaş, 1996). ...81
Şekil 5.3 : Evin oluşumunu başlatan ve sofanın tipini belirleyen kural seti. 82
Şekil 5.4 : Dış sofalı ev tipinde odaların konumlanma kuralları. 83
Şekil 5.5 : İç sofalı ev tipinde odaların konumlanma kuralları. 83
Şekil 5.6 : Dış sofalı ev tipinde eyvanların konumlanma kuralları. 84
Şekil 5.7 : İç sofalı ev tipinde eyvanın konumlanma kuralları. 84
Şekil 5.8 : Dış sofalı ev tipinde ek oda ve ek mekan konumlandırma kuralları 85
Şekil 5.9 : İç sofalı ev tipinde ek oda konumlandırma kuralları 85
Şekil 5.10 : Dış sofalı ev tipinde ek sofa konumlandırma kuralları 85
Şekil 5.11 : İç sofalı ev tipinde ek sofa konumlandırma kuralları 86
Şekil 5.12 : Dış sofalı ev tipinde çıkma ve balkon konumlandırma kuralları 86
Şekil 5.13 : İç sofalı ev tipinde çıkma ve balkon konumlandırma kuralları 87
Şekil 5.14 : Dış sofalı ev tipinde oda köşelerini pahlama kuralları 87
Şekil 5.15 : İç sofalı ev tipinde oda köşelerini pahlama kuralları 88
Şekil 5.16 : Irmağa bakan cephelerde pencere tip,sayı ve konum kuralları 89
Şekil 5.17 : Dış sofalı ev tipinde merdiven tip ve konum kuralları 89
Şekil 5.18 : İç sofalı ev tipinde merdiven tip ve konum kuralları 89
Şekil 5.19 : Evlere giriş kuralları 90
Şekil 5.20 : Dış sofalı ev üretimi 91
Şekil 5.21 : İç sofalı ev üretimi 92

AMASYA YALIBOYU EVLERİ ÜZERİNE BİR BİÇİM GRAMERİ ÇALIŞMASI

ÖZET

Biçim grameri, 1970'li yıllarda Stiny ve Gips tarafından tanıtılan, algoritmik yapıya sahip tasarım dillerini çözümlemeye ve aynı dilde yeni tasarımların üretilmesine olanak sağlayan bir yöntemdir. Belirli bir zaman periyoduna, kişiye veya yöreye özgü mimarlık ürünlerini biçim grameri kapsamında ele alan çalışmalar 1980'li yıllarda hız kazanmıştır. Palladio Villaları, Frank Lloyd Wright'ın Kır evleri, Queen Anne Evleri, Malagueira Evleri ve Klasik Osmanlı Camileri üzerine yapılmış incelemeler biçim grameri çalışmalarına örnek gösterilebilir. Bu bağlamda, 1996 yılında Prof. Dr. Gülen Çağdaş, Sedat Hakkı Eldem'in plan tipi sınıflandırmasını temel alarak, Geleneksel Türk Evleri'nin ana yaşam katlarının planlarını oluşturabilen iki boyutlu parametrik bir biçim grameri geliştirmiştir.

Bu tez çalışmasında, Çağdaş tarafından Geleneksel Türk Evleri'nin biçim grameri üzerine yapılan çalışma temel alınarak, Geleneksel Türk Evleri'yle benzer özellik gösteren Amasya Yalıboyu Evleri'nin genel özellikleri, planları ve cepheleri analiz edilmekte, bu analizler sonucunda evlerde görülen genel ve özel durumlar için yeni kural ve kural setleri ortaya konulmaktadır.

1. bölümde çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemi açıklanmaktadır.

2. bölümde, yöresel mimari kavramı, yöresel yerleşmeler ve yöresel sivil mimariler başlıkları altında incelenmiştir. Yöresel sivil mimari örneği olan Türk Evleri'nin genel özellikleri anlatıldıktan sonra Türk Evleri'nde katlar, plan elemanları ve plan tipleriyle ilgili detaylı bilgi verilmektedir.

3. bölümde alan çalışmasının gerçekleştiği, Amasya kentinin genel ve mekansal analizi yapıldıktan sonra, kenti dokusunu oluşturan mimari bileşenlerden örnekler verilmektedir. Kent dokusunun önemli bir parçası olan yöresel sivil mimari örneklerinden olan ayrıca alan çalışmasının gerçekleştiği Amasya Yalıboyu Evleri detaylı biçimde anlatılmaktadır. Genel yerleşim, plan ve cephe özelliklerinin incelenmiş daha sonrasında bir tipolojik analiz yapılmıştır.

Bir sonraki bölümde, mimari dil kavramı açıklandıktan sonra yöresel mimarinin sahip olduğu dil üzerinde durulmaktadır. Amasya Yalıboyu Evleri'nin mimari dilini analiz etmekte kullanılan ve çalışmanın yöntemini oluşturan biçim grameri kavramı tanımlandıktan sonra, standart ve parametrik biçim gramerleri anlatılmaktadır. Literatürde yer alan biçim grameri çalışmaları analiz amaçlı çalışmalar, yeni gramer oluşturarak yapılan çalışmalar ve analizle üretimin bir arada olduğu çalışmalar olarak üç ana başlık altında toplanıp örneklendikten sonra konut mimarisi üzerine biçim grameri kapsamında yapılmış çalışmalara yer verilmektedir.

5.bölümde, Amasya Yalıboyu Evleri için geliştirilen biçim gramerinin strüktürü anlatılmakta, biçim gramerini oluşturan tüm kural ve kural setleri açıklanmaktadır. Bu bölümün sonunda, biçim grameri yöntemiyle evlerin planlarını oluşturan 11

aşamalı bir üretim süreci tanımlanmakta ve Amasya Yalıboyu Evleri'yle aynı mimari dile sahip iç ve dış sofalı yeni evler üretilmektedir.

Son bölümde, çalışmanın genel değerlendirilmesi yapılıp, sonuçlar tartışılmakta ve çalışmanın ileriye yönelik nasıl geliştirilebileceğine yönelik fikirler sunulmaktadır.

Ekler kısmında öncelikle analiz edilen evlere ait anıt fişlerine yer verilmektedir. Daha sonra alan çalışmasında veri toplamak amacıyla üretilen tespit föyleri üzerinde biçim grameri çalışması yapılmaktadır. Föylerde Amasya Yalıboyu Evleri'nin oluşum şemaları grafiksel olarak ifade edilmiştir.

A SHAPE GRAMMER STUDY ON AMASYA YALIBOYU HOUSES

SUMMARY

Shape grammar is a method introduced by Stiny and Gips in 1970s, enabling the analysis of design languages of algorithmic structure and the production of new designs in the same language. Shape Grammar can be defined as a rule set which is deployed to form a design language.

In the 1980's the researchers focused on the architectural designs which are belonging to an era, an architectect or a region. Each of these architectural languages that belongs to a certain era or an architect has its own compositional principles. These architectural principles are defined with the set of rules and these made up to the grammar of that language.

An architectural language can be characterized by a vocabulary and a grammar that has been defined by spatial patterns. Shape grammars generate languages of architectural design. Shape grammers can be descriptive or generative.

The shape grammer studies conducted on Chinese lattice designs, Palladian villa plans, the prairie houses of Frank Lloyd Wright, Queen Anne houses, Malagueira houses and Classical Ottoman Mosques can be shown as examples. The common point of all these studies are to generate the patterns of the architectural designs which belong to definite language of designs in a generative approach.

In this context, Prof. Dr. Gülen Çağdaş developed a two dimensional parametric shape grammar able to generate main living floor plans of Traditional Turkish Houses which is based on Sedat Hakkı Eldem's plan type classification. These houses were classified according to their plans, shapes, and compositions. The grammar is based on a corpus of traditional Turkish houses that have been built in Anatolia and Rumelia for the past five centuries. The shape rule schemata of this gramer is used for characterizing formal and syntactic compositional aspects of this historic and vernacular architectural style.

Architectural language belongs to a certain time or an architect contains evolution rules. The components of architectural language are the shapes. The relationships between these shapes are defined with rules. The grammer which consist of the sets of rules that provides and defines components of the language. In a syntactic or a compositional context, a design can be defined as a complex of shapes and the relationships between these shapes.

In this thesis work, based on the study conducted on the shape grammar of Traditional Turkish Houses, the general settlement specialities, plans and facedes of Amasya Riverfront Houses of similar property with Traditional Turkish Houses are being analyzed. New rules and rule sets are presented for the special conditions observed in Amasya Riverfront Houses as a result of these typological analyses. After the analyses the rule sets and the grammer of Riverfront Houses are introduced.

In section 1, the purpose, scope, and method of the study have been explained.

In section 2, the concept of vernacular architecture has been investigated under the titles of vernacular settlements and vernacular civil architectures. After explaining the general characteristics of Turkish Houses, which are the examples of vernacular civil architecture, detailed information on floors, plan elements, and plan types in Turkish Houses have been given.

In section 3, after providing general and spatial analysis of Amasya province, where field study has been conducted, examples from the architectural components comprising the urban pattern have been given.

Riverfront is the only part of the Amasya in which the vernacular buildings are located homogeneously and densly. There are also new building existed. The area includes historical remains and building from different eras through the evolutionary process. Riverfront Houses is selected for the study has the general characteristics of Traditional Turkish Houses from north Anatolia. Housese are analysed with its physical and formal characteristics. In this section, the importance of historical evolution and urban identity of the city is examined.

Amasya Riverfront Houses, among the examples of vernacular civil architecture that is an important part of urban pattern and where also the field study has taken place, have been explained in general aspects, plans and facedes. This analyse also helps to make a typological analysis of houses. Concluding the section, similarities among the houses were found.

In the next section, after explaining the concept of architectural language, the language of vernacular architecture has been focused on. Language of vernacular architecture was created by repetition and addition. This complex seeming architecture actually includes specific architectural patterns. These principles can be defined by a set of rules which form the grammar of the language.

An architectural language is characterized by a vocabulary and a grammar which define its spatial patterns. This section provides information on how to analysis the language of local architecture and the analysis itself.

After the definition of the concept of shape grammar used in analyzing the architectural language of Amasya Riverfront Houses and comprising the method of the study, standard and parametric shape grammars have been explained.

Subsequent to the collection of shape grammar studies in the literature under three main titles and exemplification of those, studies conducted on housing architecture within the scope of shape grammar have been given.

Shape grammar studies in Literature: Analyze purpose studies, new grammar purpose studies and analyze and production studies are considered the 3 main titles. The building type which is studied in this theisis are houses, therefore shape grammer studies on houses are explained. Here, two-dimensional form grammar study of Çağdaş is explained.

In section 5, the structure of the shape grammar developed for Amasya Riverfront Houses has been stated, and all rules and rule sets comprising shape grammar have been explained.

At the end of this section, an 11-stage production process generating the plans of houses by shape grammar method has been defined and new houses of the same architectural language with Amasya Riverfront Houses have been produced which has inner and outer halls. The application of shape grammars is used for generating new house types from existing ones.

In the last section, a general assessment on the study has been made, results have been discussed, and ideas regarding how the study can be developed in the future have been presented.

In the appendices section, Inventory sheets belonging to the analzied houses were kept. After, identification sheet created from case studies on Riverfornt Houses were used to make shape gramer studies. Housing generation in identification sheets were explained through schemas and graphics.

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı

Biçim grameri, 1970'lerin başında George Stiny ve James Gips tarafından tanıtılan kural tabanlı bir tasarım yöntemidir. Biçim gramerinin kullanımıyla algoritmik yapıya sahip tasarım dillerini çözümlemek, kavramak ve aynı dilde yeni tasarımlar üretmek mümkündür. Belirli bir zaman periyoduna, kişiye veya yöreye özgü mimarlık ürünlerini biçim grameri kapsamında ele alan çalışmalar 1980'li yıllarda hız kazanmıştır. Palladio Villaları (Stiny ve Mitchell, 1978), Frank Lloyd Wright'ın Kır evleri (Koning ve Eizenberg,1981), Queen Anne Evleri (Flemming, 1987), Geleneksel Türk Evleri (Çağdaş, 1996), Malagueira Evleri (Duarte, 2001) ve Klasik Osmanlı Camileri (Şener ve Görgül, 2008) üzerine yapılmış incelemeler biçim grameri çalışmalarına örnek gösterilebilir.

Yöresel yerleşmelerin ve yöresel sivil mimarilerin sahip olduğu mimari birikim ve düzenler biçim grameri yöntemiyle analiz edilebilmektedir. Bahsedilen mimari birikimin Anadolu'da en önemli sonuç noktalarından biri sivil mimaridir. Anadolu'da sivil mimarinin yasaların desteğiyle korunduğu bir bölge Amasya'dır. Bu korumacı yaklaşıma karşılık, Amasya Sivil Mimarisi'ni bilimsel yöntemlerle tanımlayabilecek, açıklayabilecek, bu mimari dilin oluşumuna yönelik yapılmış çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır.

Bu nedenle, Amasya Sivil Mimarisi hakkında bilimsel anlamda tanımlayıcı ve açıklayıcı verilere ulaşabilmek için Amasya Yalıboyu Evleri'ni formal ve sentaktik olarak analiz ederek evlerin mimari dilini ortaya koymayı amaçlayan bir biçim grameri çalışması yapılmıştır.

Bu çalışma, Amasya Yalıboyu Evleri'nin planları üzerinden sentaktik olarak çözümlenmesini ve sistematik olarak yeniden yorumlanmasını, kapalı gramer yapısı içerisinde algoritmik olarak evlerin klon ve türevlerinin üretilmesini amaçlamaktadır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında ilk olarak, yöresel mimari kavramı yöresel yerleşmeler ve yöresel sivil mimariler başlıkları altında ele alınmıştır. Yöresel sivil mimarinin bir ürünü olan Türk Evleri detaylı biçimde incelenmiştir. Daha sonra Amasya kentinin genel analizi yapılmış ve çalışma alanı olarak seçilen Amasya Yalıboyu Evleri'nin özellikleri anlatılmıştır. Çalışmanın 4. bölümünde, biçim grameri kavramı ve biçim grameri üzerine yapılmış çalışmalar incelendikten sonra, konut mimarisi üzerine biçim grameriyle yapılmış literatürdeki temel çalışmalar detaylı olarak incelenmiştir.

Bu bağlamda, Çağdaş (1996) tarafından Geleneksel Türk Evleri üzerine yapılmış biçim grameri çalışması temel alınarak, Amasya Evleri için plan üretimi yapan iki boyutlu bir biçim grameri geliştirilmiştir. Alan çalışmasında, Geleneksel Türk Evi'nin özelliklerini taşıyan ve Amasya'nın mimari karakterinin oluşumunda önemli bir rol oynayan Yalıboyu Evleri geliştirilen gramer yardımıyla analiz edilmiştir.

Yalıboyu Evlerine ait biçim gramerini oluşturmak amacıyla Çağdaş'ın (1996) ortaya koyduğu kural setlerine yeni kurallar eklenmiştir. Buna göre, Çağdaş'ın (1996) belirlediği Geleneksel Türk Evleri için plan üretimi yapan 8 kural setine, 3 yeni kural seti eklenmiştir. Yeni kurallar ve kural setleri Amasya evlerinde karşılaşılan tipolojiler ve özel durumlar doğrultusunda ortaya konmuştur. Alan çalışmasının sonucunda, 11 kural seti kullanılarak mevcut Amasya Yalıboyu Evleri ayrıca bu evlerin klon ve türevleri üretilmiştir.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada üç aşamalı bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Literatür taramasında, çalışma ile ilgili kavramlar hakkında kuramsal altyapı oluşturulmuştur. Çalışmanın modelinde, Çağdaş (1996) tarafından, Geleneksel Türk Evleri için geliştirilen biçim gramerinin Amasya Yalıboyu Evleri için yeniden yorumlanmıştır. Alan çalışması ve uygulama bölümünde ise Amasya Yalıboyu Evleri'nin planları üzerinden, analitik biçim grameri tabanlı uygulama yapılmıştır.

Çalışmada ilk olarak, yöresel mimari kavramı ve yöresel mimarinin bir ürünü olan Türk Evleri üzerine bir inceleme yapılmıştır. Daha sonra Amasya kenti hakkında genel bilgiler ve çalışma alanı olarak Amasya Yalıboyu Evleri'yle ilgili daha detaylı bilgiler edinebilmek için kitap, makale, envanter kitabı ve tez gibi kaynaklar

incelenmiştir. Amasya Yalıboyu Evleri'nin analizi için yöntem olarak seçilen biçim grameri kavramı ve biçim grameri üzerine yapılmış temel çalışmalar elde edilerek incelenmiştir.

Çalışmanın modelini oluşturan ve Amasya Yalıboyu Evleri için geliştirilen biçim grameri çalışması, Çağdaş (1996) tarafından Geleneksel Türk Evleri üzerine yapılan "A Shape Grammer: The Language of Traditional Turkish Houses" isimli biçim grameri çalışmasından uyarlanmıştır. Çağdaş'ın bu çalışmasında ortaya koyduğu 2 boyutlu parametrik biçim gramerinin kural şemalarıyla, Amasya Yalıboyu Evleri'nin oluşum kuralları karşılaştırılmış ve Amasya Evleri'nde görülen yeni plan tipleri ve durumlar için önceki kural setleri yeni kurallarla geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan biçim gramerinden hem mevcut Amasya Yalıboyu Evleri'nin analizinde, hem de analiz sonrası yeni evlerin üretimi aşamasında yararlanılmıştır.

Alan çalışmasında ilk olarak, Amasya Kültür Envanterleri (Amasya Valiliği, 2007a) kitabından yararlanılarak, Amasya Yalıboyu'ndaki anıt niteliğinde olan ve analiz edilecek yapılar belirlenmiştir. Envanter kitabında yer alan anıt fişlerinden evler hakkında ön bilgi edinilmiş, alanda yapılacak çalışma için ek tespit föyleri hazırlanmıştır. Envanterlerde yer alan tescilli evlerin planlarına, Galata Grubu tarafından 1994 yılında hazırlanmış ve Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi arşivinde bulunan rölöve çalışmalarından ulaşılmıştır. Analizler için bir ön çalışma yapıldıktan ve tespit föyleri hazırlandıktan sonra elde edilen bilgilerin kontrolü için Mart 2012'de Amasya Yalıboyu'nda bir alan çalışması yapılmıştır.

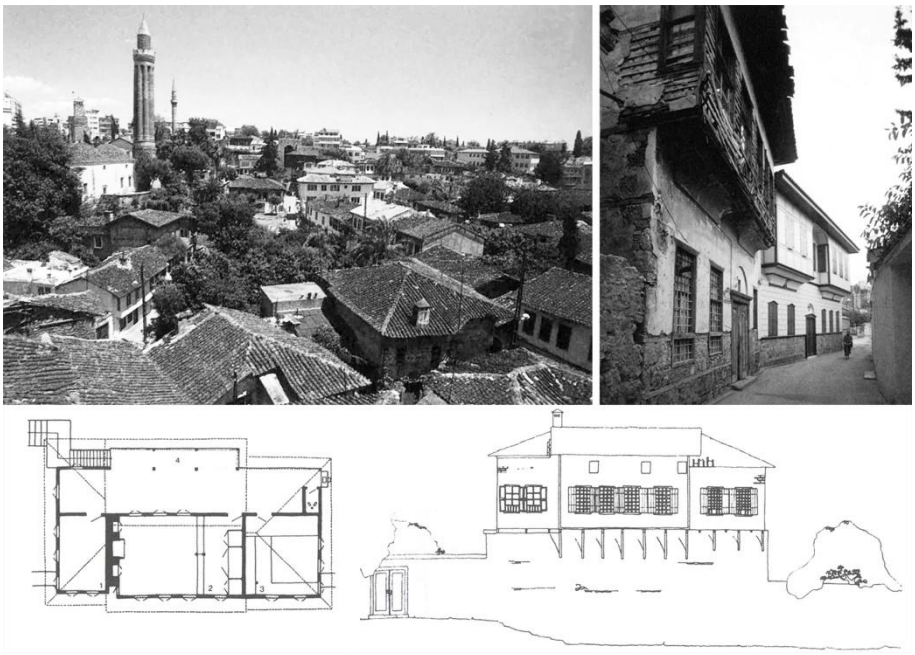
Bu araştırmada, Geleneksel Türk Evleri için önceden belirlenmiş olan kuralları Amasya Yalıboyu Evleri üzerinden test etmek ve geliştirmek, bu bağlamda evlerin bağlı olduğu algoritmanın ve tasarım dilinin kurallar yardımıyla grafiksel olarak ortaya koyulması hedeflenmiştir.

2. YÖRESEL MİMARİ VE TÜRK EVİ

2.1 Yöresel Mimari

Tarihsel süreç içinde yapılmış, mimarın yapım sürecinde yer almadığı anıtsal yapılar ve sivil mimari örneklerine rastlanmaktadır. Rudolfsky (1987) bir profesyonelin müdahalesi olmadan yapılan bu yapıları, "Mimarsız Mimarlık" (Architecture without Architect) ürünleri olarak nitelendirmektedir. "Mimarsız Mimarlık" üzerine yapılmış çalışmaların büyük bir bölümünde mimariler, bulunduğu yer veya yöreyle özdeşleştirilmektedir.

"Halk yapı sanatından bir örnek: Antalya" (Bektaş, 2004), "Geleneksel Türk Mimarisi Denizli" (İnceoğlu, 2005), 19. yüzyılda Anadolu Kenti ve Konut Dokusu Ayaş ve Beypazarı" (Turgut Gültekin, 2010) gibi çalışmalar, yerleşme yöresini ve yerleşme birimini birlikte ele alan çalışmalara örnek olarak gösterilebilmektedir. Şekil 2.1'de Antalya Kaleiçi'nin, yerleşme ve yaşama birimi ölçeğinde ele alındığı çalışmadan örnekler yer almaktadır.

Şekil 2.1 : Antalya Kaleiçi'nde, yerleşme ve yaşama birimi (Bektaş, 2004).

Mimarilerin, bulunduğu yeri ve yöreyi ön planda tutan çalışmalar yurt dışında genellikle "Vernacular Architecture" başlığı altında toplanmaktadır. "Vernacular" sözcüğü yerli ya da bir yöreye özgü anlamına gelen Latince "Vernaculus" sözcüğünden türetilmektedir (Eyüce, 2005). Bir başka deyişle "Vernacular Architecture" mimarlık ve mimarlık ürünleri bağlamında, yörenin kendine özgü biçimlenme dili olarak tanımlanabilmektedir (Aysan, 1978).

Mimarlık alanında "Vernacular" kelimesi ilk olarak 1861'de Reverend J.L. Petit tarafından kullanılmaktadır. Petit, Queen Anne'deki en iyi yapıların "Vernacular" yapılar yani; insanların kendi ihtiyaçları doğrultusunda, var olan malzemelerle iklime uygun olarak yaptıkları yapılar olduğunu söylemiştir (Özkan ve diğ, 1979). Şekil 2.2'de, 19.yüzyılda New York kentinde inşa edilmiş Queen Anne Evleri görülmektedir.

Şekil 2.2 : Queen Anne Evleri (Url-1).

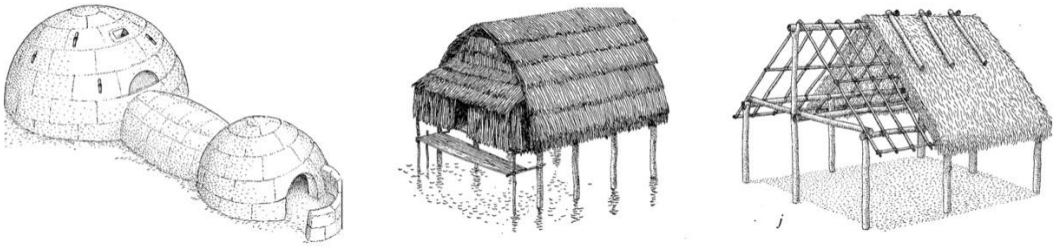
Brunskil (2000)'e göre, yöresel (vernacular) mimari hiçbir eğitim almayan amatör kişiler tarafından yapılmaktadır ve yapıları yapan kişiye çevresindeki yerel mimari düzenler yol göstermektedir.

Kullanıcının birebir katkısıyla oluşan yöresel mimariler, bulundukları çevrenin fiziksel ve sosyokültürel özelliklerini göz önünde bulundurarak yapılan yerleşmeleri ve diğer tüm yapıları içermektedir. Yöresel mimarinin oluşum ve gelişim sürecinde o yörenin özelliklerinin göz ardı edilmesi mümkün değildir.

Şekil 2.3 : Lesotho ve Nepal'de yöresel mimari örnekleri (Url-2; Url-3)

Yöresel mimarlık kavramı, ilkel mimarlık kavramıyla karıştırılmaması gerekmektedir. İlkel toplumlar kendi içlerine kapalı bir yaşam süren, sosyal farklılaşmaların bulunmadığı topluluklardır. İlkel toplumlar, yaşamın devamlılığı için gerekli bilgiye sahip bireylerden oluşmaktadır. Örneğin, Eskimo'ların "igloo"su bireylerin kendi ihtiyaçları doğrultusunda inşa ettiği, tek yapı malzemesinden oluşan ve az sayıda tipe sahip yaşama birimidir (Eyüce, 2005).

Şekil 2.4 : İlkel mimarlık ürünleri (Fitch ve Branch, 1960).

Değinilmesi gereken bir başka nokta ise yöresel (vernacular) mimari ile geleneksel (traditional) mimari kavramlarının arasındaki farktır. İki kavram arasında benzerlik ve bağlantılar söz konusu olsa da, geleneksel mimari yöresel mimariye oranla, yüksek düzeyde tasarıma sahip ibadet yerleri ve sarayları da içermektedir (Brunskil, 2000).

Rapoport (1969)'a göre yöresel mimari, kurumsal ve estetik iddiası olmayan, çevresine ve iklime uyumlu, başka yapıların yanı sıra tüm çevreye değer veren ve belli bir düzen içinde varyasyonlara yer veren mimaridir.

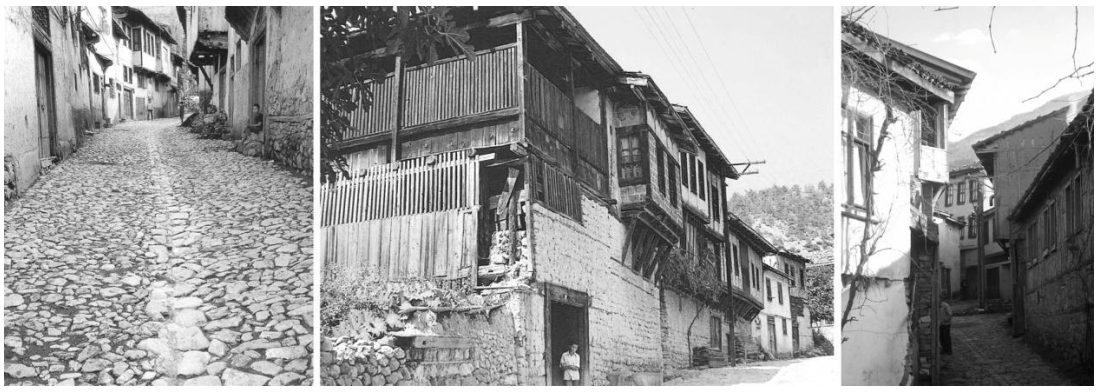
Oliver (2007), yöresel mimari üzerine kurulu olan bir disiplin olmadığını, böyle bir disiplininin var olması durumunda, mimari elemanları, tarihi ve coğrafyayı birleştirebilen tek disiplin olacağını öne sürmektedir.

Yöresel mimari araştırmalarında ortaya çıkan sakıncalardan biri, yapıların içinde bulunduğu dokudan bağımsız biçimde, doğal ve yapay bağlamlarından kopartılıp ele alınmasıdır (Eyüce, 2005). Bu durum göz önünde bulundurularak, yöresel mimari kavramı, hem yerleşme ve hem de tek yapı ölçeğinde incelenmiştir.

2.1.1 Yöresel yerleşmeler

Yöresel yerleşmeler, bulunduğu yörenin fiziksel ve kültürel özelliklerini göz önünde bulundurarak oluşmuş yaşam çevreleridir. Bazen yoğun olmayan bir yapılaşma örneği sergileyen yöresel yerleşmeler bazı örneklerde ise tek bir yapıdan oluşmuş

gibi kitlesel bir düzene sahiptir. Yerleşme özellikleri ne olursa olsun yapıların diğer yapılarla birlikte olduğu unutulmamalıdır. Yöresel yerleşmeleri oluşturan yapıların bir araya geliş biçimleri ve mekânsal kurguları, yerleşmenin karakterlerini oluşturmaktadır (Eyüce, 2005). Örneğin; Türk Evleri, evlerin avluları ve avluların açıldığı sokaklar bir yerleşme düzenini oluşturmaktadır.

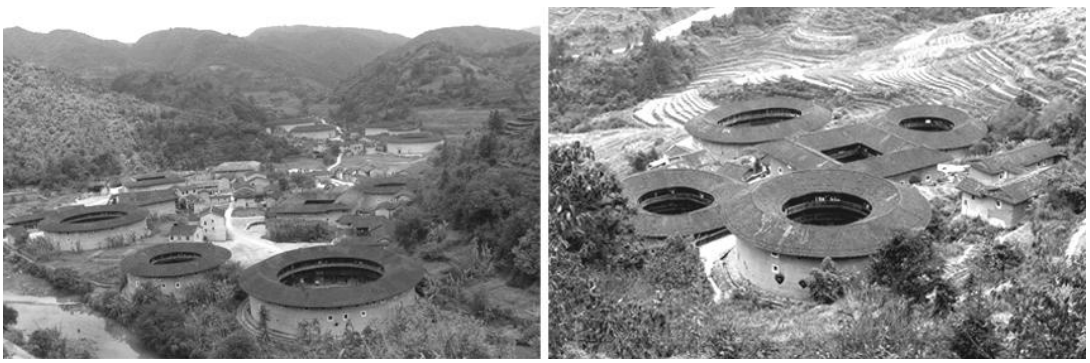

Şekil 2.5 : Türk Evi ve sokakların yerleşme düzeni (Günay, 1999; Kuban, 1995).

Yöresel yerleşmelerin oluşumu, mekanların düzeni ve yapıların biçimlenme ilkelerinde belirleyici olan doğal ve fiziksel etkenler bu çalışmada; iklim, topografya, arazi, malzeme ve yapım sistemi başlıkları altında ele alınmaktadır.

İklim

Doğal koşullardan iklim, mimari biçimlenmeyi büyük ölçüde etkilemektedir (Eyüce, 2005). Birçok yöresel yerleşmede yapılar, iklim koşullarına göre yönlendirilmekte ve konumlandırılmaktadır. Yerleşmeler olumlu iklim koşullarından mümkün olduğunca yararlanılırken, olumsuz iklim koşullarından da korunmak için çözümler üretmektedir. Şekil 2.6'da bu duruma örnek olarak iç avlulara sahip ve yaşama alanlarının üstü geniş saçaklarla kaplı Tulou yerleşmesi görülmektedir.

Şekil 2.6 : Fujian'da Tulou yerleşmesi, Çin (Url-4)

Topografya ve arazi

Arazinin düz veya eğimli olması yerleşmenin düzenini etkilemektedir. Yerleşmelerin oluşum ve gelişim sürecinde topografya ile uyum konusunda birçok mimari çözümler üretilmektedir. Örneğin, Şekil 2.7'de dağın yamacındaki eğimli araziye birbirinin manzarasını ve doğal ışığını engellemeyecek biçimde kurulmuş Berat yerleşmesi görülmektedir.

Şekil 2.7 : Berat'ta topografyaya göre yerleşme, Arnavutluk (Akın, 2001).

Malzeme ve yapım sistemi

Üzerinde durulması gereken bir başka etmen ise bölgede bulunabilen doğal yapı malzemeleridir. Aynı yöreyi paylaşan farklı kültürler aynı malzemeden farklı biçimler üretebilmektedir. Örneğin, Geleneksel Türk Evi, farklı yörelerde ahşap, taş, kerpiç gibi farklı nitelikte malzemelerle yapılmaktadır (Eyüce, 2005).

Şekil 2.8 : Yapı Malzemesi Seçimi Mardin, Türkiye (Url -5)

Bir diğer örnek olarak Mardin'de, Güneydoğu Anadolu'da ve Kuzey Suriye'de de örnekleri bulunan yapım tekniklerine benzer taş mimarisi görülmektedir. Ev, dini yapı ve kale gibi yerleşmeyi oluşturan mimari bileşenlerin tümünde kullanılan malzeme aynıdır. Böylece yoğun yerleşme dokusunu oluşturan taş yapılar bulunduğu çevreyle bütünleşmektedir (Altun, 1971).

2.1.2 Yöresel sivil mimariler

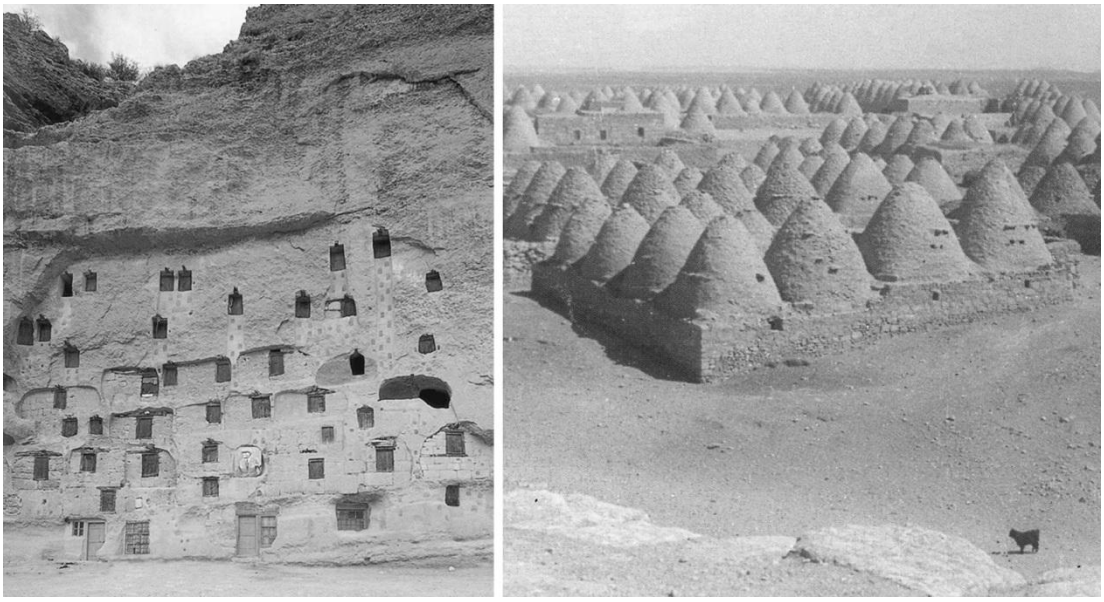
Yöresel sivil mimari örnekleri, toplumun ortak görüş ve değerleri doğrultusunda ürettiği, bulunduğu yörenin doğal koşullarına uyum sağlamış, anıtsal veya bir kuruma ait olmayan yapılardır. Yöresel özellikler, sivil mimari örneklerinde kullanılan malzemeden yapım tekniğine, binanın yönelişinden çatı biçimine kadar birçok noktada etkili olmaktadır.

Yöresel sivil mimari örnekleri üzerine yapılmış plan, kesit, cephe çizimi gibi çalışmalar, tek yapıların mimari biçimleniş özelliklerini belirlemektedir. Çizimler üzerinden yapılan analizler sonucunda yapılar, içinde mekanları barındıran bir bütün olarak ele alınmaktadır. Mekansal ilişkileri ve yapının öğelerini ele alan yaklaşımlarla yöresel mimariler daha iyi anlaşılabilmekte ve anlatılabilmektedir (Eyüce, 2005).

Şekil 2.9 : Yöresel sivil mimari örnekleri (Günay, 1999; Kuban, 1995).

Geleneksel sivil mimarilerin biçimlenmesi bir mekan veya yapı elemanıyla başlamaktadır. Örneğin, Türk Evi'nde sofa, Maley Evi'nde yerden yükseltilmiş platform, Mekke Evi'nde merdiven kovası mimari biçimlenmenin başlangıç noktası olarak gösterilebilmektedir. Diğer mekanlar etrafında dizildiğinden, holler ve koridorlar, hava ve gün ışığı ihtiyacını karşılamak amacıyla avlular birçok yöresel sivil mimaride düzenleyici öğe olmaktadır (Eyüce, 2005).

Şekil 2.10 : Yöresel sivil mimari örnekleri (Sey, 1999; Kuban, 1995).

Rapoport'a göre kültürel etmenler yöresel mimarlık ürünlerinin özelliklerinin belirlenmesinde fiziksel etmenlere göre daha ağır basmaktadır. Rapaport (1969), "House Form and Culture" isimli kitabında, biçimlerin oluşumunda fiziksel etmenlerin değil kültürün asıl belirleyici olduğunu vurgulamakta ve etkenleri;

- İklim ve ihtiyaçlar,
- Malzeme, konstrüksiyon ve teknoloji,
- Arazi,
- Savunma,
- Ekonomi,
- Din,
- Sosyokültürel etkenler olarak incelemektedir.

2.2 Türk Evi

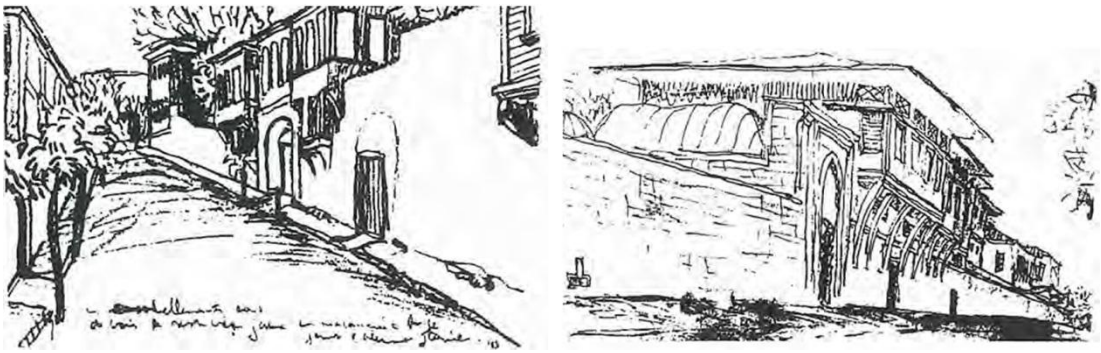
Türkler tarih boyunca, Orta Asya'dan Balkanlara, Kuzey Afrika'dan Karadeniz'e kadar büyük bir coğrafyada yaşamıştır. Tüm bu coğrafyalarda, Türkler tarafından yapılan ve Türklerin yaşadığı evlere Türk Evi olarak adlandırılmamaktadır. Bu çalışmada, Türk Evi olarak Osmanlı döneminde Anadolu ve Rumeli'de yapılmış olan, belirli özelliklere sahip ve örnekleri 17.yüzyıl'a kadar uzanan evler ele alınmaktadır.

Şekil 2.11 : Safranbolu'da Türk Evi (Günay, 1999).

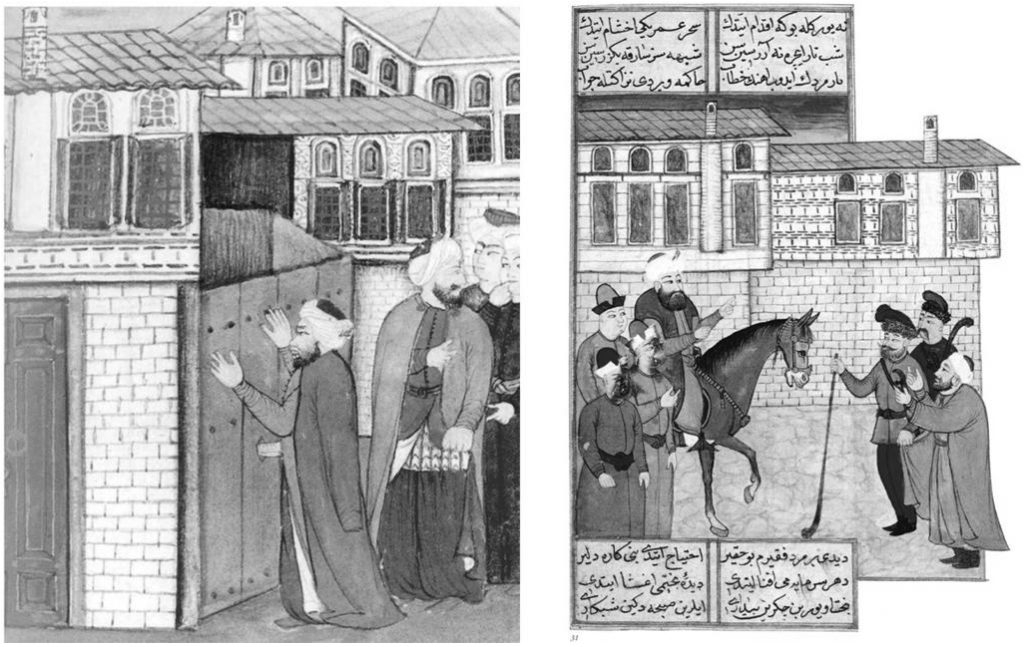
Osmanlı döneminde, Anadolu ve Rumeli'de 400 yıllık bir gelişme süreci geçiren ev biçimi "Türk Evi" olarak adlandırılmaktadır. İyi tanımlanmış mimari öğeleri ile evin biçimsel görüntüsü 16. yüzyıldan başlayarak yerine oturmaktadır.

Türk Evleri'ne, Doğan Kuban'ın (1995) belirttiği gibi Orta Anadolu'yu çevreleyen dağlık bölgelerde ve Balkanlar'da rastlanmaktadır. Kuban, Anadolu'daki az karmaşık olan evlerin saf tipoloji olduğunu düşünmektedir. Eldem (1984) ise, Türk Evi'nin İstanbul'dan Anadolu'ya yayıldığını savunmaktadır. Kuban'ın Anadolu'da incelediği ev tipolojilerindeki yalınlığa karşı, Eldem'in İstanbul'da incelediği evler daha karmaşık tasarımlarlara ve estetik değerlere sahiptir.

Şekil 2.12 : Le Corbusier'in Türk Evi eskizleri (Le Corbusier, 2011).

Farklı coğrafyalarda uzun bir süreç içinde gelişen Türk Evleri'nin tümünün aynı özelliklere sahip olduğu veya bu evlerde sadece Türklerin yaşadığı söylenememektedir. Türk Evi, farklı milletlerden toplulukların yaşantısına girmiş ve farklı coğrafyalarda bulunan yerel malzemelerin kullanımıyla farklılaşmıştır. Örneğin, Kuzey Anadolu'nun doğal verileri ahşap evleri, Orta Anadolu'nun verileri kerpiç ve taş evleri, Güneydoğu Anadolu'nun verileri ise taş evleri ortaya çıkarmıştır.

Şekil 2.13 : 1720-1730 yılları arasında yapılmış minyatür (Günay, 1999).

Anadolu'nun değişik iklime sahip bölgelere ayrılmış olması, bu bölgelerde yapılan evlerin biçimlenmesini de etkilemiştir. İç dış ilişkileri, yapının boyutları, kalın ve geçirimsiz yapı malzemeleri ve yönlenme bu biçimlenme düzenlerine örnek olarak gösterilebilmektedir (Küçükerman, 1996).

2.2.1 Anadolu'da Türk Evleri

Anadolu Türk Evi belirli karakteristik özelliklerine bağlı olarak bölgesel veya yöresel farklılıklar göstermektedir. Evler yer aldığı bölgenin niteliklerini korumakta ve belirgin özellikler ile diğer ev tiplerinden ayrılmaktadır. Farklı ev tiplerinin oluşmasında doğa ve ona bağlı malzeme çeşitliliğinin olmasının yanı sıra, dönemin ve bölgenin politik, kültürel ve tarihi yapısı da etkili olmaktadır. Bazı ev tipleri belirgin sınırlar içerisinde kalmamakta, farklı bölgelere ait ev tiplerinde de özelliklerini göstermektedir.

Anadolu Türk Evleri farklı araştırmacı ve mimarlar tarafından çeşitli şekillerde yorumlanmaktadır. Anadolu Türk Evi Kuban (1995) tarafından yapı teknikleri ve malzeme kullanım özellikleri kapsamında aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır.

- Güney-Doğu Anadolu'nun Kuzey Suriye ile ortak özellikler gösteren taş konut mimarisi.
- Erzurum'dan öteye Kuzey-Anadolu'nun Güney Kafkasya ve Dağıstan ile benzerlik gösteren ahşap hatıllı taş mimarisi.
- Doğu Karadeniz Bölgesi'nde görülen ahşap taşıyıcı sistemli ev mimarisi.
- Ege ve Akdeniz Bölgesi'nin düz çatılı kübik taş mimarisi.
- Orta Anadolu'nun özellikle Niğde ve Kayseri bölgesinin Kuzey Suriye ile ilişkilendirilen taş mimarisi.
- Orta Anadolu'nun daha çok köy ve küçük kentlerinde kalan kerpiç mimarisi.
- Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den, Toroslar'ın yamaçlarına kadar uzanan ve yer yer diğer bölgelerde hatta Balkanlar'da bile görülen hımış tekniğinde inşa edilmiş konut mimarisidir (Kuban, 1995).

Anadolu Türk Evleri için diğer bir sınıflandırma ise Eldem(1984) tarafından yapılmış, ekoller ve bölgesel üsluplar şöyle sıralanmıştır.

- Karadeniz sahili evi
- Rize evi,
- Kuzey Anadolu evi,
- Ankara evi,
- İstanbul ve Marmara Bölgesi evi,
- Ege ve Batı Anadolu Bölgesi evi,
- Ege sahil ve Adalar evi,
- Akdeniz evi,
- Rodos evi,
- Alanya evi,
- İç Anadolu kerpiç evi,
- Kayseri evi,
- Doğu Anadolu evi,
- Güneydoğu Anadolu evi,
- Diyarbakır evidir (Eldem, 1984).

Marmara Bölgesi

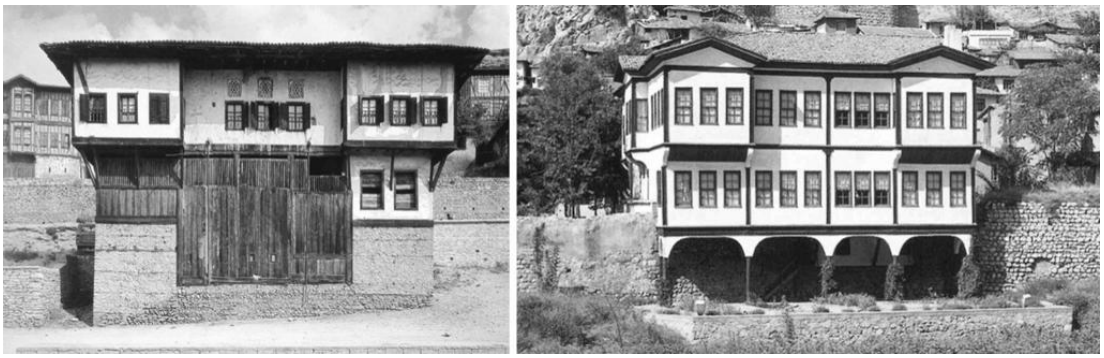
Bursa, Edirne ve İstanbul gibi kentlerde Türk Evi karakteri gelişmiş olup diğer yöreleri de etkileyen bir üsluba sahiptir. Marmara Bölgesi yalnızca İstanbul Evi'nin özellikleri gösteren bir mimari üslup olmamakla birlikte Eldem (1984) tarafından gerçek Türk Evi olarak nitelendirilmektedir. İçerisinde belirgin olan iki ana karakterde ev tipi yer almaktadır. Bunlar Edirne Evi ve İstanbul Evi'dir. Edirne Evi Rumeli'de ki evlerde etkilerini gösterirken, İstanbul Evi'nin karakteristik özellikleri Anadolu Evleri'nde görülmektedir. Bu iki belirgin karakterdeki ev tipleri haricinde Marmara Bölgesi'nde görülen diğer ev tipleri bölgesel veya taşraya ait olarak nitelendirilmektedir (Eldem,1984).

Şekil 2.14 : İstanbul'un Fener ve Arnavutköy semtlerinden evler (Sey, 1999).

Karadeniz kıyısı ve Kuzey Anadolu Evleri

Karadeniz kıyısı evlerine Giresun, Amasra, Trabzon şehirlerinde, dağ eteklerindeki kasabalarda rastlanmaktadır. Kuzey Anadolu Evleri ise kıyı şeridine paralel bir alanı kapsamaktadır. Kuzey Anadolu Evleri'nin bulunduğu yerler; Göynük, Mudurnu, Safranbolu, Kastamonu, Çankırı, Çorum, Yozgat, Merzifon, Amasya ve Tokat'tır. Karadeniz kıyısı ve Kuzey Anadolu Evleri'ne genellikle çok yağış alan ormanlık alanlarda rastlanılmaktadır. Karadeniz kıyısı ve Kuzey Anadolu Evleri'nin planları 18.yüzyıl sonuna kadar açık dış sofalı olmasına rağmen sonraki dönemlerde iç ve orta sofalıya dönüşmüştür. Evlerin başlıca özelliği plan tipinden öte yapım tekniğidir. Ağaçtan elde edilen ahşap malzemenin kolay bulunabilir olması nedeniyle masif bir ahşap çatkı sistemiyle inşa edilmiştir (Eldem, 1984).

Şekil 2.15 : Safranbolu ve Amasya'dan evler (Günay, 1999).

Çoruh Evi (Rize)

Çoruh Evi Karadeniz bölgesindeki en farklı ev tipidir. Kendine özgü plan düzenine sahiptir. Bölgenin çok yağışlı olması ve kışların sert geçmesi nedeniyle Çoruh Evleri'nde sofalar oldukça korunaklı hale getirilmiştir. Genelde avluda bulunan mutfak kısmı ise evin içine alınmıştır. Çoruh Evi dış görünüşü itibariyle dikine bir karakter sergilemektedir. Bunun sebebi, evin yerleştiği arazinin dik oluşu ve zemin katların bu sebeple yüksek tutulmuş olmasıdır. Çoruh Evleri Marmara'daki ev tipolojisinin etkisinden uzak kalan bir karaktere sahiptir. 19. yüzyıl sonrası bu evler karakterlerini kaybetmeye başlamakta fakat başka bir üslubun etkisi altına da girmemektedir (Eldem, 1984).

Doğu Karadeniz bölgesindeki evler, Çoruh, Gümüşhane, Ardahan başta olmak üzere sık aralıklı ahşap çatkı ve tek taş dolgu yöntemiyle yapılmaktadır. Evler geniş saçaklı ve kapalı sofalıdır (Günay, 1999).

Şekil 2.16 : Rize evleri (Sey, 1999; Tayla, 2007).

Ankara Evi

Kuzey Anadolu ile İç Anadolu Evleri'nin yayıldığı bölgelerin sınırında bulunan Ankara Evleri bu bölge haricinde başka şehirlerde görülmemektedir. Ahşap çatılarıyla Kuzey Anadolu Evleri'ne benzerken, bir yandan da kerpiç malzemesiyle İç Anadolu Evleri'ne benzemektedir. Yöresel Türk Evleri arasında en fazla bozulmaya uğrayan tip Ankara Evi'dir. Ankara şehrinin beklenmeyen bir hızla büyümesi nedeniyle eski evler ortadan kalkmış, yıkılmayan örneklerde ise sıvama ve pencereleri büyütme gibi uygulamalar görülmüştür (Eldem, 1984).

Ankara Evini Karadeniz ve Kuzey Anadolu Evi'nden ayıran özellikler şunlardır;

- Planların iç sofalı, odalar nadiren sıralanmakta, genellikle farklı yönlere bakacak şekilde odalar sofa etrafına yerleştirilmektedir.
- Büyük oda dizilerine sahip konak gibi büyük evler bulunmamaktadır.
- Mimarisi tutumlu, ölçülü ve yalındır.
- En orijinal özelliği ise kademeli bindirmelerle yapılmış cumba desteğidir (Eldem, 1984).

Şekil 2.17 : Ankara Evi (Tayla, 2007; Eczacıbaşı, 2003).

İç Anadolu Evleri

Anadolu'nun ortasında olup, kuzeyde Köroğlu Dağları, batıda Ege Bölgesi, güneyde Toros Dağları, doğuda Kayseri ve Niğde ile sınırlanan karasal iklimin görüldüğü çorak bir düzlük içinde yer alan evlerdir. Bu bölgenin merkezi Konya'dır. Akşehir, Ilgın, Karaman, Ereğli, Aksaray, Kırşehir, Haymana şehirleri bu bölgededir. Evler kerpiç duvarlı, düz toprak damlı ve yatayda gelişmektedir. Bu bölgede yer alan evler avluludur (Günay, 1999). Dış etkilerden uzak kalan bölgede yer alan bu evler ilk oluşturulduğu zamandaki karakteristiklerini korumaktadırlar. Duvarlar yığma kerpiç, damlar ahşap kirişler üzerine kerpiç topraktandır (Eldem, 1984).

Kayseri Evleri

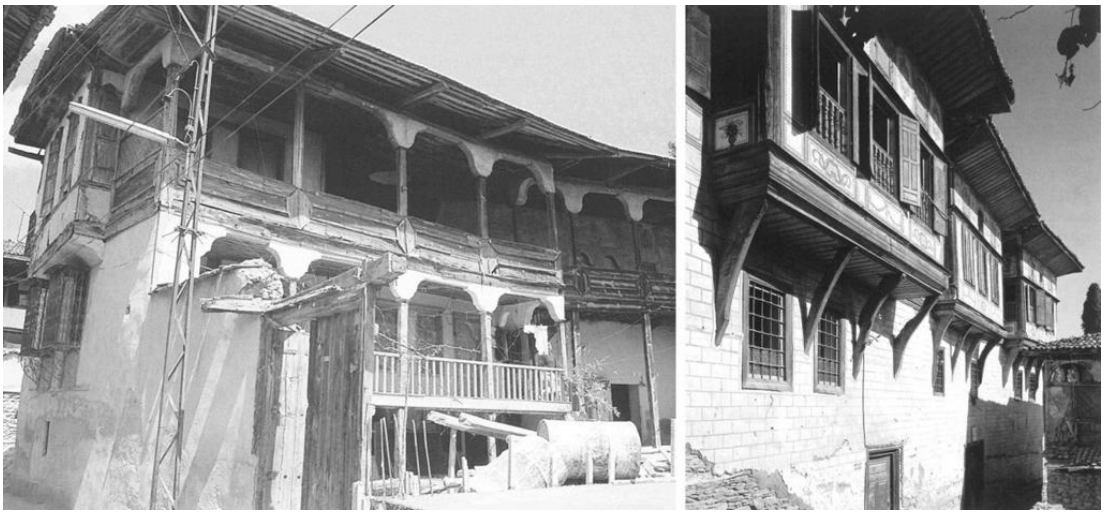
Kayseri Evleri; düz kerpiç damlı, ahşap hatıllı ve taş duvarlıdır. Bu evler Ankara Evi gibi kendine özgü bir tip teşkil etmektedir. Üç tipi bulunmaktadır. Genellikle eyvanlı, iç veya dış sofalıdır. En fazla Suriye Eviyle benzerlik göstermektedir. Eyvan bir nevi sofa görevi görmektedir. Evin esas kolunda, sofa ve eyvanın sağında solunda servis alanları ve odalar yer almaktadır. Suriye evindeki açık eyvana karşılık Kayseri Evi'nde eyvan soğuk hava koşulları nedeniyle bir duvarla avludan ayrılmaktadır. Osmanlı dönemiyle birlikte ev tipi dış sofalı, dışarıya bakan ve bol pencereli bir yapı tipine dönüşmektedir. İki veya üç odayı geçmeyen bir düzene sahiptir. Alt kat masif yığma taş, üst kat ise daha ince kesme taştan oluşturulmuştur. Kayseri Evleri yapısal özellikleriyle ön plana çıkmaktadır (Eldem, 1984).

Şekil 2.18 : Kayseri Evi (Sey, 1999; Günay, 1999).

Ege ve Batı Anadolu evleri

Batıda Ege Denizi'yle sınırlanan evler kuzeyde Çanakkale'ye, doğuda Uşak, güneyde ise Antalya'ya kadar uzanmaktadır. Ege Evleri geniş bir alana yayıldığından aralarında farklılık gösteren tiplerle karşılaşılabilmektedir. İyi korunmuş örnekleri, Manisa, Kula, Tire, Ödemiş, Birgi ve Buldan'da toplanmaktadır. Ada veya Sakız Evleri olarak tanımlanan evler ise, Çanakkale, Ayvalık, Midilli, İzmir, Çeşme, Manisa, Bodrum, Rodos ve Fethiye'de Ege tipi evleriyle birlikte görülebilmektedir. (Eldem, 1984). Batı Anadolu evlerinin genel karakteristiği yığma zemin kat üzerine ahşap çatkı ve kerpiç veya kiremit dolgudur. Plan tipleri dış sofalıdır (Günay, 1999).

Şekil 2.19 : Kula ve Birgi'den ev örnekleri (Günay, 1999).

Ayvalık ve İzmir'de görülen örnekler kâgir malzemeden yapılan bir veya iki katlı, üst katlar ahşap veya bağdadi cumbalıdır. Bodrum, Marmaris ve Datça da ise yapı tek katlı, düz damlı, taş malzemenin kullanıldığı kübik formdaki yapılardır (Günay 1999).

Adalar ve Sakız Evleri

19. yüzyılın ikinci yarısında oluşturulan bu yapı türü, Anadolu'da ve Rumeli'de Rum mahalleleri oluşmasıyla ortaya çıkmıştır. Fakat bu mahallelerdeki yerleşimin İslam'ın olduğu mahallelerden fazla bir farklı yoktur.

Şekil 2.20 : Taş evler, Küle ve Bodrum (Quigley-Pınar, 1985; Günay, 1999).

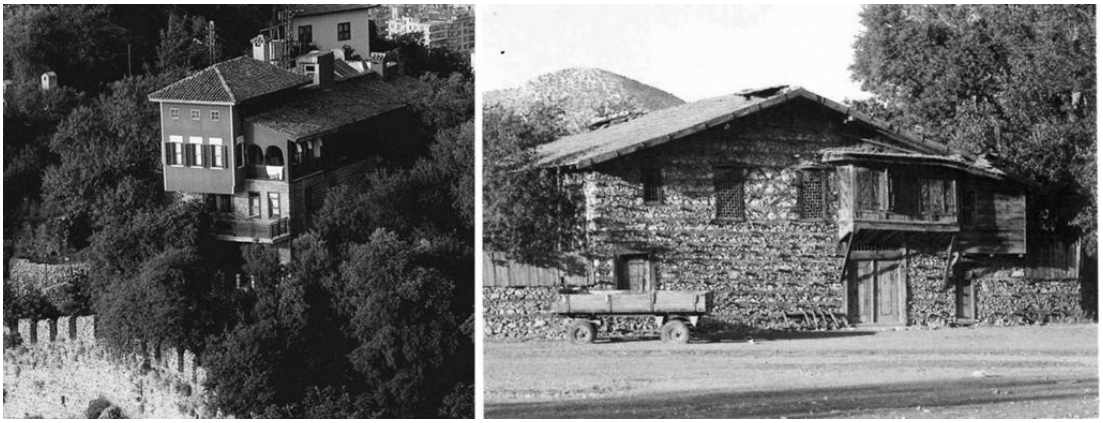
Evler yapısal özellikleriyle diğer Türk evlerinden ayrılmaktadırlar. Tek veya iki katlı çoğu kâgir ve üst katları ahşap çatkılı ve cumbalıdır. Çatı hizasında saçak yerine muntazam kiremit dizisi vardır. Adalardaki Türk nüfusu planlarda dâhil Türk etkisi görülmesine sebep olmaktadır. Ada Evleri yığma taş duvarlı ve genelde tek katlıdır. Rodos evlerinin planı dış sofalı Urla evlerine benzese de çatısız ve saçaksızdır. Asıl kat üstte olup bodrumlar mahzen ve ambar olarak kullanılmaktadır. Cephe önündeki merdivenle dıştan ana yaşam katına çıkılmaktadır. Dış sofalı planda iki bazen de üç oda bulunmaktadır (Eldem, 1984).

Akdeniz veya Güney Anadolu Evi

Antalya'dan başlayarak Adana ve civarını da içine alan bu bölgedeki yöresel özellik taşıyan evler Alanya, Akseki, Anamur, Ermenek, Silifke, Tarsus ve Maraş'tadır. Toroslar'ın güney yamacından sahile kadar uzanan bölgede evler sıcak iklim tipine uygun olarak yapılmıştır.

Sahil şeridindeki evler hafif bir ahşap çatkı şeklinde iken dağlarda görülen yapı türü masif yığma türündedir. Her iki türde de planlar dış sofalıdır. Ancak sahil evlerinde odalar sıralı değil, çeşitli yönlere yerleştirilmektedir. Bu nedenle sofaların başka yönlerde cepheleri bulunmaktadır. 19. yüzyıl yapılarında ise sofa odaların arasına alınarak iç sofalı plan tipi oluşturulmuştur (Eldem, 1984).

Alanya ve Adana Evleri kerpiç örtüleri ve boyasız ahşapları nedeniyle İç Anadolu hatta Konya Evlerine benzemektedir. Alanya'da evler tepe üzerine inşa edildiği için teras şeklinde ve taş kaideler üzerine oturtulmaktadır. Evlerin yapısı hafif ahşap iskelet üzerine bağdadi ve sıva şeklindedir.

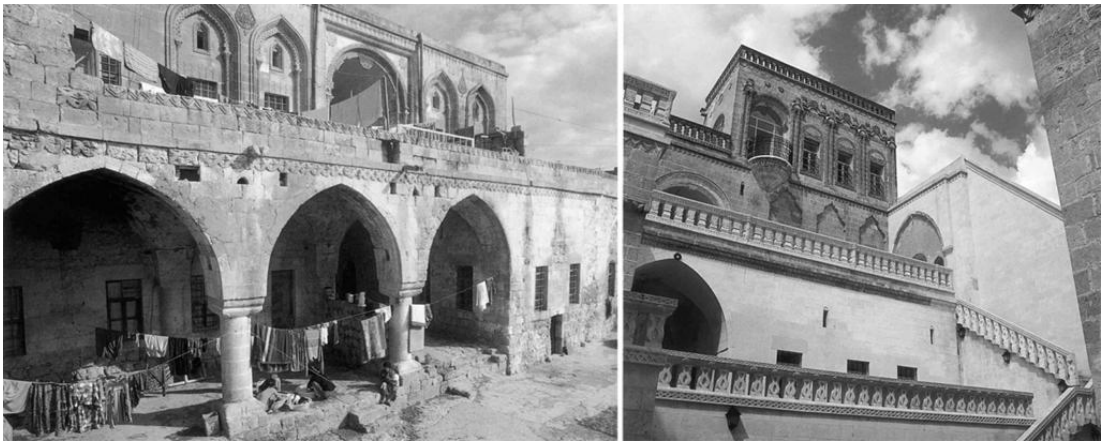

Şekil 2.21 : Antalya ve Toros evleri (Sey, 1999; Günay,1999).

Adana'daki ev tipleri sokak üzerinde olduğundan Alanya'dakilere göre daha yüksek ve cumbalıdır. Batı Toroslar'daki plan tipleri ise Karadeniz Bölgesi ev tiplerinden farklı olarak dış sofalıdır. Duvarlar ahşap değil yığma taştan oluşturulmaktadır (Eldem, 1984).

Suriye ve Güneydoğu Anadolu Evleri

Bu bölge kuzeyde Güneydoğu Torosları, batıda Amanos Dağları ve Akdeniz, güneydoğuda Suriye Çölü ile sınırlandırılmaktadır. 800 yıldan fazla Müslüman devletlerin egemenliğinde oluşu yeni bir mimari üslubun oluşmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkarılan ev tipi Suriye Evidir. Bu ev, Mısır ve Irak Evi'ne göre bazı farklılıklar göstermektedir. Suriye Evleri'nde avlu evin merkezidir ve odalar arasındaki eyvanlarla avluya bakılmaktadır. Suriye Evi'nin dekorunda Selçuklu ve Memlük işgalleri sonrasında elde edilen Türk Selçuklu mimari elemanları görülmektedir. 18. yüzyıldan itibaren Türk etkisinin daha fazla yaygınlaştığı bu ev tipi kendi içerisinde Mardin, Diyarbakır, Urfa, Halep, Antakya, Şam Evleri olarak gruplara ayrılmaktadır (Eldem, 1984). Kesme taş malzeme ile yapılan bu evlerin plan tipleri avlulu ve eyvanlıdır (Günay, 1999).

Şekil 2.22 : Mardin ve Midyat evleri (Sey, 1999; Eczacıbaşı, 2003).

Mısır Evleri

Mısır mimarisi Osmanlı'nın fethinden çok öncesine 16. yüzyıla dayanan yüksek bir ev kültür ve mimarisine sahiptir. Rumeli'de olduğu gibi el değmemiş bir yer olmaması ve mimarisinin gelişmiş olması Osmanlı etkisinin etkin bir şekilde görülememesinin temel nedenidir. Osmanlı etkisi 17. ve 18. yüzyıllarda ancak dekoratif bezemelerde görülmektedir. 19. yüzyılda Türk toplumunun bölgede çoğalması ile Mısır Evi mimarisi etkisini kaybederek İstanbul tarzında yeni yapılar

inşa edilmeye başlamıştır. Nil boyundaki evler İstanbul üslubunu yansıtan yalılar halini almış ve bu değişim sonucunda belirgin olmayan, soysuzlaştırılmış bir üslup ortaya çıkmıştır (Eldem, 1984).

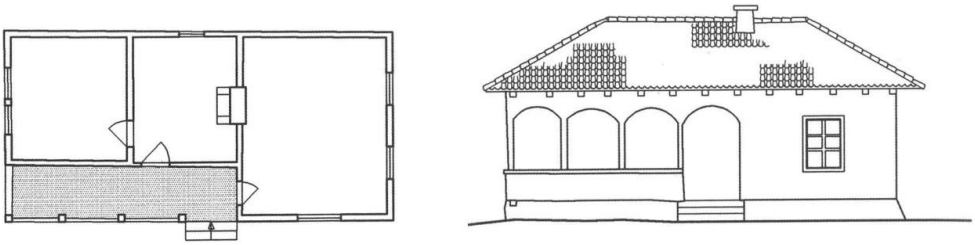
2.2.2 Rumeli'de Türk Evleri

Bulgaristan, Romanya'da Dodrogea, Yunan ve Yugoslav Makedonyası, Teselya, Bosna-Hersek, Arnavutluk gibi bölgelerde çok gelişmiş bir ev geleneği olmadığından Türk Evi karakteri bu bölgelerde köklenip gelişmekte ve nitelikli örnekler vermektedir (Günay, 1999). Osmanlı Devleti için bir işgal bölgesi niteliğinde olan Rumeli'ye Anadolu'dan iskân amaçlı getirilen Türkler Rumeli'ye Türk yaşama kültürünü getirmektedir. İskân çalışmaları sonucunda İstanbul'dan çok Edirne etkisinde olan yeni bir ev tipi ortaya çıkmaktadır (Eldem, 1984). Eldem, yaptığı incelemeler sonucunda Rumeli Evleri'ni aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

- Sırbistan, Sırp Beylerinin Konakları
- Bosna-Hersek
- Makedonya
- Karadağ, Arnavutluk ve Epir
- Mora ve Atina
- Tesalya, Tepme ve Vistica Vadileri
- Edirne ve Batı Trakya
- Kırım (Eldem, 1984).

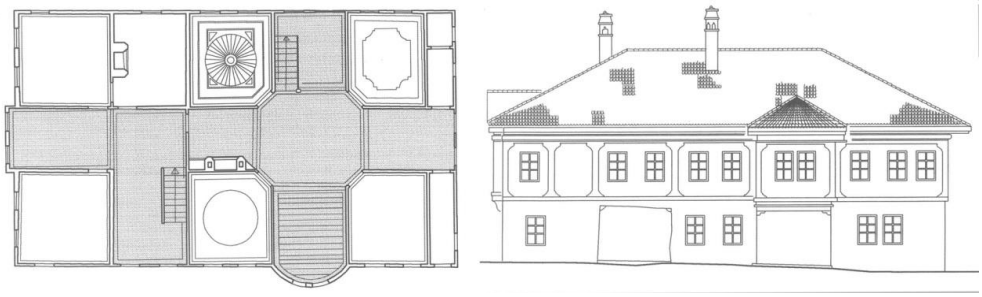
Sırbistan, Sırp Beylerinin Konakları

Çevreden kaynaklanan tahribatlar nedeniyle 18. yüzyıla kadar olan dönemin mimarisi hakkında çok fazla kalıntıya rastlanmasa da Sırp beylerinin kendilerine aldıkları veya yaptırdıkları konaklarda Türk mimari geleneğinin izleri görülmektedir. 18. ve 19. yüzyıllarda bu bölgede yapılan ev ve konaklar Türk Evi olmasalar da Türk Evi ailesinde yer almaktadır. Planları genellikle iç ve orta sofalıdır. Odaların düzeninde köşk ve sekilik gibi elemanların kullanılması konakların Türk Evleri ile olan yakınlıklarını artırmaktadır (Eldem, 1984). Sırbistan'ın güneyinde yer alan ev tiplerinde Makedonya ev tipleriyle benzerlikler görülmektedir. Genellikle iki katlı, asimetrik dış sofalı ve simetrik/iç sofalı örnekler bu bölgede sıklıkla görülmektedir. Şekil 2.23'te yer alan dış sofalı evde avludan birkaç basamakla yükseltilmiş "trem" adı verilen hayata geçilmektedir (Akın, 2001).

Şekil 2.23 : Kursumlija'da bir evin plan ve görünüşü, Sırbistan (Akın, 2001).

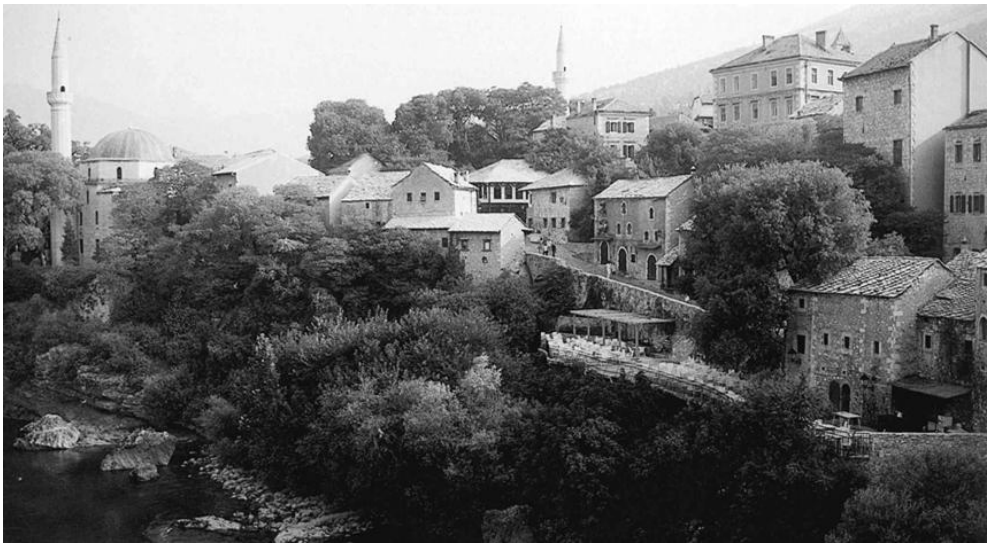
Şekil 2.24'de Belgrad Evi'nin cephesinde görülen farklı biçim Osmanlı mimarisinden çok Alman-Avusturya konutlarına benzerlik göstermektedir. Planda görülen yerleşimde odalar orta sofaya açılmaktadır. Haremlik ve selamlıkta görülen yükseltilmiş divanhanlar ise Osmanlı evinde yer alan özelliklerdendir (Akın, 2001).

Şekil 2.24 : Belgrad'da bir konağın plan ve görünüşü, Sırbistan (Akın, 2001).

Bosna-Hersek

Bölge Türk kimliğini Türklükten çok İslam sayesinde kazanmaktadır. Evler, konaklar, saraylar Osmanlı üslubunda inşa edilmeye başlanmaktadır. Ayrıca bölgenin sert iklimi ve ahşap malzemenin bulunabilirliği ev planları ve yapı tarzlarını da etkilemektedir. Planlarda uzunluktan ziyade topluluk aranmaktadır (Eldem, 1984).

Şekil 2.25 : Mostar, Bosna-Hersek (Akın, 2001).

Saraybosna'nın güneyinde yer alan Mostar köprüsü ve civar yerleşimlerindeki geleneksel kent düzeni, dinsel ve sivil mimarlık örnekleriyle günümüze kadar dönemin özelliklerini yansıtmaya devam etmektedir (Akın, 2001).

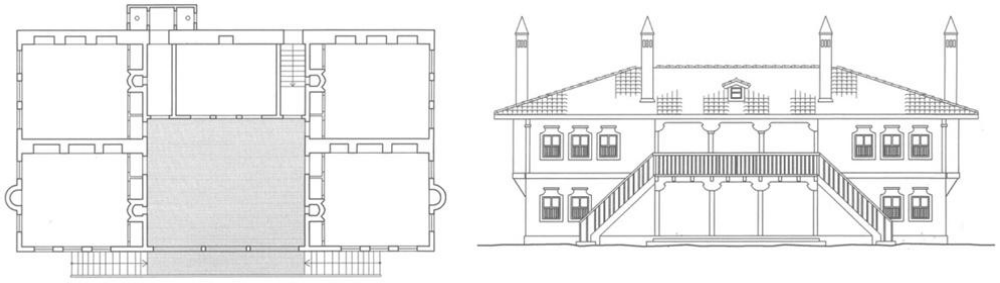
Makedonya

Türk Osmanlı ev mimarisinin en güzel ve karakteristik bir bölgesel üslubu burada gelişmektedir. Bölgenin dağlık ve ormanlık yapısı ev mimarisinde de etkisini göstermektedir. Ev planları Anadolu'daki planlara benzer bir gelişim göstererek, açık sofadan başlayarak merkezi sofalı plan tipine kadar gelişmektedir (Eldem, 1984).

İklim koşullarına bağlı olarak bu bölgede dış sofalı evlerde sofaların bütün cephe boyunca devam ettiği örneklere rastlanmamaktadır. Üst katlarda genellikle yarı açık revak ortada kalmak üzere, üç tarafı odalarla çevrili bir düzen bulunmaktadır. Odaların sofaya açılması; ocak ve gusülhanelerin odaların içerisinde yer alması gibi özellikleri ile Makedonya evleri Türk Evi'nin karakteristik özelliklerini taşımaktadır (Akın, 2001).

Şekil 2.26 : Kalkandelen'de bir ev, Makedonya (Akın, 2001).

Şekil 2.27 : Kalkandelen'de bir evin plan ve görünüşü, Makedonya (Akın, 2001).

Karadağ, Arnavutluk ve Epir

20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı sınırları içerisinde kalan bu bölgede evler dağlık kısımlardadır ve mimari yapıları Makedonya ev tiplerine yakındır. Planlar daha ziyade dış sofalıdır. Yanya bölgesinde, 18. yüzyıldan kalma bazı konaklar yer almaktadır. Planların ilksel tipleri burada mevcut olan klasik Osmanlı tarzında ve dış sofalıdır (Eldem, 1984). Bölgede yer alan Berat şehri topografik özellikleri nedeniyle, evde yer alan çardaklar, yakın bölgelerde yer alan çardak özeliklerinden farklı olarak daha yüksekte yer almaktadır. Zaman içerisinde çardağın küçülmesi ve kapalı alana ihtiyacın artması ile Berat evinde iç ve orta sofalı ev planına dönüşüm görülmektedir (Akın, 2001).

Şekil 2.28 : Berat'ta evler, Arnavutluk (Akın, 2001).

Mora ve Atina

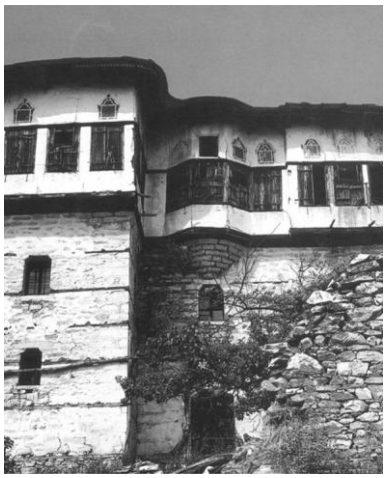
1821 isyanından 1830 kraliyet ilanına kadar bölgede yaşanan yıkımlar sonucunda Türklerin göçleriyle birlikte yapıların büyük çoğunluğu ortadan kalkmaktadır. Elde edilen bilgilere dayanarak 19. yüzyıl başlarında yapılan ev ve konak mimarileri İzmir ve dolaylarında görülen üslupta olduğu belirtilmektedir. Mevcut evler göz önünde alındığında Batı Anadolu üslubunda yapıldıkları tahmin edilmektedir (Eldem, 1984).

Şekil 2.29 : Atina Evi (Sey, 1999; Günay, 1999).

Tesalya, Tepme ve Vistica Vadileri

Bölgenin Edirne'ye yakınlığı evlerdeki üslup temizliğinin başlıca sebebidir. Göller etrafındaki ve dağlık alandaki evler Makedonya ev tipi ile benzerlik göstermektedir. Şehir ve vadilerde üslup daha klasiktir. Teselya bölgesi içerisinde yer alan kısımlarda farklı plan tiplerinde yapılar görülmektedir (Eldem, 1984).

Şekil 2.30 : Tesalya Evi (Sey, 1999).

Edirne ve Batı Trakya

Ortalama 600 seneden beri Türkler tarafından yerleşilmiş olan bu bölge, İmparatorluğun en eski vilayetlerinden biri olan Paşa Livası'nın bir parçasıdır. Bu şehirde başlıca iki mimari etki görülmektedir.

Şekil 2.31 : Edirne ve Tekirdağ'dan ev örnekleri (Kuban 1995; Günay, 1999).

Birincisi Rodop Dağları ile Ege Denizi arasında Batı Trakya denilen arazide Selanik ve çevresidir. Bilinen en eski ev ve konaklar 17. yüzyıl sonundan 18. yüzyıl sonuna kadar süren yüz senelik bir devir içerisinde yer almaktadır. Bu tarihten sonra 19. yüzyıl ortalarına kadar aynı ev tipi devam etmekte ve bu ev tipi iç ve merkezi sofalarıyla İstanbul etkisi ile inşa edilmektedir. Genel olarak Edirne Evi'nin plan tipleri incelendiğinde, planlar dış sofalıdır. Dış sofa bazen 5 veya 6 oda cephesi kadar uzundur. Sofalar sıra pencereler ile çevrilidir. Sofaya bağlı köşk ve sekilikler diğer plan tiplerinden farklı olarak ilave şekilde değil, kendi başına planlanmış ve ona göre büyük tutulmuş elemanlardır. İstanbul'da bu şekilde eve bağlı köşkler bulunmamaktadır. Trakya Evleri ise ihtiyaçların farklı oluşu, planların farklı olmalarına sebep olmuşsa da yapılış tarzları, dış mimarileri, pencere düzenleri, çıkmaları Osmanlı mimari üslubunda oluşunu belirtmektedir (Eldem, 1984).

Kırım

Kırım'da Osmanlı mimarisinin etkileri 15. yüzyıldan 18. yüzyılın sonuna yani Rusya'nın Kırım'ı ele geçirmesine kadar olan süreçte etkili olmaktadır. Rus kolonizasyonu ve Kırım harbiyle halkın yoğun göçü ve II. Dünya savaşı sonrası Kırım halkının bölgeden sürülmesi bölgenin eski karakterini tümüyle değiştirmektedir. Kırım ev mimarisi özellikleri ancak kalan Bahçe Saray şehri ve sarayı üzerinden fikir edinilerek elde edilmektedir. Bu yapı Edirne ve kısmen "Saray yapısı" tarzındadır (Eldem, 1984).

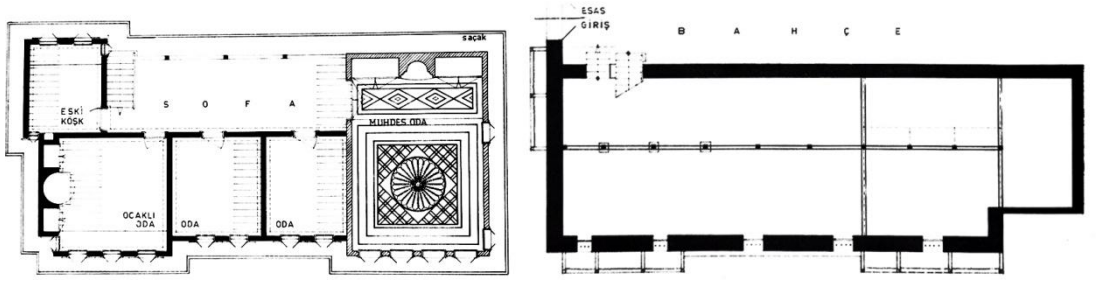
Şekil 2.32 : Kırım Bahçesaray'da bir konak (Url-6)

2.3 Türk Evi'nin Elemanları Ve Plan Tipleri

Türk Evi Osmanlı Dönemi'nde, Anadolu ve Rumeli bölgelerinde oluşmuş ve kendine özgü mimari özellikleriyle belirginleşmiştir. Farklı coğrafya, iklim ve gelenekler altında Türk Evi'nin çeşitli tipleri oluşmuştur. Tüm bu çeşitlenmelere rağmen Türk Evi'nin bazı özellikleri birçok yörede değişmeden karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliklerden en önemlisi evlerin plan tipleridir. Bu bölümde, Türk Evleri'nde planlara zemin teşkil eden katlar ve planı oluşturan elemanları ve plan tipleri incelenmektedir.

2.3.1 Türk Evleri'nde katlar

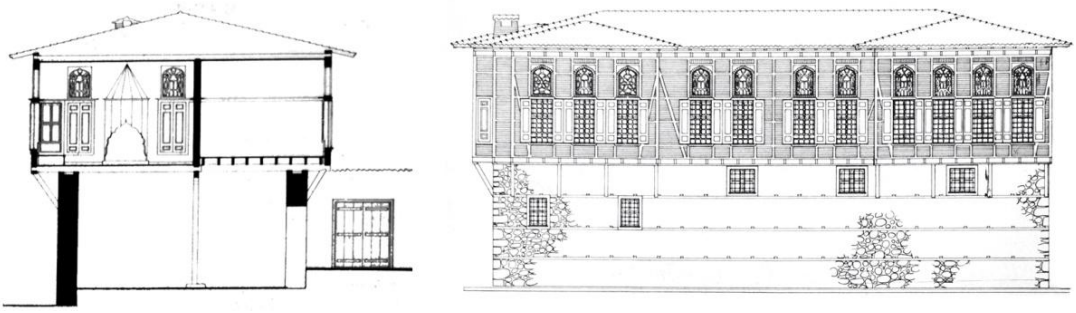
Türk Evi genellikle bir katlıdır fakat zamanla evlerin kat adetlerinde artmalar olmuştur. Kat adedi artsa da ana yaşam katı her zaman üst kotta yer almaktadır. Ana katın yükseltilmesinin amacı daha rahat hava alabilmek, güneş ışığından yararlanabilmek ve manzaraya hâkim olabilmektir. Yoğun kent dokusu içindeki yerleşim alanlarında ana yaşam katı elverdiğince yükseltilmiştir (Eldem, 1984).

Şekil 2.33 : Türk Evi'nde ana yaşam katı ve bodrum katı örneği (Eldem, 1984).

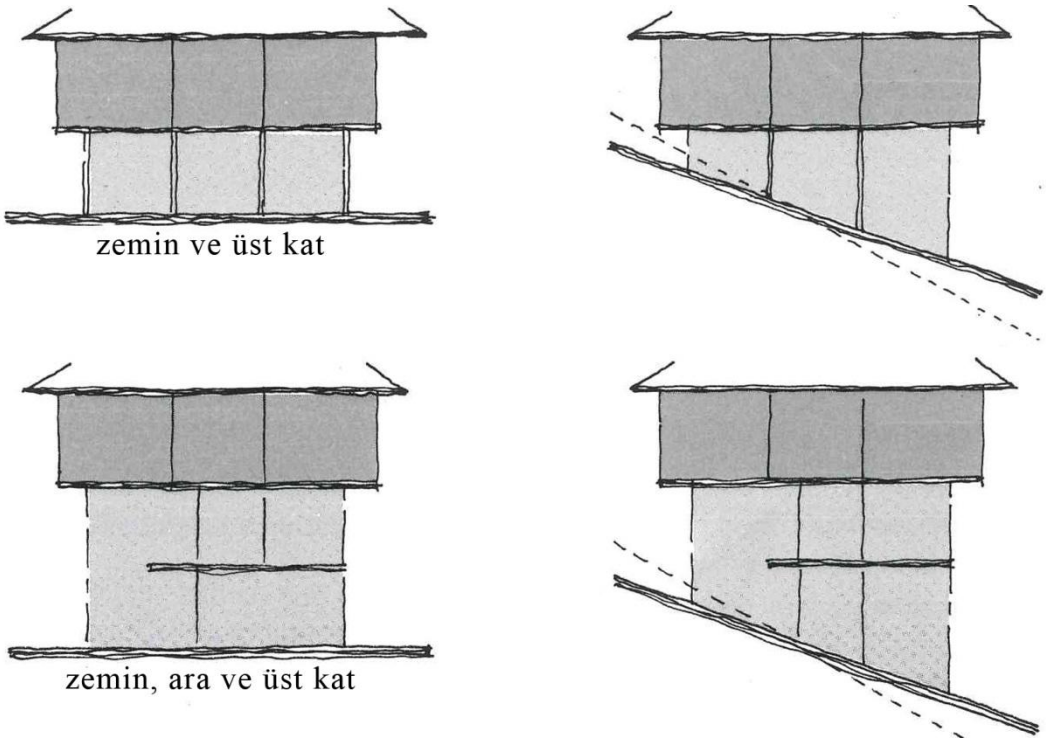
Bir katlı evlerde zemin ile yapının giriş kotu arasında 1,5 – 2 metrelik bir yükseklik farkı bulunur. Binayı rutubetten korumak amacıyla yapılmış bu direkli alan bölünerek depo, ahır, samanlık gibi için kullanılmaktadır. Birçok Türk evinde ana yaşam katı ile zemin kat arasında bir asma kat bulunmaktadır. Bu kat hizmetlilerin konaklaması ve depolama amaçlarıyla kullanırken, bu asma kat zamanla ayrı bir kat özelliği kazanmaktadır (Eldem, 1984).

Zemin kat genellikle servis mekanları bulunmaktadır. Bu mekanlar Türk Evi'nde önemli bir yere sahip avluyla bütünleşmektedir. Farklı katlara sadece evin içinden değil merdivenler aracılığıyla avludan da ulaşılabilmektedir (Yürekli ve Yürekli, 2005)

Şekil 2.34 : Bursa Azazbey Cami yanındaki Türk Evi'nde katlar (Eldem, 1984).

Türk Evi'nin değişmeyen özellikleri daha çok üst katlarda görülür. Zemin katlar ise daha çok doğal çevreye uygun olarak şekillenmiştir. Zemin katların özellikleri ve düzenleri doğal koşullara göre değişikliklere uğramış olsa da farklı zeminlere göre yapılmış plan düzenlemelerinde özgün sonuçlara ulaşılmıştır (Küçükerman, 1996).

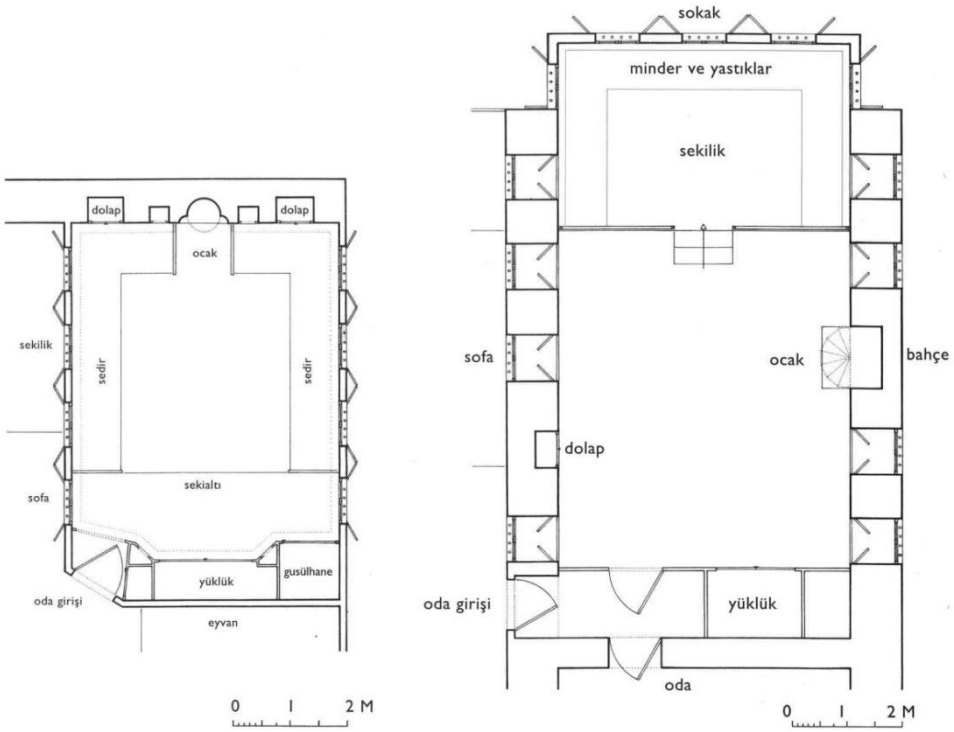
Şekil 2.35 : Katların doğaya göre biçimlenişi (Küçükerman, 1996).

2.3.2 Türk Evleri'nde plan elemanları

Oda

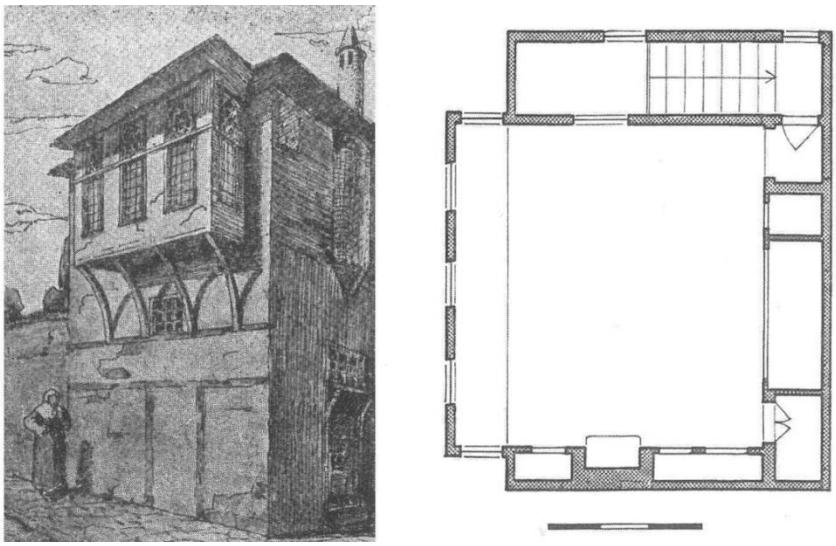
Türk Evi'nde odalar, toplumsal özellikler ön planda tutularak oluşturulmuş, içindeki düzenleri belirli ilkelerle sınırlandırılmış ve ortak kullanım alanı oluşturmak üzere düzenlenmiş birimlerdir (Küçükerman, 1996).

Odalar uyuma, oturma, yemek yeme, yıkanma gibi birçok eyleme olanak tanımaktadır. Odalarda ayrıca seki, gusülhane, dolap gibi Türk Evi'nin daha küçük ölçekli mimari elemanlarını da içinde barındırmaktadır.

Şekil 2.36 : Oda ve mimari elemanları (Kuban 1995).

Küçükerman (1996) Türk Evi'nin odalarını, kendi başlarına belirli eylemleri karşılayan bütünler olarak tanımlamaktadır. Şekil 2.37'de tek bir odadan oluşan Türk Evi örneği görülmektedir.

Şekil 2.37 : Gebze'de tek odalı ev, sokak görünüşü ve 1.kat planı, (Kuban 1995).

Odaların biçimleri ve sayıları plan tipinin oluşumunda doğrudan etkilidir. Odaların sayısının fazlalığı veya azlığı sebebiyle plan tipleri değişikliğe uğrayabilir. Örneğin; bütün odaların aynı yöne bakması isteniyorsa dış sofalı, her odanın farklı yönlere bakması isteniyorsa orta sofalı plan tipi tercih edilmektedir (Eldem, 1984).

Türk Evi'nin plan şemasında odalar tek veya iki sıra halinde olabilir, sıra sonlarındaki odaların birden fazla cephesi olacağından bu odalar sıra ortasındaki odalara oranla daha çok ışık almaktadır. Buna karşılık sıraların orta kısımlarındaki odalar çıkmalar yaparak daha çok ışık alabilir hale gelmektedir (Eldem,1984).

Şekil 2.38 : Oda (Kuban, 1995).

Odalar, birçok Avrupa geleneğinde kullanım amacının farklılaşmasıyla değişikliğe uğramıştır. Türk Evi'nin odaları ise değişikliğe uğramayan hücrelerdir. Oda ve etrafındaki servis alanları mekansal ve işlevsel olarak Türk Evi'ndeki yaşantı kavramının çekirdeğini oluşturmaktadır (Kuban, 1995).

Odanın biçimi ve boyutları evin diğer bölümleri ile olan ilişkisini bozmadan rahatlıkla değiştirilebilir. Genişletilebilen esnek geometrisi ve odaların yinelenmesi evin enine ya da boyuna kolayca büyütülmesine olanak vermektedir (Bektaş, 1996).

Sofa

Sofalar odalar arasında bir geçit özelliği taşımakla birlikte ev halkının toplanma alanıdır. Dolaşım ve geçiş amaçlı kullanılan kısımların içinde oturma için ayrılmış alanlar bulunmaktadır. Bu oturma yerleri sofanın içinde olabileceği gibi eyvan veya sekiler oluşturularak özelleştirilmiş mekanlar haline getirilebilmektedir (Eldem, 1984).

Şekil 2.39 : Eyvanlı orta sofa (Günay, 1999).

Sofa evin oluşumundan önce tasarlanmış bir yere sahiptir. Sofanın yeri ve şekli bir anlamda evin plan tipini oluşturmaktadır. Bu nedenle sofalar odaların arasında kalan boşluk olarak algılanmamalıdır. Sofalar zemin ve üst katlarla olan mekansal sürekliliği sağladığı gibi düşey dolaşımı da sağlar. Dolaşımı sağlamasının yanı sıra sofalar odalardakine benzer işlevler de üstlenmiştir. Sofalarla ilişkili olan, eyvanlar, tahtlar, köşkler oturma alanlarıdır.

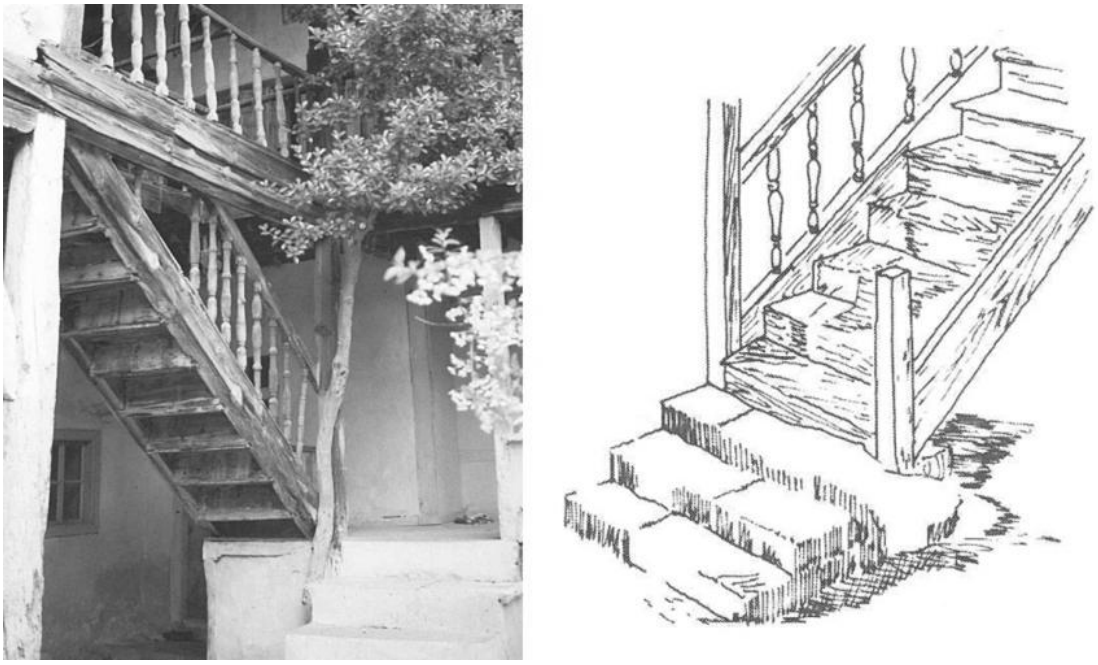
Şekil 2.40 : Dört eyvanlı orta sofa (Günay, 1999).

İklimsel şartlar ve kentsel yaşantının zorunlulukları sofa tiplerinin zamanla dönüşmesine neden olsa da, sofalı plan tipi geleneksel Türk toplumu tarafından benimsenmiş ve varlığını sürdürmüş ve 20. yüzyılın başlarına kadar sürdürülmüştür.

Merdiven

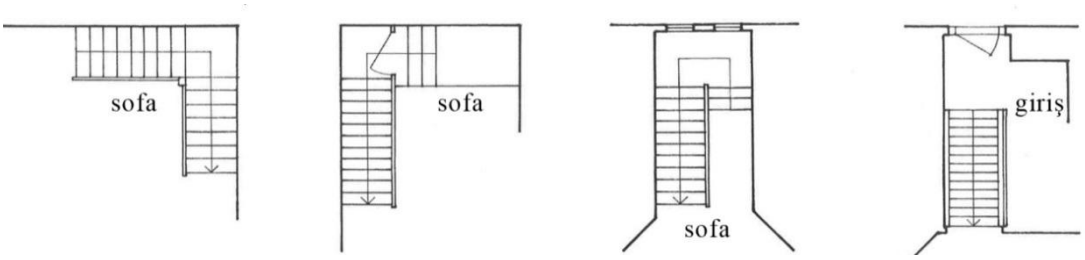
Türk Evi'nde merdivenler katlar arasında ki dolaşımı sağlamaya yönelik bir mimari elemanlardır. Merdivenler iç mekanda, sofada veya sofanın dışında başka bir mekanda bulunmaktadır. Merdivenlerin iç mekanda olup sofada olmadığı durumlar plan tipini etkileyebilmektedir. Merdivenler için eyvanlar veya merdiven sofaları plana eklenmektedir.

Sedat Hakkı Eldem (1984), Türk Evleri'nde gerekli durumlarda bir merdiven sofası oluşturulduğunu ve merdiven sofasının 19. yüzyılın sonlarına doğru önem kazanan özel bir mekan olduğunu belirtmiştir. Bunların yanı sıra merdivenin yapının dışında olduğu durumlarda bulunmaktadır. Dış mekandaki merdivenler genellikle avludan üst katlara bağlanmak amacıyla yapılmıştır.

Şekil 2.41 : Ahşap merdiven ve detayı (Kuban, 1995).

Türk Evleri'nde farklı tipte merdivenler uygulanmaktadır. Evlerde genellikle tek kollu veya iki kollu ahşap merdivenler bulunmaktadır. Daha gelişmiş plan tiplerinde 3 kollu biçimindeki merdivenlere rastlanılmaktadır.

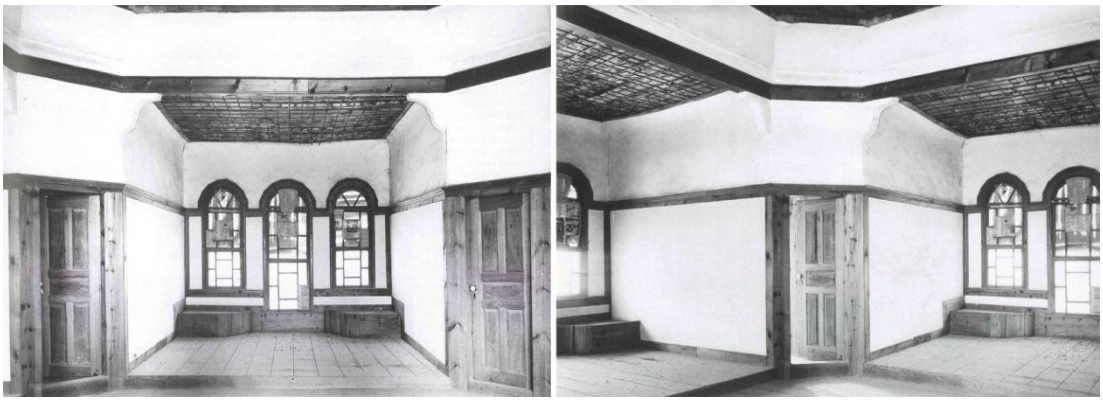

Şekil 2.42 : Türk Evi'nde merdiven örnekleri (Günay, 1999).

Eyvan

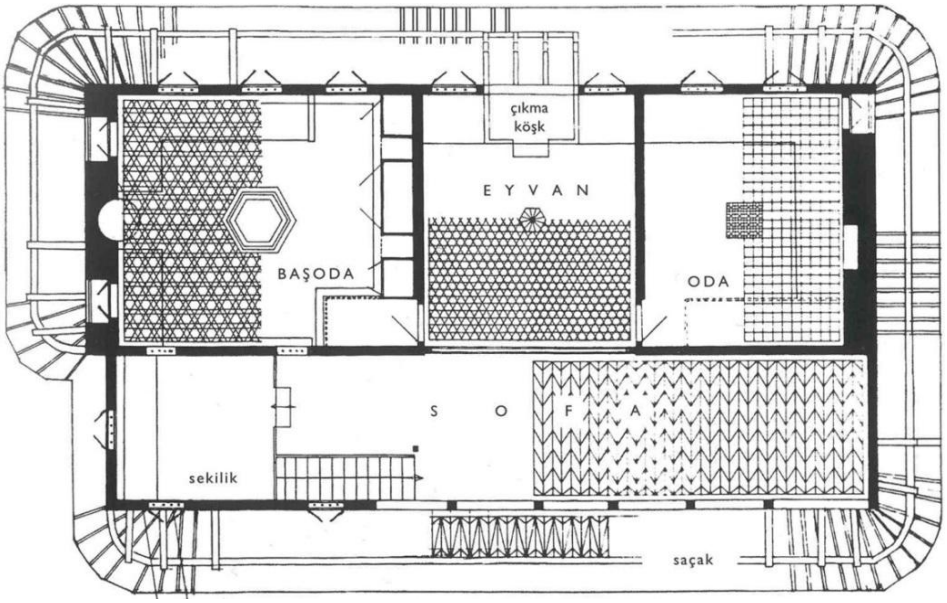
Eyvan Türk Evleri'ndeki plan şemasının netleşmesine ve odanın hacimsel olarak ortaya çıkmasına yardımcı olan bir plan elemanıdır. Şekil 2.43'de iki eyvan arasında kalan odanın biçimi açıkça görülmektedir (Yürekli ve Yürekli, 2005).

Eyvanlar, açık dış sofanın evin içine doğru olan mekansal uzantısıdır. Türk Evleri'nin yalın tiplerinde eyvan sofaya bağlı bir oturma yeri özelliği taşımaktadır. Döşemesi genelde bir basamak yüksektir. Sofada oturmak için kullanılan taht ve köşk gibi başka alanlar içinde eyvan dışarıya en uzak olanıdır. Kapalı dış sofalı evlerde ise eyvanlar oda sırasının arasından sofaya ışık alınmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Şekil 2.43 : Eyvanlar (Günay, 1999)

Basit Türk evi tipolojisinde eyvanların sayısı ve yeri, odaların sayısına ve sofanın biçimine bağlı olarak değişmektedir. Dış sofalı evin orta sofalı bir eve dönüştüğü süreçte eyvanlar merdivenlerin çıktığı bir alan olmaya başlamış, birtakım özelliklerini de kaybetmişlerdir (Kuban 1995). Şekil 2.44'de iki oda arasında kalan eyvan görülmektedir.

Şekil 2.44 : Eyvanlı Türk Evi örneği, Muradiye Evi 17.yüzyıl (Eldem, 1984).

Avlu ve bahçe

Türk Evleri'nde avlulu ev tipine çokça rastlanılmaktadır. Avlu ve bahçe evde yaşayanlar tarafından oturma, dinlenme, serinleme, meyve sebze yetiştirme gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Ailenin günlük yaşantısının bir kısmının geçtiği avlu, sokaktan yüksek duvarlarla ayrılmış bir açık mekandır.

Avluya sokaktan bir kapı yardımıyla girilir. Avlunun sokaktan başka bir yere açılan kapısı bulunmamaktadır. Avlu da, evin iç mekanı gibi tasarlanmış bir düzene sahiptir. Mutfak, kiler, helâ, ahır gibi servis mekanlarının yanı sıra kuyu, çeşme ve havuzda avlunun içinde bulunmaktadır.

Şekil 2.45 : Avlu ve Bahçe (Güzelci, 2012).

Avlunun ve bahçenin tasarlanmış bir formu yoktur. Her çevreye kolayca uyum sağlayabilen avlunun formu sokağın doğal sınırına göre şekillenmektedir. Yapının kütlesi veya biçimi bahçenin sokakla olan ilişkisini etkilemektedir.

Servis mekanları

Türk Evi'nde mutfaklar ocaklardaki ateşin yarattığı yangın riskine karşı evden bağımsız bir biçimde avluda yer almaktadır. Mutfak kalın yığma duvarlara ve büyük bir ocağa sahiptir. Mutfaklar ambar, kiler ve yemeğin eve servis edildiği mekanlarla ilişkilidir. Konak gibi daha büyük evlerde avludaki mutfaklar duvarlarla çevrilmiştir. Duvarlarda pencere boşlukları olan bu mekanlarda, pencerenin yeri boşluk olarak düzenlenmiştir. Bu tür yarı açık mutfaklarda hem yemek hazırlama hem de depolama yapılabilir (Kuban, 1995).

Şekil 2.46 : Avluda ocak ve yemek hazırlama (Kuban, 1995).

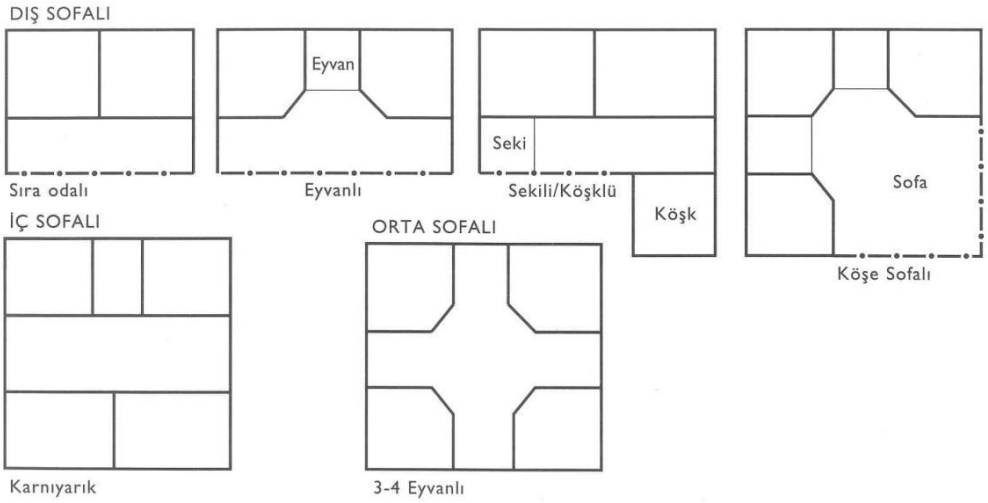
Helâlar sağlık koşulları nedeniyle genellikle avlu içerisinde yer almaktadır. Helâlar zamanla evin girişine yakın veya eve bağlantılı mekanlarda yer almaya başlamıştır. Helâların evin içinde sofanın bir köşesinde veya merdiven altlarında yer alabilmektedir. Daha gelişmiş orta sofalı plan tiplerinde helâlar eyvanlarda yer alabilmektedir (Kuban, 1995)

2.3.3 Türk Evleri'nde plan tipleri

Türk Evleri, birbirinden yüzlerce kilometre uzakta ve çok farklı şartlar altında inşa edilmiş olsalar da, plan tiplerine bakıldığında, benzer özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Eldem'e (1984) göre Türk Evi'nin farklı tiplerini birbirine bağlayan, aralarındaki birliği sağlayan başlıca unsur plan tipidir.

Türk Evi'nde planlar, oda ve sofaların organizasyonuyla oluşur. Odalar şekil, büyüklük ve işlev açısından çok değişken olmayan yaşama birimleridir. Odaların arasındaki ortak kullanım alanı diyebileceğimiz sofa ise odaların konum ve dizilimlerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Günay, 1999).

Günay (1999) Türk Evi plan tiplerini, dış sofalı (sıra odalı ve eyvanlı, sekili/köşklü, köşe sofalı), iç sofalı (karnıyarık) ve orta sofalı (3-4 eyvanlı) olarak sınıflandırmıştır.

Şekil 2.47 : Türk Evi'nde Plan Tipleri (Günay, 1999).

Türk Evi üzerine yapılan çalışmaların öncüsü olan Sedat Hakkı Eldem, ana yaşam katlarının planlarını analiz etmiş ve Türk Evleri'ni sofanın plandaki yer ve biçimine göre sınıflandırmıştır. Bu tipolojik analizler ve sınıflandırmalar, Türk Evleri'nin sahip olduğu dil birliğini ortaya çıkarma açısından önemli çalışmalardır.

Eldem çalışmasında, ilk örneklerden başlayarak, Marmara bölgesinde özellikle İstanbul'da rastlanan daha karmaşık ve gelişmiş tipolojiye sahip örnekleri analiz etmiştir. Kuban ise daha ziyade Anadolu'da ve Balkan'lardaki ev tipini analiz ederek daha yalın bir şema oluşturmuştur.

Şekil 2.48 : Türk Evi'nin morfolojik analizi ve plan şemaları (Kuban, 1995).

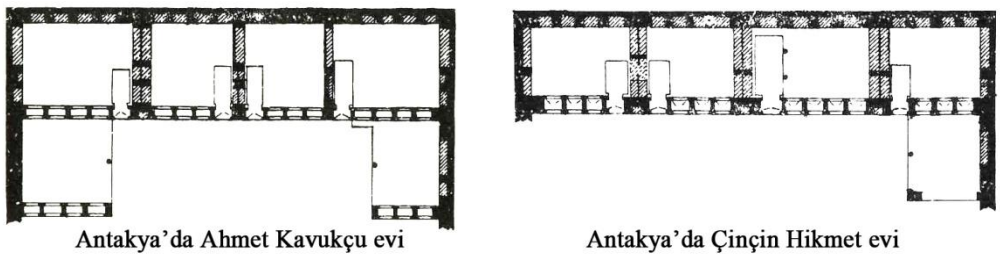
Sedat Hakkı Eldem, biçim ve organizasyonlarına göre plan tiplerini;

- Sofasız plan tipi
- Dış sofalı plan tipi
- İç Sofalı plan tipi
- Orta sofalı plan tipi olarak incelemiştir (Eldem, 1984).

Sofaların biçim ve konumuna göre sınıflandırılmış plan tiplerinden hiçbirine uymayan evlerde bulunmaktadır. Bu durum genellikle arsanın elverişsiz durumundan kaynaklanmaktadır. Öte yandan çok büyük evlerde bu planan tiplerinin birden çoğunun birleşmiş halleri görülebilmektedir (Eldem, 1984).

Sofasız plan tipi

En ilkel olarak nitelendirilen sofasız plan tipinde odalar bir sıra halindedir, odalar arası geçişler avlu veya dış mekandaki bir kaldırım aracılığıyla olur. Üst katta ise geçitler veya balkonlar mevcuttur. Tek hücreli ev biçimi sofasız ev tipinin en basit halidir. Oda avluya direk açılır. Oda sayısı arttığında aralarında avlu ile bağlantıyı sağlayan eyvanlar olabilir (Eldem, 1984). Sofasız plan tipi genellikle iklimin sıcak olduğu güney ve güneydoğu bölgelerinde tercih edilmiştir. Bu plan tipinin uygulanamadığı bölgelerde plan tipi açık veya kapalı sofanın eklenmesiyle geliştirilmiştir.

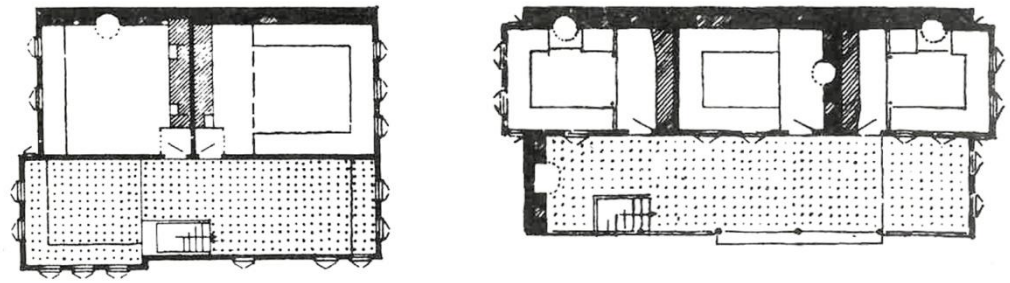

Şekil 2.49 : Sofasız Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).

Dış sofalı plan tipi

Dış sofalı plan tipinde tek sıra halindeki odalar sofa ile birbirine bağlanmaktadır. Bu plan tipi, açık dış sofalı ve kapalı dış sofalı olarak ayrılabilmektir. Dış sofanın üzeri her iki durumda da örtülüdür. Yaşam seviyesinin ve konut konforunun zamanla artması nedeniyle açık dış sofa duvarlar yardımıyla kapalı hale getirilmiş ve pencerelerle ışık alması sağlanmıştır.

Basit olarak görülebilecek bu plan tipinde eyvan ve köşkler planı zenginleştirmek için kullanılan mekansal bileşenlerdir. Köşkler sofaların köşelerine yerleştirildikçe, sofanın etrafını saran birimler yeni bir plan oluşturmaya başlamıştır. Bu durum dış sofalı plan tipiyle iç sofalı plan tipinin bir anlamda benzeşmesine yol açmaktadır (Eldem, 1984).

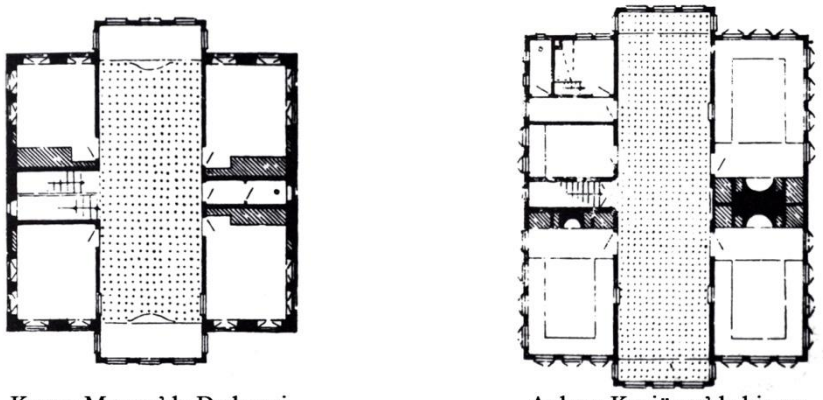

Gebze'de Emin Bekim oğlu Hüsnü evi — Antalya'da 19.yy'dan kalma ev

Şekil 2.50 : Dış Sofalı Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).

İç sofalı plan tipi

İç sofalı plan tipinde sofanın iki yanında sıra şeklinde odalar yer almaktadır. Sofalara, eyvanlar veya merdiven sofaları ilave edilebilmektedir. İç sofalı plan tipinde odaların avlu ve bahçeyle olan uzaklığı artmıştır. İç sofalı plan tipinin uygulanmasının başlıca sebepleri daha tutumlu ve hijyenik bir mekan yerleşimi sağlamaktır (Eldem, 1984).

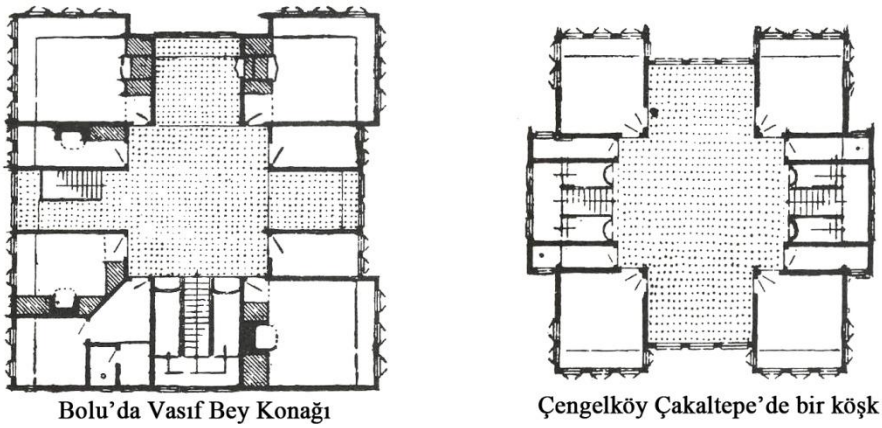
Konya Meram'da Dede evi — Ankara Keçiören'de bir ev

Şekil 2.51 : İç Sofalı Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).

İç sofalı plan tipinde sofaların sonlarına odaların eklenmesi ve sofadan girilen odaların köşelerinin pahlanması bu plan tipinin orta sofalı plan tipiyle benzerlik göstermesine neden olmaktadır. Şekil 2.51'de planları verilen evler iç sofalı plan tipi örnekleri olarak gösterilebilir.

Orta sofalı plan tipi

Orta sofalı plan tipinde sofanın 4 tarafında odalar yer almaktadır. Odaların girişleri pahlanmış ve girişleri çoğunlukla köşelere getirilmiştir. Sofaların aydınlık olabilmesi için odalar arasında eyvanlar mevcuttur. Sofayı aydınlatan eyvanların sayısı bir ile dört arasında olabilir. Eyvanlar merkezdeki sofa ile birlikte bütünlük sağlar fakat eyvanların sayısı planın biçimini değiştirmektedir (Eldem, 1984).

Şekil 2.52 : Orta Sofalı Plan Tipi Örnekleri (Eldem, 1984).

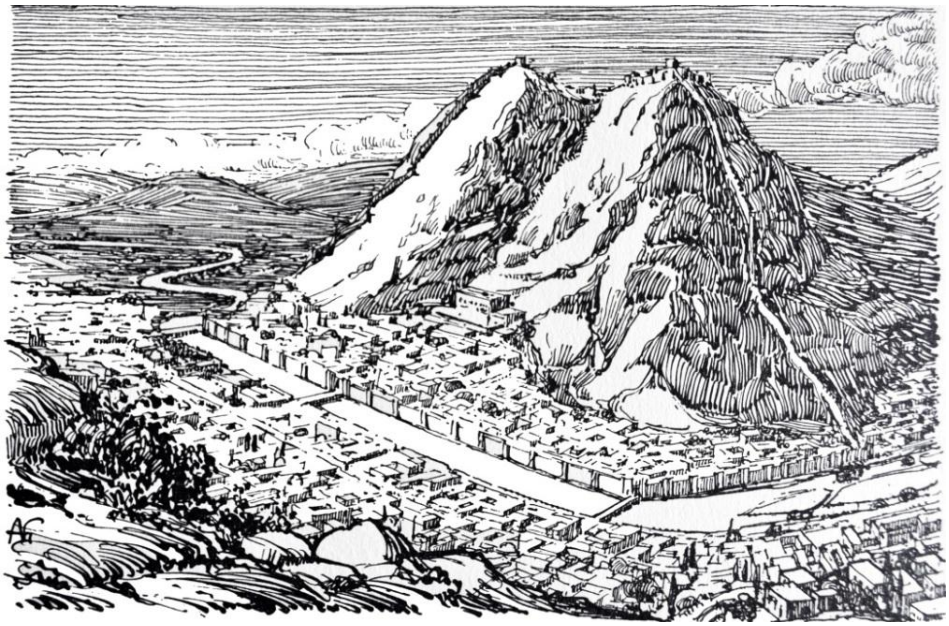
İncelenen plan tiplerinden çoğu Türk Evi'nin yayıldığı her yörede uygulamış olmasına rağmen, bazı plan tipleri sadece belirli bölgelerde uygulanmıştır. Örneğin dış sofalı plan tipi, Anadolu'nun güneydoğusundan Balkanlar'a kadar uzanmış bir plan tipidir. Buna karşılık sofasız plan tipi Anadolu'nun güneydoğusunda uygulanmasına rağmen Anadolu'nun kuzey ve batı bölgelerinde uygulanmamıştır (Eldem, 1984).

Plan tipleri her zaman plan tipi sınıflandırmalarında gördüğümüz net biçimleriyle karşımıza çıkmamaktadır. Bunun başlıca sebebi tipolojinin zaman için yapılan eklerle ve değişikliklerle saflığını kaybetmesidir. Plan tipinin bozulmasını bir başka sebebi ise evlerin doğaya ve araziye uyma çabasıdır. Örneğin, düzgün olmayan arsalarda ideal plan tipi uygulanmaya çalışılırken odaların konumu ve odaların biçimleri düzgün olmayabilir.

3. AMASYA KENTİ VE GELENEKSEL AMASYA EVLERİ

3.1 Amasya Kentinin Genel Analizi

Kentlerin oluşumunda zaman içinde insan eliyle yapılan müdahalelerin haricinde kentin içinde bulunduğu bölgenin coğrafi özellikleri de etkili olmuştur. Amasya kenti kuruluşundan günümüze kadar konum, yer şekilleri, jeolojik yapı, iklim ve bitki örtüsü gibi coğrafi faktörlerden etkilenmiş olup geçirdiği tarihsel dönemler de bölgedeki yerleşimin oluşumu hakkında bilgi vermektedir. Bu bölümde, kentin ve kentte bulunan yöresel yerleşmelerin oluşumunu incelemek üzere Amasya'nın konumu, yer şekilleri, iklimi, bitki örtüsü ve tarihçesi üzerinde durulacaktır.

Şekil 3.1 : Amasya kentinin genel perspektifi (Gabriel, 1934).

3.1.1 Konum

Orta Karadeniz'in iç bölümlerinde yer alan Amasya, doğudan Tokat, güneyden Yozgat, batıdan Çorum, kuzeyden ise Samsun şehirleriyle çevrilidir. Kentin yüzölçümü 5.690 km2'dir. (Amasya Valiliği, 2006). Şekil 3.2'de Amasya'nın Türkiye'deki konumu gösterilmektedir.

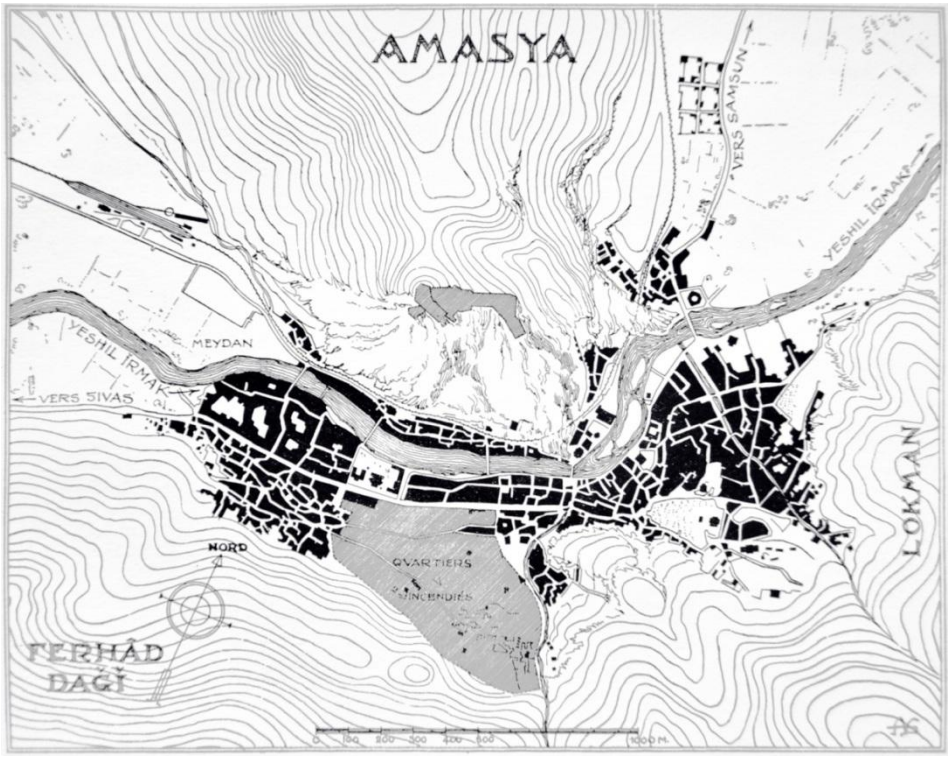

Şekil 3.2 : Amasya'nın konumu (Türkiye İstatistik Kurumu, 2010).

Amasya'nın yerleşimi yaklaşık 40°38'12"-40°40'30" kuzey enlemleri ile 35°47'30"-35°51'15" doğu boylamları arasında yer alır (Zeybek, 2007).

3.1.2 Yer şekilleri

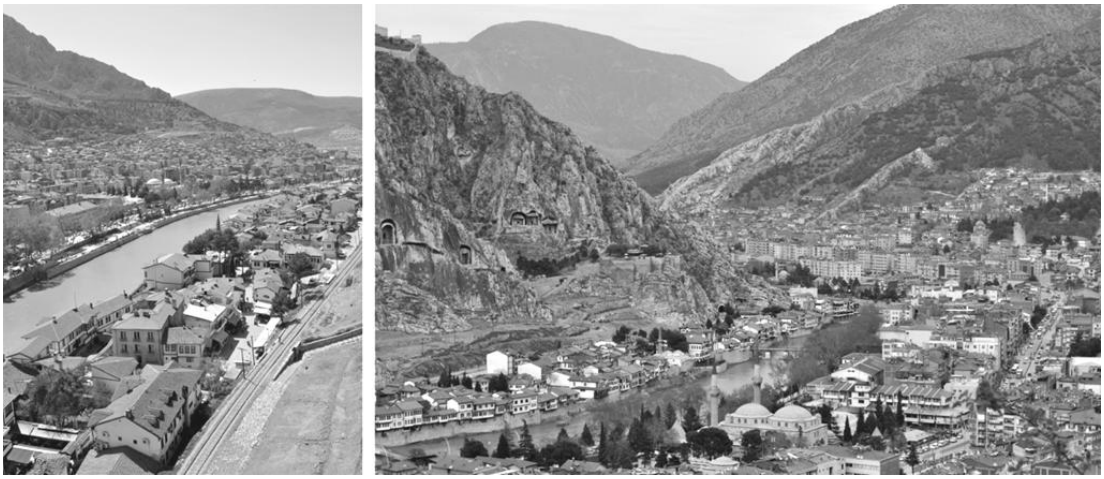
Amasya, Yeşilırmak'ın Kırklar Dağı ile Sakarat Dağı arasındaki kalker kütlede açtığı boğaz içerisinde gelişmiştir. Amasya kentinin günümüzdeki yayılış alanı deniz seviyesinden 390-520 metreler arasındadır (Zeybek, 2007).

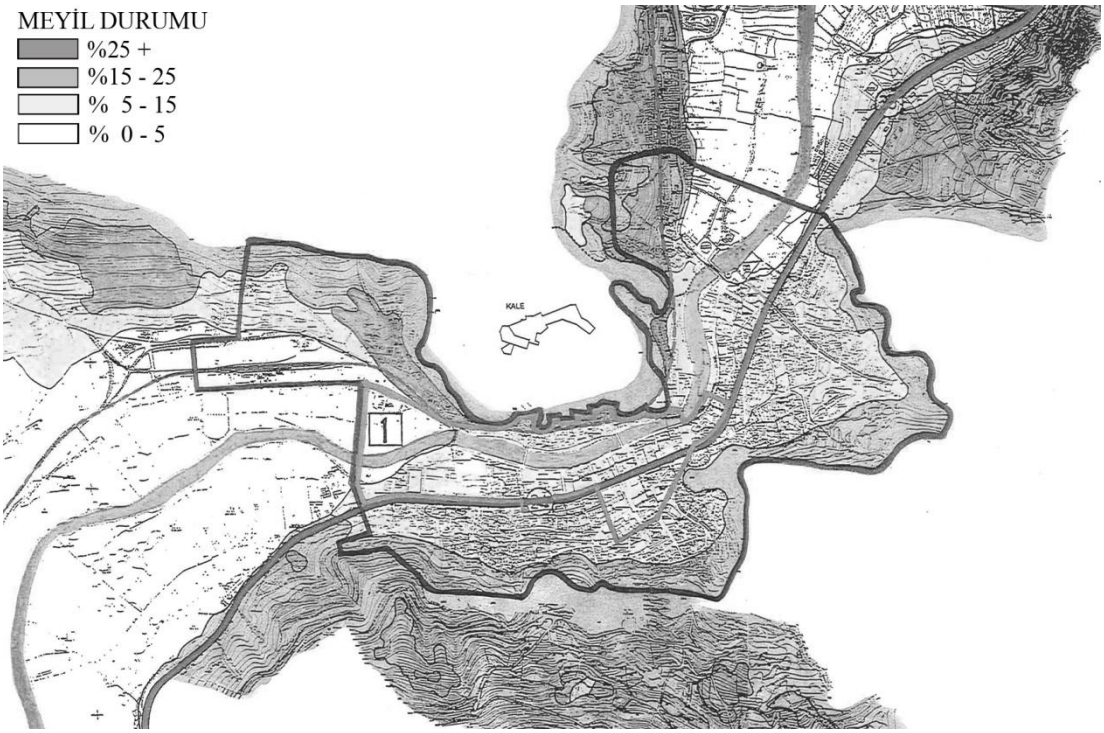
Şekil 3.3 : Genel Amasya planı (Gabriel, 1934).

Amasya'nın kuruluşunda ve yerleşimlerin gelişiminde jeomorfolojik faktörler belirleyici rol oynamıştır. Kentin yerleşim sınırlarını oluşturan öğelerden biri olan Kırklar Dağı'nın güney bölümleri zaman içinde akarsular tarafından yarılmıştır.

Yer yer yüzde yüzü geçen yamaç eğimleri kentteki yerleşimin zaman içinde eğimin yerleşmeye daha uygun olduğu akarsu yatağına kaymasına neden olmuştur. Yerleşime uygun olan boğazın uzanışına bağlı olarak kentte Yeşilırmak'la birlikte boyuna bir büyüme göstermiştir (Zeybek, 2007).

Şekil 3.4 : Amasya kentine batı ve doğu tarafından bakış (Güzelci, 2012).

Şekil 3.5 : Amasya'nın meyil durumu (Amasya Belediyesi İmar Bölümü, 1997).

3.1.3 İklim ve bitki örtüsü

Amasya iklim özellikleri açısından, yağış ve sıcaklık şartları dikkate alındığında içinde bulunduğu Karadeniz Bölgesi'nin, Orta Karadeniz bölümünün özelliklerini taşımaktadır. Kuzey ve Batı Karadeniz'in bol yağışlı iklim tipine oranla düşük yaz yağışı olan bir bölgedir. Amasya daha iç kesimlerde yer alması ve kent merkezinden geçen ırmak nedeniyle, Akdeniz iklimine de yakınlık gösterir.. Amasya konumu itibariyle, Orta Karadeniz'in kıyılarında görülen Karadeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklimi arasında geçiş özelliği taşıyan bir iklim tipine sahiptir. Kışları Karadeniz iklimi gibi ılıman, yazları ise karasal iklim gibi kurak geçmektedir (Elmacı, 2007).

Bölgenin sıcaklık değerleri yaz mevsiminde en yüksek ve kış mevsiminde ise en düşük seviyededir. Yıllık ortalamalara göre sıcaklık 13,6 °C'dir. Nem ve yağış düzeyine bakıldığında nem oranının ve yağışın çok olduğu dönem kasım, aralık ve ocak aylarıdır.

Türkiye genelinde en çok yağış dağlık alanlarda, özellikle deniz kıyısına paralel dağların denize bakan yamaçlarında görülmektedir. Dağların çevrelediği düzlük alanlar ise yağıştan daha az etkilenmektedir. Karadeniz'den yağış getiren hava kütleleri Amasya'da dağlık alanlara yağış bırakmasına rağmen, kentin dar bir alana kurulmuş olması kütlelerin bıraktığı yağış miktarını sınırlandırmaktadır. Genel olarak bakıldığında, Amasya ne İç Anadolu'nun kurak ne de Karadeniz kıyı bölgelerinin nemliliğinin görülmediği, ikisinin de özelliklerini taşıyan geçiş tipi ve matematiksel olarak dört mevsimin yaşandığı bir iklim tipine sahiptir (Elmacı, 2007).

Amasya coğrafi konumu ve jeomorfolojik yapısı nedeniyle zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Orman, bozuk orman, step, maki, hidrofil(sucul) ve higrofit(nemcil) türü bitki örtülerine rastlanmaktadır (Karaer, 2007).

Ormanlar şehir genelinde en yaygın olan bitki örtüsü çeşididir. Ormanlarda sarıçam, karaçam, kızılçam, meşe ve kayın ağaçları yaygındır. Ormanların bozulması sonucunda ortaya çıkan bozuk ormanlar ardıç ve katran ağaçlarından oluşur.

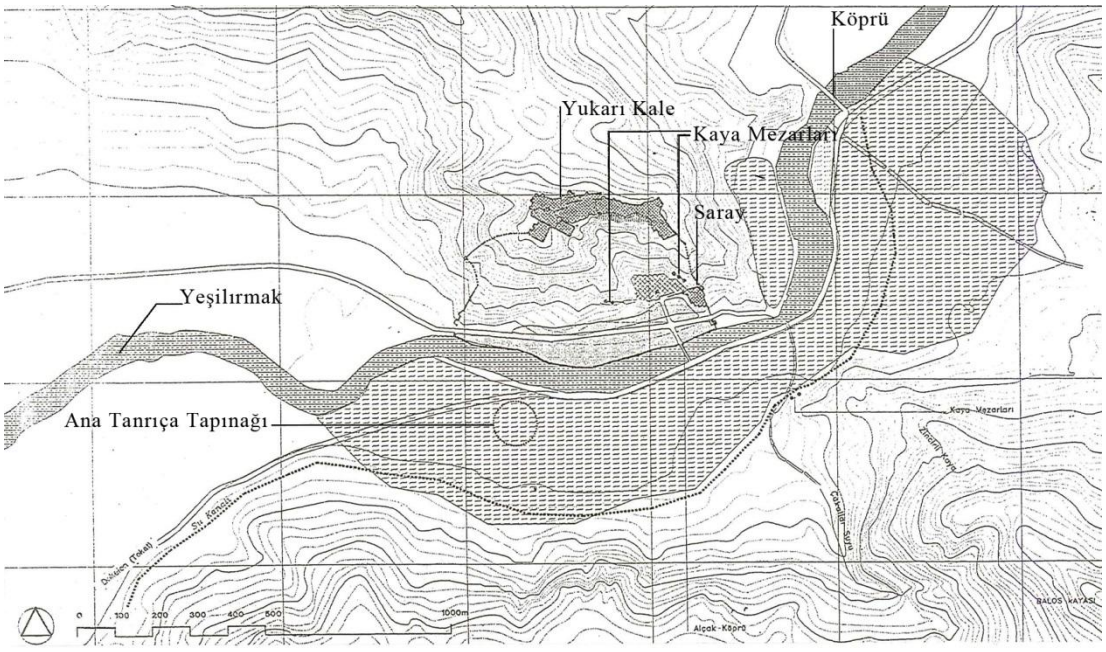
Stepler, bozuk ormanların tahribi sonucunda meydana gelmiştir. Bulunduğu yüksekliğe bağlı olarak ova ve dağ stepi olarak iki tiptedir. Maki bitki örtüsü Akdeniz'e özgü bir bitki örtüsü olup, lokal olarak Akdeniz iklimi görülen yerlerde görülür. Yeşilırmak ve Tersakan ırmağının oluşturduğu vadiler Akdeniz iklimi

görülen bölgelere örnek olarak gösterilebilir. Hidrofil bitki örtüsü daha çok göl ve gölet çevrelerinde ayrıca Yeşilırmak ve Tersakan ırmağı kenarında, Higrofil bitki örtüsü ise su oranının az olup nem oranının fazla olduğu bölgelerde yaygındır (Karaer, 2007).

3.1.4 Kentin tarihçesi

Yüzlerce yıldır birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Amasya kentinin tarihi, yapılan arkeolojik kazılar ve bilimsel araştırmalardan elde edilen verilere dayanarak milattan önce 5500 yıllarına denk gelmektedir (Doğanbaş,1996). Tarihsel süreç içerisinde kentin fiziksel dokusunun gelişimi incelendiğinde belli dönemlere ayrıldığı görülmektedir. Kent coğrafi konumu ve tarihte aldığı rollere bağlı olarak farklı dönemleri yaşamıştır. Bu dönemler, Tarih Öncesi Dönem, Roma Dönemi, Bizans Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'dir.

Mimari yönden incelendiğinde, ilk imar faaliyetlerinin Pontus hâkimiyetinde milattan önce 26 yıllarında yapılmıştır. Milattan sonra 395 yılında Amasya, Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine geçmiştir. Roma hâkimiyetinden Türk egemenliğine geçene kadarki sürede ise Bizans tarafından yönetilmiştir (Meşhur,1999). Bizans döneminde kentte Hristiyanlığa hizmet eden kilise, manastır gibi yapılar yapılmıştır. Bu dönemde yapılan köprü ve yollarla birlikte imar çalışmalarına da devam edildiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 3.6 : Roma Döneminde Amasya (Kuzucular, 1994).

1071 Malazgirt Zaferi ile Türk egemenliğine giren kentte Hristiyanlık yapıları olan kiliseler camiye çevrilmiş, camiler çoğaltılmış ve şehre yeni yollar eklenmiştir. Kent, Selçuklu döneminde başkentlik görevini Konya'ya teslim etmiş ve bu dönemde ticari kimliğiyle ön plana çıkmıştır. Amasya'nın ticaret şehri haline gelmesinde kuzey, güney, doğu ve batı arasındaki ticaret yollarının kesişim noktası oluşu ve Selçuklularda önem kazanan meyve bağcılığının yapılması etkili olmuştur.

Amasya'nın Osmanlı idaresine girmesi Yıldırım Beyazıd dönemine denk gelmektedir. Osmanlı'da birçok şehzadenin Amasya'da valilik yapması bölgenin "Şehzadeler ve Âlimler Sancağı Amasya" olarak anılmasına sebep olmuştur (Doğanbaş, 1996).

Kanuni Dönemine kadar Amasya'da yaşanan gelişmeler, kenti hem kültürel hem de idari açıdan önemli bir merkez haline getirmiştir. Şehzade Beyazıd'ın ölümü ile Amasya'nın "Şehzadeler Kenti" olma durumu sona ermiş ve kent 1608'den sonra göreceli bir dinginlik yaşamaya başlamıştır (Meşhur,1997).

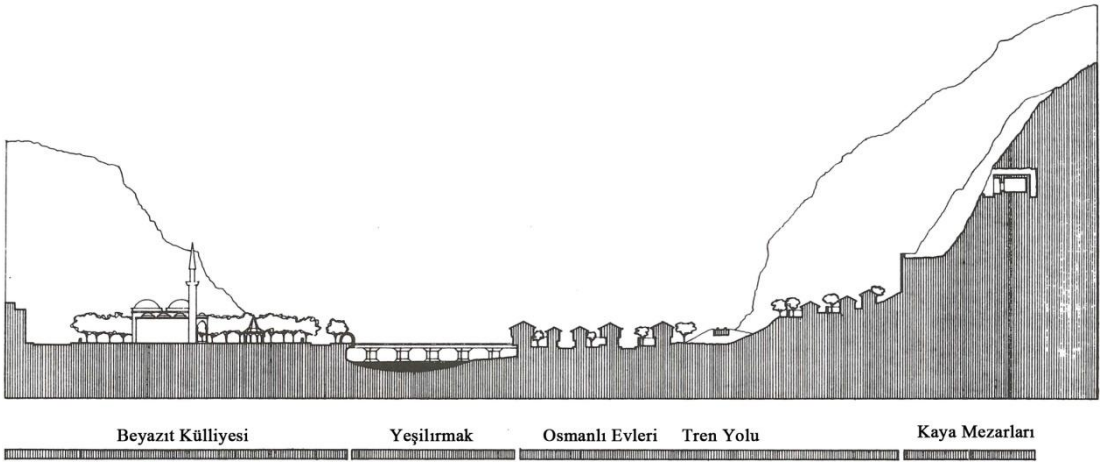
Osmanlı'nın dışişleri faaliyetleri ve Tanzimat döneminde batılı devletlerin demiryolu yapımı ile Samsun, Amasya, Sivas demiryolu hattı Amasya'nın ekonomik olarak gelişmesinde etkili olmuştur.

1800'lerin ikinci yarısında ekonomik ve ticari açıdan kentin yaşadığı sıkıntılı dönemde, Ziya Paşa'nın valiliği kenti hem ekonomik hem de mimari anlamda kalkındırmaya başlamıştır. Vali Konağı, Hükümet Köprüsü, Saat Kulesi gibi yapılar inşa edilmiş, çarşılar kurulmuş ve yeni yollar açılmıştır (Meşhur,1999).

Celali İsyanları'nın bastırılması sonrasında Amasya'da ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarına kadar kayda değer bir hareketlilik yaşanmamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında İtilaf devletleri tarafından Osmanlı Devleti işgal edilmeye başladığında, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları 19 Mayısta 1919'da Samsun'a, 12 Haziran 1919 tarihinde de Amasya'ya gelmiş ve "Amasya Tamimi" olarak bilinen kurtuluş genelgesini yurda Amasya'dan ilan etmiştir (Amasya Valiliği, 2007a). Osmanlı Döneminde Amasya, "Şehzadeler Kenti" olma özelliğini yitirmiş olsa da, tüm bu tarihsel süreçte mimari ve kültürel anlamda bir kent kimliğine sahip olmayı başarmıştır.

3.1.5 Amasya'nın mekansal analizi

Amasya bir vadinin iki yamacına yerleşmiş bir kenttir. Kentin kuzey ve güneyindeki yamaçlarda ki %30-40'lara varan eğim sebebiyle kentin gelişimine uygun alanlar oldukça sınırlıdır. Yamaçların arasındaki vadi tabanı en uygun yerleşim alanıdır. İskân yoğunluğunun en yüksek olduğu bu alan %5 ile %15 arası eğime sahiptir. (Yetman, 1981).

Şekil 3.7 : Amasya kesit diyagramı (Bechhoefer ve Yalçın, 1991).

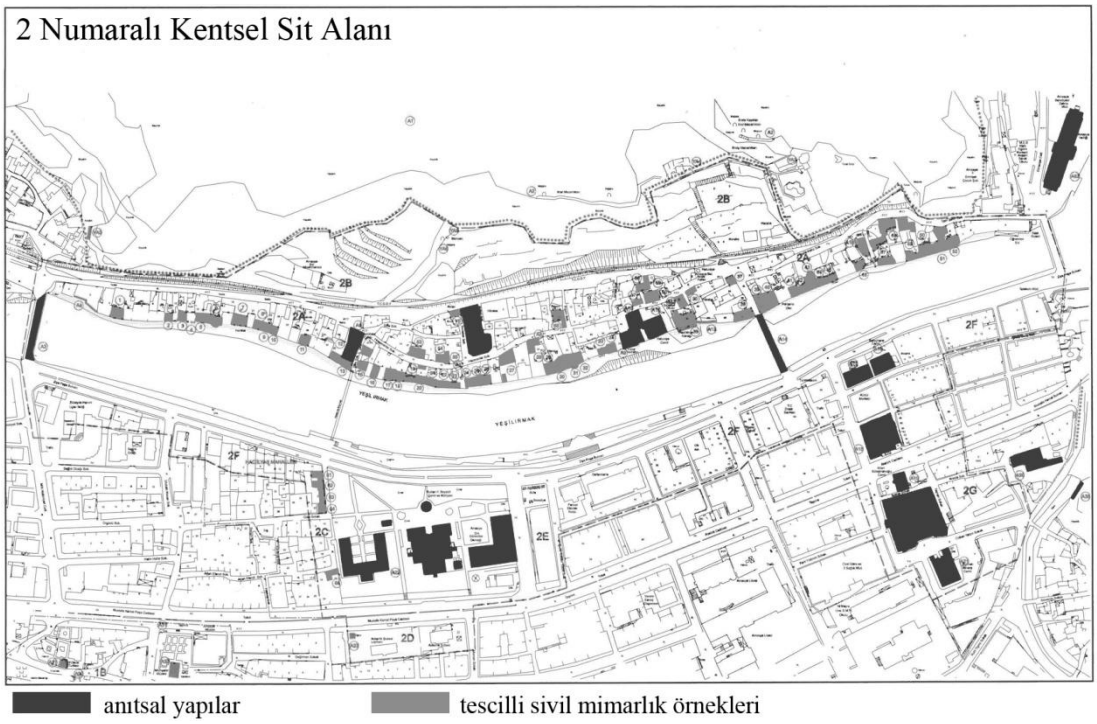
Kent vadi tabanında, Yeşilırmak'ın uzanış yönünde yerleşime uygun alanlara doğru büyümektedir. Bu durumda coğrafi özelliklerin kentin büyüme stratejisini belirlemiştir. Kent merkezinden geçen Yeşilırmak ve kenti çevreleyen kayalık dağlar kentin kendine özgü bir görünüm ve yerleşim düzeni kazanmasında etkili olan öğelerdir.

Amasya'nın birincil yerleşim alanı Yeşilırmak'ın güney kıyısıdır. Irmağın kuzeyinde Osmanlı Evleri, Kral Kaya Mezarları, Kale ve ticari faaliyet gösteren yerlerin yanı sıra Osmanlı ve Selçuklu dönemine ait anıtlar bulunmaktadır. Kent merkezinin kuzeyindeki yerleşme eğimin elverişli olduğu alandan geçen tren yolu ve Kral Kaya Mezarlarının bulunduğu dağ ile sınırlanmıştır. Kuzey kıyısında da evler ve anıtlar genellikle 2 kat yüksekliğinde olmasına rağmen yer yer üç katlı kat ve daha yüksek yapılarda görülmektedir. Irmağın güney kıyısında ise ticaret alanları yoğunlukta olmak üzere, konutlar, Osmanlı ve Selçuklu Dönemine ait anıtsal yapılar bulunmaktadır. Yeşilırmak'ın güney kıyısında yerleşme ile ırmak arasında kent merkezi boyunca devam eden yürüyüş yolu bulunmaktadır. Irmağın güney kıyısında yapılar genellikle 4 ve 5 katlıdır. Irmak üzerindeki köprüler kentin kuzey ve güney yakasını birbirine bağlamaktadır. Köprüler hem araç hem de yaya ulaşımını

sağlamaktadır. Köprülerin ulaştığı noktalarda farklı ölçeklerde meydanlar oluşturulmuştur.

Amasya doğal afetlerden büyük ölçüde etkilenmiş bir kenttir. 1939 Erzincan depremi, 1946-68 yılları arasında gerçekleşen 12 ırmak taşkını ve yangınlar kentteki hem anıtsal yapılara hem de sivil mimariye büyük zarar vermiştir. Bu sebeplerden dolayı kentin düzenli yapısı bozulmuş ve yeni yapılaşma sürecine girilmiştir. (Meşhur,1999).

Kentin sahip olduğu tarihi ve geleneksel dokuyu korumak için ilk kez Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 22.09.1979 tarihi ve A-1822 ve yine aynı yüksek kurulun 08.05.1981 ve 2809 sayılı kararları Amasya'da korumaya yönelik sit alanları ve sit alanlarına yönelik geçiş dönemi yapılanma şartlarını oluşturmuştur. (Amasya Belediye Başkanlığı, 2011)

Şekil 3.8 : 2 numaralı kentsel sit alanı (Amasya Valiliği, 2007a).

2 numaralı sit alanı kent merkezinin büyük bir kısmını kapsamaktadır. Sit alanı içerisinde Sultan II. Beyazıt Külliyesi, Hatuniye Cami, Yıldız Hamamı, Hazeranlar Konağı gibi anıtsal yapılar ve sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Sivil mimarlık örnekleri Yeşilırmak'ın güney sahili boyunca bitişik nizamda inşa edilmişlerdir.

3.1.6 Amasya kent dokusunun mimari bileşenleri

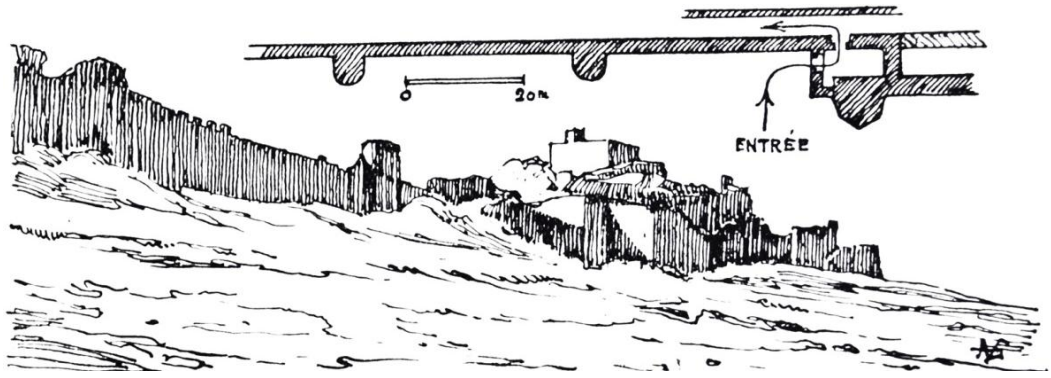
Amasya birçok tarihi döneme ait yapıları ve arkeolojik kalıntıları barındıran eski bir yerleşim yeridir. Pontus döneminden inşa edilen Kral Kaya Mezarları, Kale, Selçuklu ve Osmanlı dönemi anıtsal yapıların yanı sıra sivil mimariyi oluşturan Osmanlı dönemine ait evler günümüze kadar korunmuştur.

Kentteki ilk imar planı Pontus Devleti tarafından yapmıştır. Pontus Döneminde başkent olan Amasya'ya köprüler ve yolların yanı sıra anıtsal yapılar da inşa edilmiştir. Tarih öncesi döneme ait Amasya Kalesi, Kral Kaya Mezarları, Ferhat Su Kanalı günümüze kadar ayakta kalmayı başarmışlardır (Doğanbaş,1996). Amasya'nın kentsel altyapının ve kent dokusunun oluşmasında büyük rol oynayan mimari bileşenler bu bölümde,

- Arkeolojik sitler ve anıtsal yapılar
- Sivil mimarlık örnekleri başlıkları altında incelenmiştir.

3.1.6.1 Arkeolojik sitler ve anıtsal yapılar

Amasya Kalesi, savunma amacıyla Harşena Dağı üzerinde kurulmuştur ve Erken Tunç Çağı'ndan (M.Ö 3200), Osmanlı Dönemi de dahil olmak üzere savunma amaçlı kullanılmıştır. Kalenin güneyindeki yamaçlarda beş adet anıtsal Helenistik Dönem Pontus Kral Kaya Mezarları bulunmaktadır (Amasya Valiliği, 2007a).

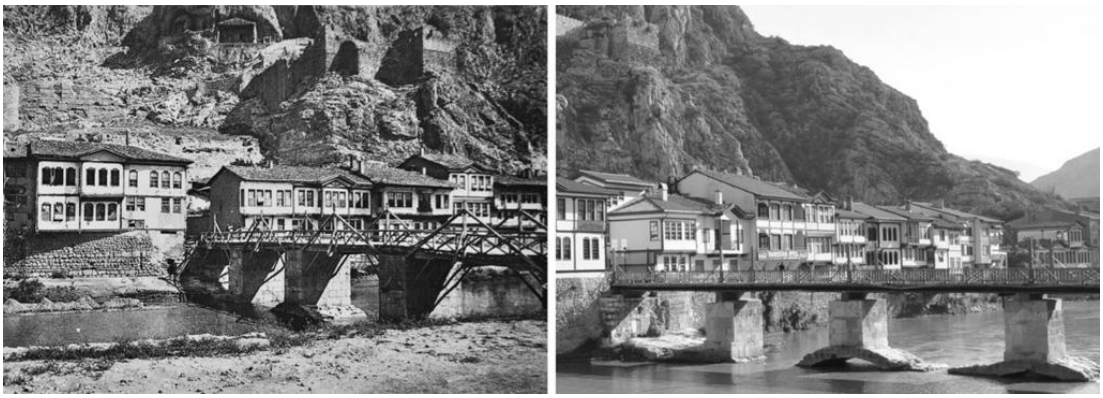
Şekil 3.9 : Amasya Kalesi (Gabriel, 1934).

Kral Kaya Mezarları, Pontuslular tarafından, Harşena Dağı'nın güney eteklerindeki kayalar oyularak yapılan anıtsal boyutlara sahip mezar odalarıdır. Kentin geçirdiği tüm dönemlerde ayakta kalmış ve günümüze kadar gelmiştir. Mezarlara ortadan açılan bir kapı ile girilmektedir ve etrafı U biçiminde galerilerle çevrilidir (Amasya Valiliği, 2007a).

Şekil 3.10 : Kral Kaya Mezarları (Güzelci, 2012).

Alçak köprü Roma Dönemi'nde, Amasya Kalesi'nden karşı mahallelere geçişi sağlamak amacıyla Yeşilırmak üzerine inşa edilmiştir. Nehir zamanla yükselmesi sonucu köprü kemerleri aşağıda kalmıştır. Osmanlı döneminde Amasya valiliği yapan Ziya Paşa tarafından 1865'te köprü kemerleri üzerine ayaklar inşa edilerek günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir.

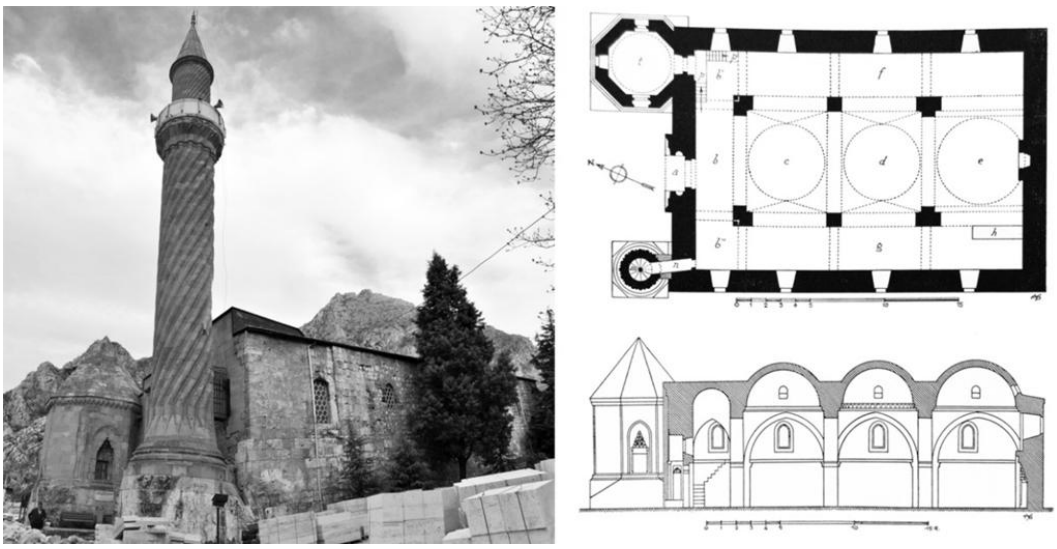
Şekil 3.11 : Alçak Köprü, 1930 ve 2012 (Gabriel, 1934).

İstasyon Köprüsü, Selçuklu döneminde Sultan Mesud tarafından 1145 yılında yaptırılmıştır. Araçlarında geçiş amaçlı kullandığı köprünün en büyük kemer açıklığı 10 metreyi bulmaktadır (Amasya Valiliği, 2007a).

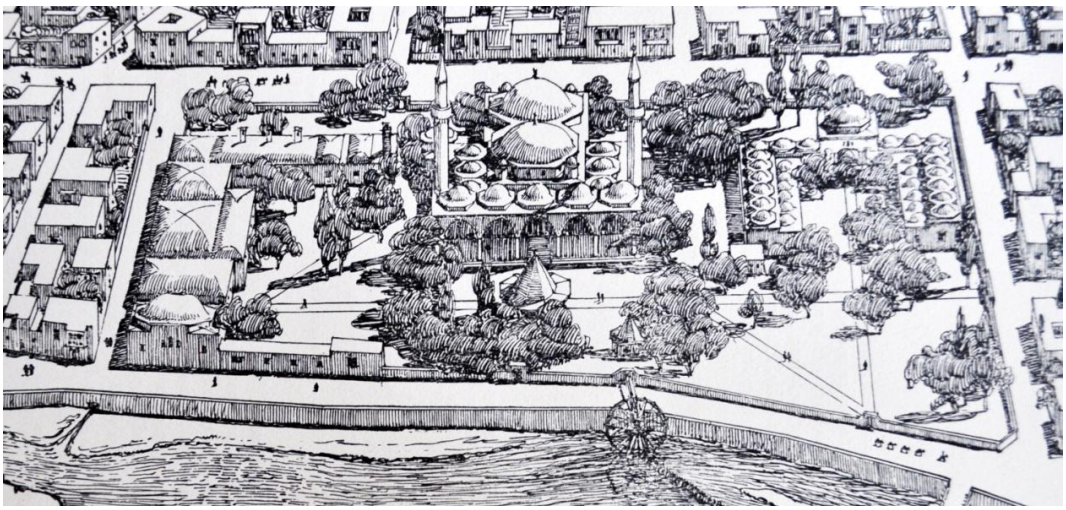
Şekil 3.12 : İstasyon Köprüsü (Güzelci, 2012).

Selçuklu dönemi yapılarından olan Burmalı Minare Camii, Sultan Gıyasettin Keyhüsrev II zamanında, 1237 ve 1247 yılları arasında yaptırılmıştır. 1590'da deprem ve 1602'de yangın sebebiyle hasar gören bina onarım görmüş ve daha önce ahşap olan minaresi burmalı taş olarak yapılmıştır. Kuzey cephesindeki türbe ve minare dışında dikdörtgen ve üç nefli bir plana sahiptir (Amasya Valiliği, 2007a).

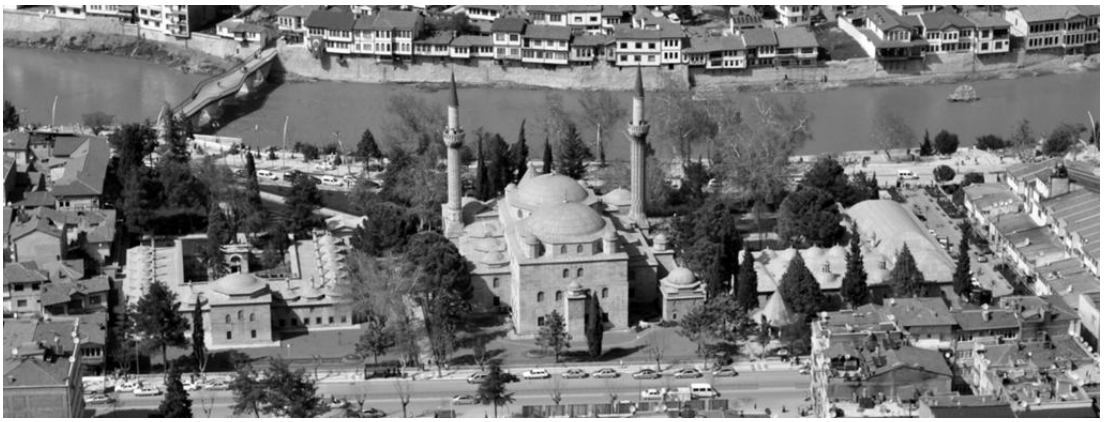

Şekil 3.13 : Burmalı Minare Cami (Gabriel, 1934).

Sultan II. Bayezıd Külliyesi, Sultan II. Bayezıd adına 1485-1486 yıllarında; cami, medrese, imaret, türbe, şadırvan ve çeşmeden oluşan bir külliye olarak yapılmıştır. Külliyenin batı ucunda U biçiminde plana sahip olan medrese, doğu ucunda ise imaret ve tabhane bulunmaktadır. Külliyenin merkezini oluşturan Sultan II. Beyazid Cami, yan mekanlı (zaviyeli) cami tipolojisine uymaktadır. Son cemaat mekanı 5 sivri kemerin taşıdığı kubbelerle örtülüdür (Amasya Valiliği, 2007a).

Şekil 3.14 : Sultan Beyazıd Külliyesi'ne kuzey yönünden bakış (Gabriel, 1934).

Şekil 3.15 : Sultan Beyazıd Külliyesi'ne güney yönünden bakış (Güzelci, 2012).

Geç Osmanlı döneminde (1915-1922) inşa edilen Eski Belediye Binası'nın binasının ön cephesi Yeşilırmak'a yönelmiş biçimdedir. Kareye yakın dikdörtgen plana sahip yapının yükselen cephesinden orta sofaya, sofadan da merdivenlerle üst katın holüne geçilmektedir. Cephelerde sivri kemerli ve dikdörtgen açıklıklar bulunmaktadır.

Şekil 3.16 : Vilayet Binası ve Eski Belediye Binası (Güzelci, 2012).

Amasya Valiliği, 1864 yılında Ziya Paşa tarafından Hükümet Konağı adıyla yaptırılmıştır. 1946'da yanan yapının yerine 1947 yılında bugünkü yapı inşa edilmiştir. Yapı ince uzun dikdörtgen planlı olup geniş cephesi ırmağa paraleldir.

3.1.6.2 Sivil mimarlık örnekleri

Anadolu'daki ilk yerleşmelerden günümüze kadar olan sürece bakıldığında her bölgenin kendine özgü bir konut geleneği olduğu görülmektedir. Yöresel Amasya Evleri'nin gelişim süreci incelendiğinde, Türklerin Anadolu'ya geldikten sonraki dönemde geliştirdikleri Türk Evi tipolojisiyle karşılaşılmaktadır. Benzer özellikteki Türk Evleri'ne Amasya'nın yanı sıra Safranbolu, Kütahya, Bursa, Bolu ve Çankırı'da da rastlamak mümkündür (Doğanbaş,1996).

Şekil 3.17 : Amasya'da sivil mimarlık örneği (Güzelci, 2012).

Geleneksel Osmanlı Konut Mimarisi'nin seçkin örneklerinden olan Yöresel Amasya Evleri, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na istinaden Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 05.05.1992 gün ve 2364 sayılı kararı ile tescil edilerek koruma altına alınmıştır (Amasya Valiliği, 2007a).

Yörenin iklimi, kullanılan malzemenin olanakları ve topografik veriler Amasya'daki Türk Evleri'nin şekillenmesinde önemli etmenlerdir. Çoğunlukla kerpiç ve ahşap malzemenin kullanıldığı evler yapıldığı dönemin özelliklerini yansıtmasına rağmen, zaman içinde tamir ve tadilatlarla özgünlüklerini yitirmiştir. Yapılara yeni girişler eklenmesi, yapının bölünmesi ek mekanların oluşturulması tipolojilerin saf hallerini kaybetmelerine neden olmuştur (Yalçın, 1997).

Şekil 3.18 : Amasya'da sivil mimarlık örnekleri (Güzelci, 2012).

Amasya Evleri'nde kullanılan ahşap malzemenin ömrü ve doğal afetlerin sayısı gibi etmenler göz önüne alındığında Selçuklu döneminde ve Osmanlı'nın erken dönemlerinde yapılmış evlere rastlamak mümkün değildir. Sivil mimari dokuyu oluşturan en eski evler Osmanlı'nın son dönemlerinde yapılmıştır (Doğanbaş, 1996).

3.2 Amasya Yalıboyu Evleri

Amasya'da doğal afetlerle ve yangınlarla yok olmuş mimari yerini yeni yapılaşmalara bırakmış olsa da, yöresel sivil mimarinin ve bu mimarinin oluşturduğu yöresel yerleşim dokusunun yoğun olarak görülebileceği alanlar mevcuttur. Kentteki sivil mimarlık örneklerinin en başarılı ve özgün örneklerinin bulunduğu bölge Yalıboyu' dur. Yalıboyu, Yeşilırmak'ın kuzeyinde yer alan ve İstasyon Köprüsü ile Hükümet Köprüsü arasında kalan konut bölgesidir. Bu bölgede homojen biçimde yerleşmiş ve çok sayıda Yöresel Amasya Evi bulunmaktadır.

1900 yıllarına ait fotoğraflarda doğudan başlamak üzere; Hükümet Köprüsü'yle Alçak Köprü arasında 12 adet, Alçak Köprü ile Magdenus Köprüsü arasında 23 adet, Magdenus ile İstasyon Köprüsü arasında 24 adet ev tespit edilmiştir (Yalçın,1997).

Yalıboyu'nda ki Türk Evleri'ne "Yalıboyu Evleri" denilmektedir. Yalıboyu Evleri, Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla tescilli olup, 2 numaralı sit alanı içinde bulunmaktadır.

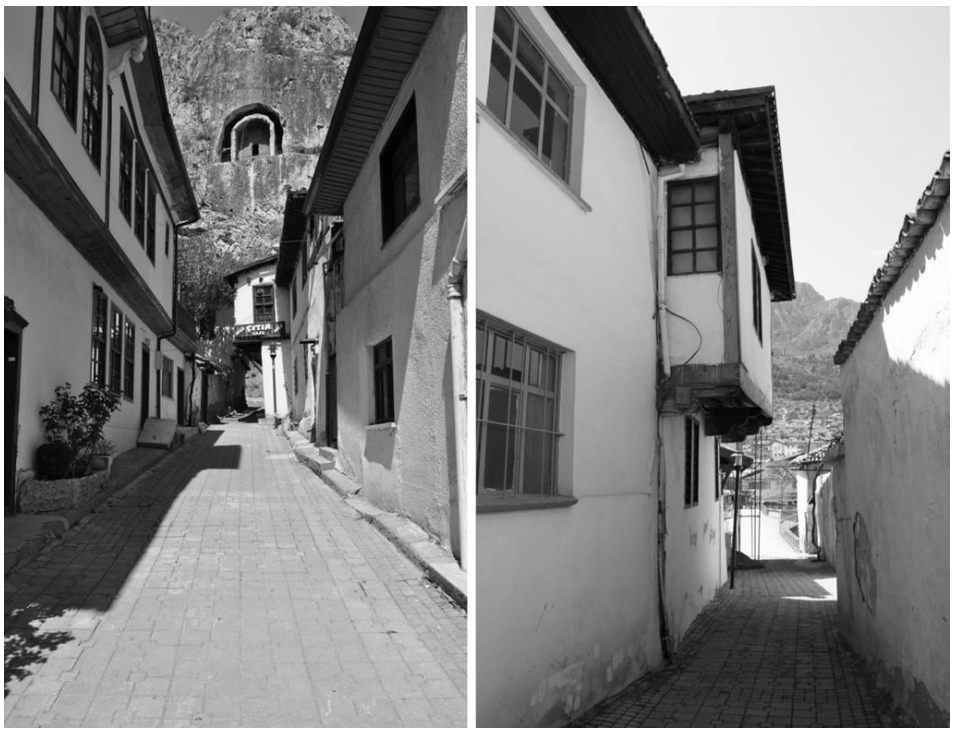
Şekil 3.19 : Amasya Yalıboyu Evleri (Ertürk, 2010).

Yalıboyu Evleri, Yeşilırmak'ın güney sahili boyunca tarihi sur duvarı üzerinde bitişik nizamda konumlanmıştır ve Kuzey Anadolu'da bulunan Türk Evleri'nin özelliklerini taşımaktadır. Geleneksel Türk kentlerindeki topografyaya ve sokağa uyum Yalıboyu Evleri'nde de ustaca çözümlenmiştir.

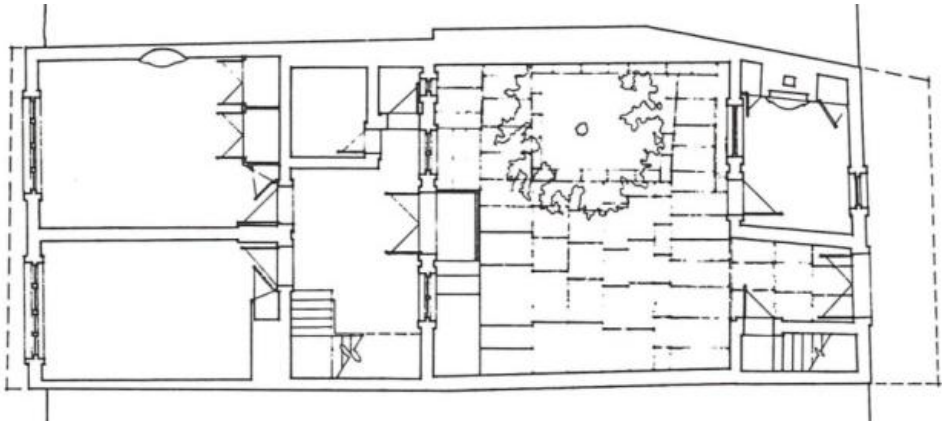
Şekil 3.20 : Yalıboyu'nda ırmağa paralel sokak düzenleri (Güzelci, 2012).

Evlerin veya avluların kapıları Yeşilırmak'a paralel dar ve uzun sokaklar açılır. Irmağa paralel sokaklar ortak dış mekan özelliği göstermektedir. Sokaklar ırmak üzerindeki köprülerin bitişlerinde yer alan küçük meydanlara açılmaktadır. Yeşilırmak'a dik sokaklar genellikle çıkmaz olup fakat bazı sokaklar köprülerle birleşerek ırmağın karşı tarafına devam etmektedir.

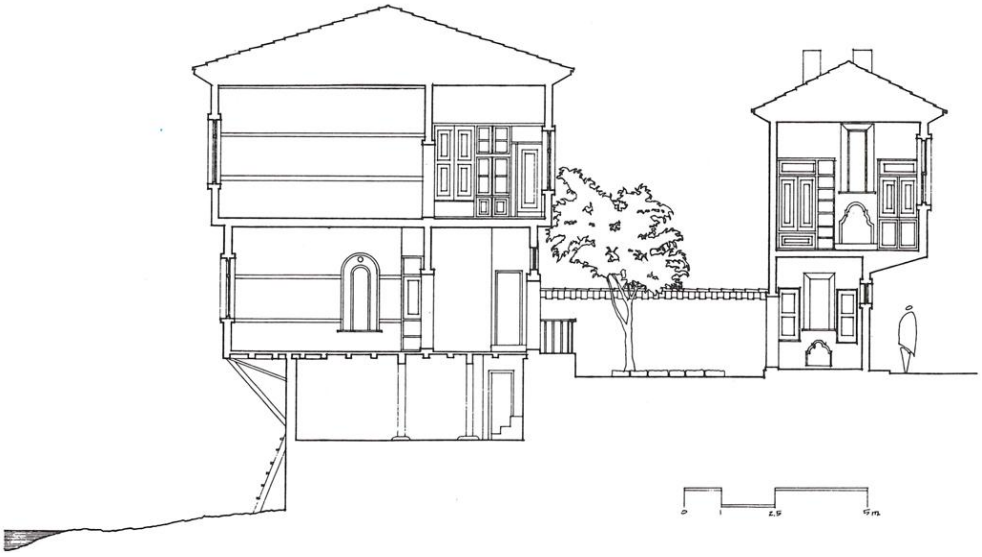

Şekil 3.21 : Yeşilırmak'a dik sokak düzenleri (Güzelci, 2012).

Yalıboyu evleri genellikle avlulu ve bahçelidir. Tek bölümlü evlerde önce sokaktan avluya sonrada avludan eve girilmektedir. Tek bölümlü evlerin yanı sıra Harem ve selamlıktan oluşan iki bölümlü evler mevcuttur. İki bölümlü ev tipinde avlu ortada kalıp evin dışa kapalı bir görünüme kavuşmasına yardımcı olur (Doğanbaş,1996).

Şekil 3.22 : İki Bölümlü Yalıboyu Evi planı (Bechhoefer ve Yalçın, 1991).

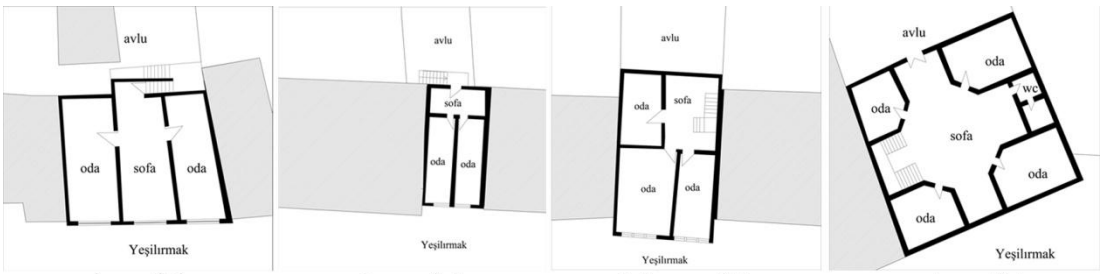

Şekil 3.23 : İki Bölümlü Yalıboyu Evi kesiti (Bechhoefer ve Yalçın, 1991).

Katlar ve Plan Tipleri

Evler genellikle bodrum üzeri 2 katlı olmasına rağmen bodrum üzeri tek kat olan uygulamalara da rastlanmaktadır. Yalıboyu evlerinin bazıları zeminden yükseltilmiştir. Zemin altında yer alan bodrum katlar evlerde depo, odunluk olarak kullanılırken ticaret yapılarında servis mekanı olarak kullanılmaktadır. Yaşantının sürdüğü üst zemin veya üst katlardaki plan şemaları Geleneksel Türk Evi'yle benzer özellik göstermektedir. Sofalar ve odalar plan tipini belirlemektedir.

Yalıboyu'nda sofasız, iç sofalı, dış sofalı, köşe sofalı ve orta sofalı plan tiplerinde evler bulunmaktadır. Plan tiplerinde katlar arasında farklılıklar görülmektedir. Zemin katta dış sofalı olan bir ev üst katta köşe sofalı olabilmektedir. Bunun yanı sıra hem yapı teknolojilerinin gelişmesiyle hem de sosyokültürel değişikliklerle ıslak hacimler yapı içine girmeye başlamıştır.

iç sofalı envanter no 23 | dış sofalı envanter no 5 | köşe sofalı envanter no 3 | orta sofalı envanter no 35

Şekil 3.24 : Yalıboyu Evleri'nde plan tipleri

Şekil 3.25 : Amasya Yalıboyu Evleri (Güzelci, 2012).

Çıkmalar

Yalıboyu evlerinin üst katları genellikle cumbalı olarak yapılmıştır. Cumbalar genellikle sokağa ve manzaraya doğru çıkma eğilimindedir. Cumbalar eliböğründelerle desteklenmiş ve sur duvarının suyla olan sınırını aşarak ırmağın üzerine doğru taşırılmıştır. Cumbalar hem evlerin iç mekanını genişletmeye hem de odaların ve sofaların daha çok ışık almasına yardımcı olmaktadır. Yalıboyu Evleri'nde çıkmalar sadece ırmağa bakan ön cephede değil, sokağa ve avluya bakan arka cephede de yer almaktadır. Yalıboyu Evleri'nin bazı örneklerinde odaların yanı sıra sofalara da çıkma eklenmiş, bu mekanın da manzaraya yönelmesi ve ışık alması amaçlanmıştır.

Şekil 3.26 : Yalıboyu Evleri'nde, çift yan çıkma ve şahnişin (Güzelci, 2012).

Evlerin cephelerinde farklı biçimlerde çıkmalar bulunmaktadır. Yalıboyu Evleri'nde rastlanılan çıkmalar; ortadan çıkma, tek yan çıkma, çift yan çıkma, köşe çıkma, tam kat çıkma, gönye çıkma ve şahnişindir. Şahnişin üç taraftan pencerelerle ışık alan özel bir mekandır. Gönye çıkma ise arsanın düzensiz biçimine göre yerleşmiş evin belli bir düzen ve geometriyi yakalamak amacıyla üst katta yaptığı harekettir.

Şekil 3.27 : Yalıboyu Evleri'nde, köşe ve gönye çıkmalar (Güzelci, 2012).

Pencereler

Yalıboyu Evleri'nde zemin katlarda pencereler az sayıda iken çıkmalar ile dış mekana açılan üst katlarda alt katlara oranla daha fazla pencere bulunmaktadır. Üst katların ferah, aydınlık ve dış mekanla ilişkili olması istenmektedir. Yalıboyu Evleri'nde giyotin pencereler genellikle üçlü gruplar halinde düzenlenmiştir.

Şekil 3.28 : Zemin ve üst katlarda pencereler (Güzelci, 2012).

Amasya Yalıboyu Evleri yöresel yerleşme ve sivil mimari örneğidir. Yerleşim, plan ve cephe düzeninin yanı sıra yapım tekniğiyle de mimari dil birliği sağlamıştır. Genelden özele inildikçe belirli özelliklerin evlerde tekrar ettiği görülmektedir. Karşılaşılan düzenlerin temelinde bir takım kuralların olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz aşamasında biçim grameri yönteminden yararlanılmıştır.

4. MİMARİ DİLLER VE BİÇİM GRAMERİ

4.1 Mimari Dil

Toplum içerisindeki bireylerin günlük ilişkilerini sağlamak için kullandığı dillere doğal diller denilmektedir. Doğal diller ancak uzun süreç içerisinde değişikliğe uğrayıp gelişebilir. Yapay diller ise insanlar tarafından icat edilmiş, özel iletişim yöntemleridir. Örneğin müzik notaları müzisyenler arasında iletişimi sağlayan yapay bir dildir. Fortran, Pascal, C gibi bilgisayar dilleri de özel tasarlanmış yapay dillerdir (Raphael, 1976).

Dil, gerçeğin gösterilmesi ve tanımlanması için soyut bir ifadedir. Bir dil daha geniş anlamları ifade edebilmek için sembollerin kullanıldığı kural setlerinden oluşmaktadır(Schmitt, 1988). Dil, kelime dağarcığında yer alan sözcüklerin düzenlemelerini içmektedir. Yeni bir cümle, bu kelimelerin farklı düzenlemeleriyle elde edilir. Buna benzer olarak, tasarım da bileşenlerin düzenidir ve yeni tasarımlar eldeki bileşenlerin farklı şekilde düzenlenmesi ve sıralanmasıyla olabilir (Wojtowicz ve Fawcett, 1986).

Birçok araştırma dilin yapısı ile mimari tasarım arasında kuvvetli bir bağ olduğunu vurgulamaktadır. Diller, sözcüklere ve sözcüklerin bir araya geliş kurallarını belirleyen gramere sahiptir. Mimari dilin sözcükleri ise biçimlerdir. Sözcüklerdeki gibi biçimlerinde bir araya gelişlerinde bir gramere olduğu söylenebilir.

Mimari dil, belirli bir zaman periyoduna veya bir kişiye ait olup, bir takım oluşum ilkelerini içermektedir. Bu ilkeler ise dilin gramerini şekillendiren kural setleri olarak tanımlanmaktadır. Bir mimari dil, sözcükleri ve sözcüklerin ilişkilerini tanımlayan gramer ile tanımlanabilir (Çağdaş, 1996). Mimari dil, tasarımın içerdiği mimari biçimleri ve bu biçimlerin ilişkilerini görünür hale getiren kompozisyon kuralları olarak tanımlanabilir. Dilde ve mimari tasarımda bileşenler sınırlı sayıda olsa da, bunların oluşturacağı birleşimlerin sayısı çoktur. Elbette tüm bu birleşimlerin anlamlı olduğu söylenemez. Bu noktada kural setlerinden oluşan gramer, bu bileşenlerin dile uygun ilişkiler kurmasını sağlamaktadır.

4.1.1 Yöresel mimarinin dili

Yöresel mimari, uzun yıllar birbirine eklemlenerek ve tekrarlanarak oluşan bir mimari dile sahiptir. Bu dil karmaşık gibi görünse de yüzyıllardır süregelen bir mimari birikimi ve düzeni içerir.

Şekil 4.1 : Mykanos ve Quarzazate yerleşmeleri (Url-7; Url-8).

Yöresel mimarinin sahip olduğu dil bütünlüğüne etki eden durum aslında bir algoritmayla tanımlanabilir. Bu noktada, yöresel mimari dilin analizini ve çözümlemesini yapmak mümkündür. Bu çözümleme, mimari dokuyu oluşturan yapıların bileşenlerinin ve bu bileşenlerin bir araya geliş kurallarını inceleyerek yapılabilir. Bu dekompozisyon esnasında tipolojik analizlerle mekansal bileşenler birbirinden ayrılabilir ve bileşenler bileşenlerin bir araya geliş biçimlerine ulaşılmaya çalışılır. Dili oluşturan bileşenler ve bir araya geliş kurallarının tümü mimari dilin gramerini oluşturur.

Şekil 4.2 : Shatili ve New Mexico'dan yöresel yerleşmeler (Url-9; Url-10).

Ortaya konulacak gramerin, dilin kuralları kullanarak mevcut örnekleri ve türevleri üretebilecek özelliklere ve beceriye sahip olması beklenmektedir.

4.2 Biçim Grameri

Biçim grameri, 1970'lerin başında George Stiny ve James Gips tarafından algoritmik bir yapıyla tanımlanabilecek, tasarım ve mimarinin temel kavramlarından biri olan tasarım dillerini tarif etme ve yaratma yolu olarak tanıtılmıştır (Aksoy, 2001). Rollo (1995) ise biçim gramerini bir tasarım dili üzerine yapılmış çalışmaların bulgularının kodlanmasında kullanılan ikonik bir dil aracı olarak tanımlamıştır.

Dil biliminin görevi dili dekompoze ederek dildeki türetici kuralların neler olduğunu belirtmek ve yeni oluşumlar için gramer kuralları ortaya çıkarmaktır. Dilbilimi yeni bir dili icat etmediği gibi, biçim grameri de yeni bir mimari dili icat etmemektedir. Biçim grameri üzerine yapılan ilk çalışmalar analiz ve kritik amaçlı olup bir tasarım dilinin biçimsel oluşum kurallarını analiz ederek görünür hale getirmeyi hedeflemektedir (Stiny, 1980).

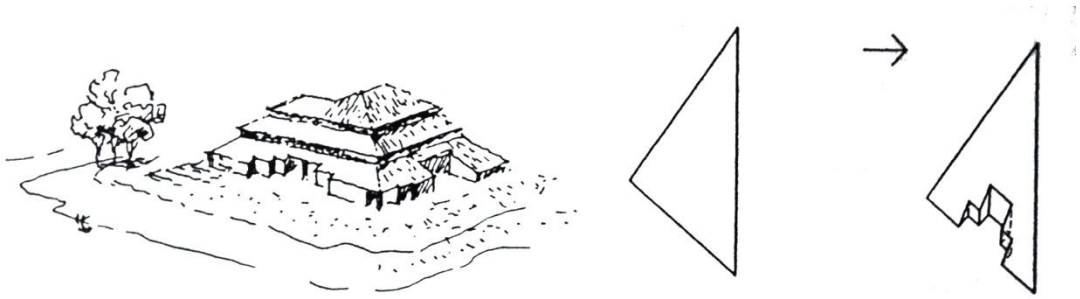
Algoritmik bir yapıya sahip tasarım dillerinin tekrar eden özellikleri vardır ve bu özellikler dilin kuralları olarak tanımlanabilir. Bu kuralların analizi yapılarak, orijinal dil kavranır ve bu dil kullanılarak yeni biçimler üretilebilir (Stiny, 1980; Aksoy, 2001). Bir başka deyişle biçim grameri, bir takım kurallara bağlı olarak yeni biçimlerin üretimidir. Her biçim grameri kendine özgüdür ve farklı sonuçlar doğurması beklenmektedir. Herkes için aynı olan resmi bir dil olmadığı gibi kesinleştirilmiş bir biçim grameride yoktur.

Sentaktik anlamda tasarım, biçimler ve biçimler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu bir birleşim olarak tanımlanabilir. Biçim grameri biçim üretmek için kullanılan türetici kurallar setinin tümüdür. Biçim grameri bir biçim dağarcığına, uzamsal ilişkileri tanımlayan biçim kurallarını ve biçim dağarcığında yer alan başlangıç biçiminden oluşur. Türetme başlangıç biçimiyle başlar ve kurallar uygulanarak dönüştürülür. Tek bir biçim grameri birçok biçim üretebilir. (Stiny ve Gips, 1972; Wojtowicz ve Fawcett, 1986). Tasarımda bileşenlerin bir araya gelmesinde ki ilkeleri ifade etmek için en uygun yollardan biri bu prensipleri kural setleriyle formülize etmektir. Kurallar hem sözlü hemde grafiksel olarak ifade edilebilir (Flemming, 1987b).

Örneğin; Kural 1 sözlü olarak;

- "IF.....çizdiğiniz şekil bir piramitse"
- "THEN.....bu piramitin alt kenarından parçalar çıkarabilirsiniz", biçiminde tanımlanmıştır (Flemming, 1987b).

Kuralın “IF” kısmı işlemin uygulanabilmesi için gerekli şartı belirlerken, “THEN” kısmı ise şarta bağlı olarak gerçekleşecek operasyonu tariflemektedir.

Şekil 4.3 : Kural 1’in grafiksel ifadesi (Flemming, 1987b).

Şekiller üzerinden bir çalışma yapılacağı zaman kuralların sözel ifadesi yetersiz kalmaktadır. Çünkü biçimlere ait özellikleri kelimelerle ifade etmek zordur. Biçim grameri kuralları ise biçimleri formüle etmek için grafiksel bir yol sunmaktadır (Flemming, 1987b).

Flemming piramit örneği için biçim kuralını grafiksel formülize etmiştir. Biçimlerden oluşan denklemde ok işaretinin solundaki biçim “sol kısım (left hand)”, sağındaki biçim ise “sağ kısım (right hand)” olarak adlandırılmıştır. Sol kısım IF’in, sağ kısım ise THEN’in karşılığıdır. A → B formatındaki kurallardan oluşan set ile biçim grameri içinde, eldeki şekillerden yeni şekiller veya tasarımlar üretilebilir (Flemming,1987b).

4.2.1 Standart biçim grameri

Standart biçim gramerinde denklemin bir sol birde sağ tarafı vardır. Soldaki eleman kuralın uygulanacağı, sağdaki ise kuralın uygulanmış halidir. Standart biçim grameriyle bir, iki veya üç boyutlu biçimler üretilebilir. Bir boyutlu biçimleri elde uygulanacak kadar basittir fakat iki veya üç boyutlu biçim gramerleri karmaşık olabilir. Biçim oluşturmada kullanılan kurallar birer denklem olarak görülebilir. Bu denklemlerde sol taraftaki biçim, belirlenen kurallar uygulanarak sağ taraftaki yeni biçimi oluşturur.

Şekil 4.4’deki örnekte “C” elemanı başlangıç biçimi olarak kabul edilmiş ve kurallar karışık bir biçimde uygulanarak sonuç biçimi üretilmiştir.

Kurallar

1. C --> Cb 2. b --> bSb 3. b --> bLb 4. b --> bRb 5. b --> bT

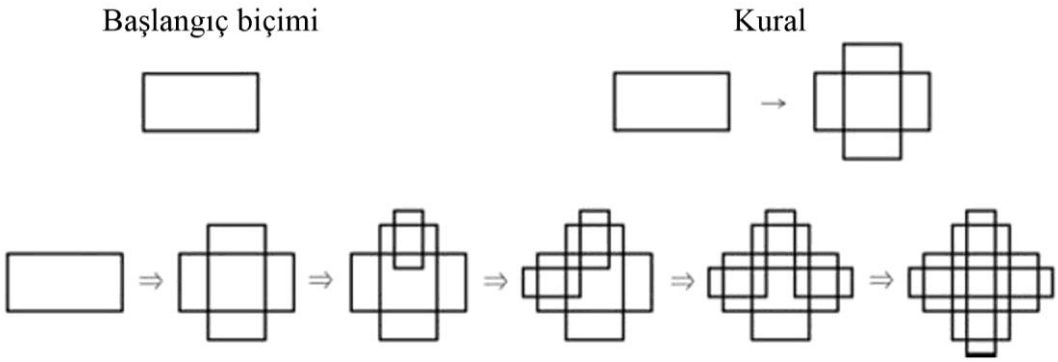
Kurallar C elemanı üzerinden 1, 2, 2, 4, 3, 5 sırasıyla uygulanacaktır.

1 2 2 4 3 5

C -->Cb -->CbSb -->CbSbSb --> CbSbSbRb -->CbSbSbRbLb -->CbSbSbRbLbT

Şekil 4.4 : "C" elemanı üzerine kural uygulaması (Wojtowicz ve Fawcett, 1986).

Şekil 4.5' te görülen iki boyutlu biçim gramerinde, başlangıç biçimi olan dikdörtgen 90 derece döndürülerek merkezleri eş olacak biçimde kendisine eklenir. Bu kural bir kaç defa uygulandığında tek bir biçimin tekrarından oluşmuş yeni ve daha karmaşık bir biçim elde edilir.

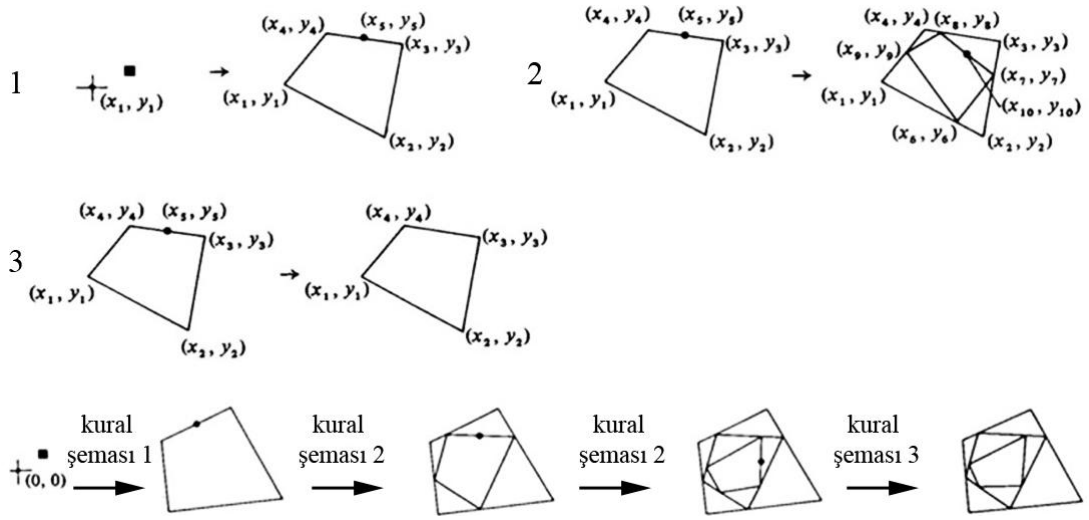

Şekil 4.5 : Başlangıç şekline kuralın uygulanması (Knight ve Stiny, 2001).

4.2.2 Parametrik biçim grameri

Standart biçim gramerlerinden farklı olarak, parametrik biçim gramerlerinde kurallar yerine kural şemalarına vardır. Örneğin bir dörtgen, standart biçim gramerinde önceden belirlenmiş dört noktayı birbirine bağlayan, dört çizgi ile temsil edilebilir. Parametrik gramerdeki ise aynı biçimin temsili dörtgenin tüm köşe noktalarının (x1,y1), (x2,y2), (x3,y3), (x4,y4) şeklinde koordinatlarıyla ifade edilip, dörtgenin diğer tüm özelliklerinin de tanımlanmasıyla olur (Knight, 1994)

Parametrik biçim gramerinde biçimleri oluşturan çizgilerin boyutları, açıları, koordinatları değişebilir özelliktedir. Standart biçim gramerinde nesneler arası sabit ilişkiler varken parametrik biçim gramerinde biçimler arası ilişkiler değişken ve karmaşık olabilir.

Şekil 4.6 : Başlangıç biçimine kural şemalarının uygulanması (Stiny, 1980).

4.2.3 Biçimler üzerinde yapılan işlemler

Biçimler mimariyi ifade etmek için kullanılan elemanlardır. Tasarımın doğası gereği biçimler dönüşüm ve değişimlere açıktır (Tan, 1990). Bu anlamda şekiller bir sözlük (vocabulary) oluşturur. Bir sözlük olan şekil seti üzerinde yapılan birtakım işlemlerle diğer şekiller oluşturulabilir.

Yeni biçimler üretmek için, biçimler üzerinde değişiklik yapmayı sağlayan işlemleri şu şekilde sıralanabilir (Mitchell, 1986; Tan, 1990).

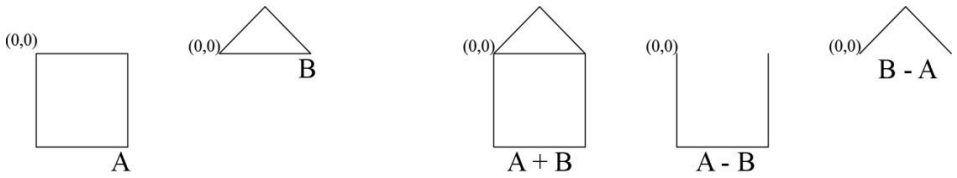
- Boolean işlemleri: toplama, çıkarma, kesiştirme.
- Öklit dönüşümleri: öteleme, ölçeklendirme, döndürme, ayna görüntüsü.
- Bir şeklin üzerine parametrik değişiklikler yapılması.
- Bir şeklin yerini başka şeklin alması.

Boolean işlemleri

Bir başlangıç biçimi üzerine uygulanan "boolean" işlemleri ile daha karmaşık biçimler oluşturulabilir. Bir algoritmaya bağlı bu üretim sürecinde dönüştürme, yer değiştirme gibi işlemlerle yeni imgeler keşfedilmesi amaçlanır. "Boolean" işlemleri geometrik düzlemsel biçimlerin matematiksel yöntemlerle benzer biçimde toplamaya, çıkarmaya dayalı bir biçim matematiği olarak nitelendirilebilir (Şener, 1993).

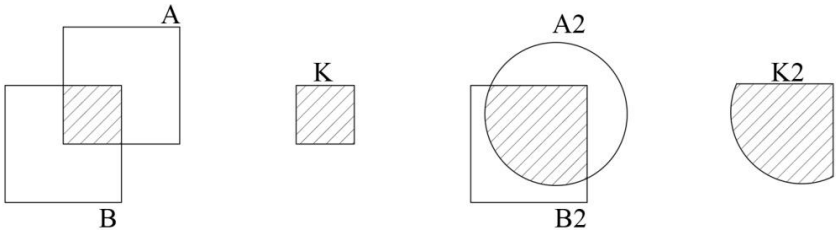
Biçimlerin toplamı: A biçimi B biçimine A+B biçimini üretmek amacıyla eklenir. A+B biçimi A ve B şekillerindeki tüm çizgileri içerir. (Knight, 1994)

Biçimlerin farkı: B biçimi A biçiminden, yeni bir biçim olan A-B biçim yaratmak üzere çıkarılır. (Knight, 1994). A'da olan ve B'de olmayan çizgileri içerir.

Şekil 4.7 : İki biçimin toplanması ve çıkartılması (Knight, 1994).

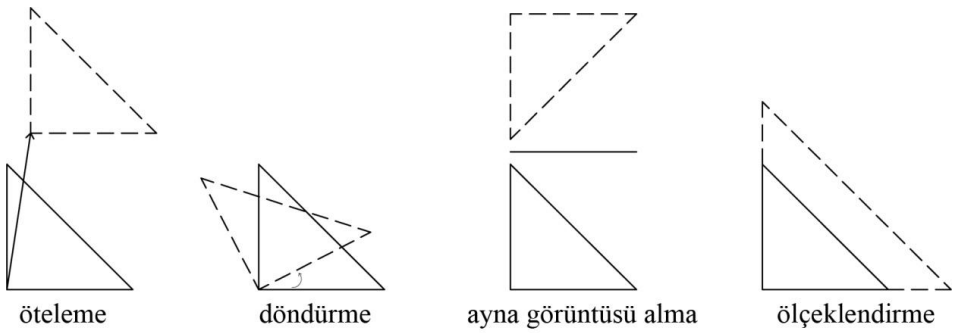
Biçimlerin Kesişimi: A ve B'nin kesişmesi sonucu elde edilen K biçimi, hem A hem de B'deki çizgileri içerir. İki biçimde de ortak olan çizgi parçalarını içeren A ile B'nin kesişimi hem A'nın hem de B'nin alt biçimidir (Aksoy, 2001).

Şekil 4.8 : Biçimlerin kesişimi

Öklid dönüşümleri

Öklid dönüşümlerinden; "öteleme" ve "döndürme" biçimlerin kendisini ve ölçüsünü korurken, konum ve pozisyonlarını değiştiren işlemlerdir. Ölçeklendirme ise biçimin ölçüsünü değiştirmektedir. "Ayna görüntüsü alma" işlemi ise ölçüyü korurken, biçimin kendisini ve konumunu değiştirir. Diğer bir öklit dönüşümü olan "ölçeklendirme" işlemi, biçimin konumunu ve açılarını sabit tutarken biçimi büyütüp küçülterek farklılaştırır (Aksoy, 2001).

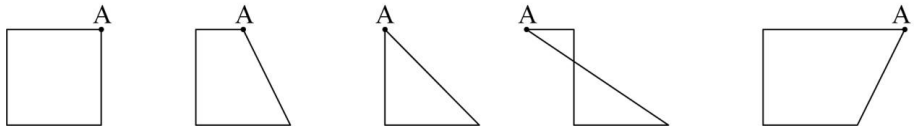

Şekil 4.9 : Öklid dönüşümleri

Parametrik değişiklikler

Biçimleri oluşturan vektörlerin koordinat değerlerinin sabit değil değişken olması o biçimin parametrik olduğunu gösterir. Biçimi tanımlayan bu değişkenlere parametre denir. Parametrelere değer atanması durumunda o şekle ait özel bir durum ortaya çıkar (Mitchell, 1986).

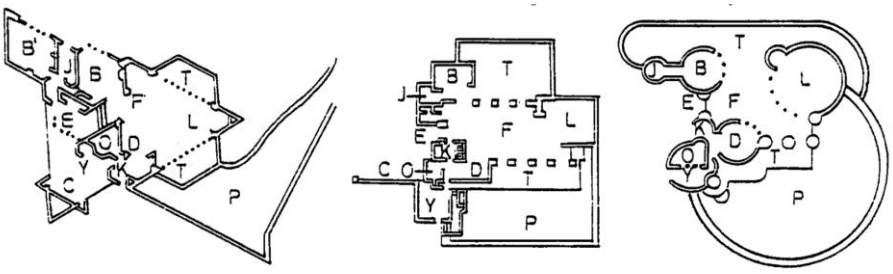
Parametrik değişiklikler biçimin karakterini büyük ölçüde değiştirebilir. Bu durum kimi zaman biçimin tamamen değişmesine yol açabilir. Şekil 4.10'da başlangıç biçimindeki "A" noktasının taşınması sonucu ortaya çıkan durumlar görülmektedir.

Şekil 4.10 : "A" noktasının parametresinin değişmesi sonucundaki çeşitlenmeler

Şeklin yerini alma işlemleri

Daha çok bir kompozisyonunun üzerine uygulanan bir işlemdir. Kompozisyonların detay seviyesini artırma veya azaltmak için kullanılabilir. Kompozisyonu oluşturan biçimlerin sayısı ve birbiriyle olan ilişkisi bozulmadan, biçimlerin değiştirildiği işlemlerdir. (Şener, 1993; Aksoy, 2001). Şekil 4.11'de işlevsel ilişkilerin sabit olduğu fakat biçimlerin farklı olduğu Wright'a ait üç ev görülmektedir.

Şekil 4.11 : Wright'a ait üç ev planı (Şener, 1993).

4.3 Biçim Gramerinin Üzerine Yapılan Çalışmalar

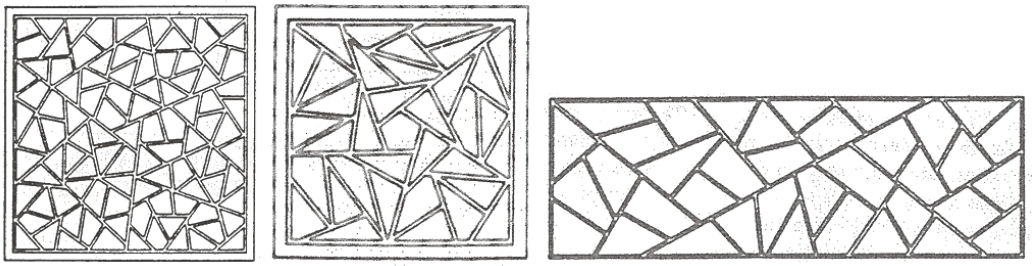
Biçim grameri üzerine yapılan çalışmalar üç bölümde incelenebilir.

- Analiz amaçlı çalışmalar: Var olan bir mimari dilin, yapının veya üslubun çözümlenmesi ve oluşum kurallarının ortaya konması olarak açıklanabilir.
- Yeni gramer oluşturularak yapılan çalışmalar: Tasarımın başından kuralların belirlenmesi ve o kurallar kullanılarak orijinal bir tasarım dilinin üretilmesi.

- Analiz ve üretimin bir arada yapıldığı çalışmalar: Var olan bir mimari dilin gramerini kavrayıp o grameri kullanarak aynı dili konuşan yeni mimari dillerin üretilmesi.

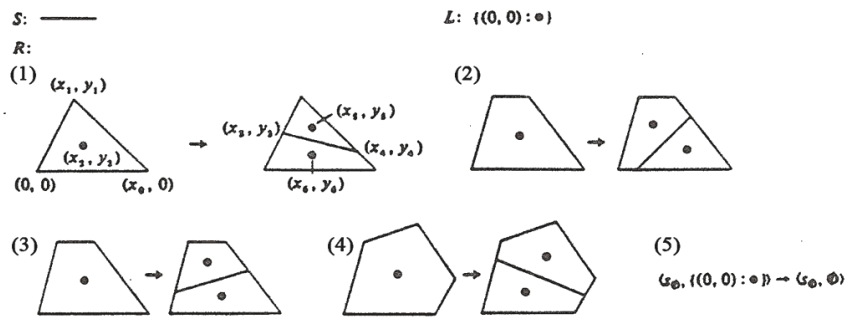
4.3.1 Çin buz ışınları

M.Ö 1000 ile M.S 1900 yılları arasında yapılmış Çin pencere kafes sistemlerinin sahip olduğu düzen ve tekrarlardan oluşan yapısı, George Stiny (1977) tarafından biçim grameri ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda ortaya konulan oluşum kuralları yeni Çin Buz Işınlarının türetilmesine de olanak sağlamıştır.

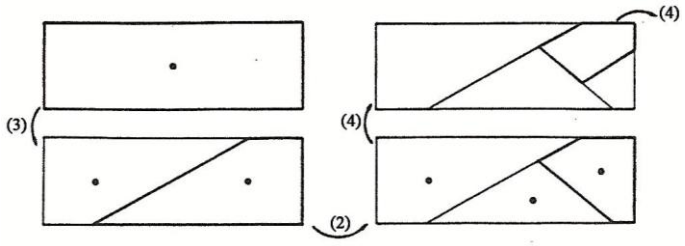

Şekil 4.12 : Çin buz ışınları (Stiny, 1977).

Çin buz ışınlarına ait biçim grameri 5 kuraldan oluşmaktadır. Birinci kural, başlangıç biçimi olarak alınmış üçgenin kenarının arasından bir çizgi geçirerek, bir üçgen ve birde düzgün olmayan dörtgen oluşturmaktadır. Bu oluşacak iki şeklin alanlarının birbirine yakın olması beklenmektedir. İkinci, üçüncü ve dördüncü kurallar birinci kuralla benzer özellik taşımaktadır. İkinci ve üçüncü kurallar düzgün olmayan dörtgenler üzerinde uygulanabilir. Bu iki kural bir dörtgenin iki kenarı arasına çekilen çizgiyle şekli bir üçgen birde beşgen oluşturacak halde bölmeyi amaçlamaktadır. Dördüncü kural beşgenlere uygulanabilen bir kural olup, şekilden bir dörtgen ve bir beşgen üretirken, beşinci kural ise başlangıçtan beri var olan nokta sembolünü silinmesini ifade eder (Stiny, 1977).

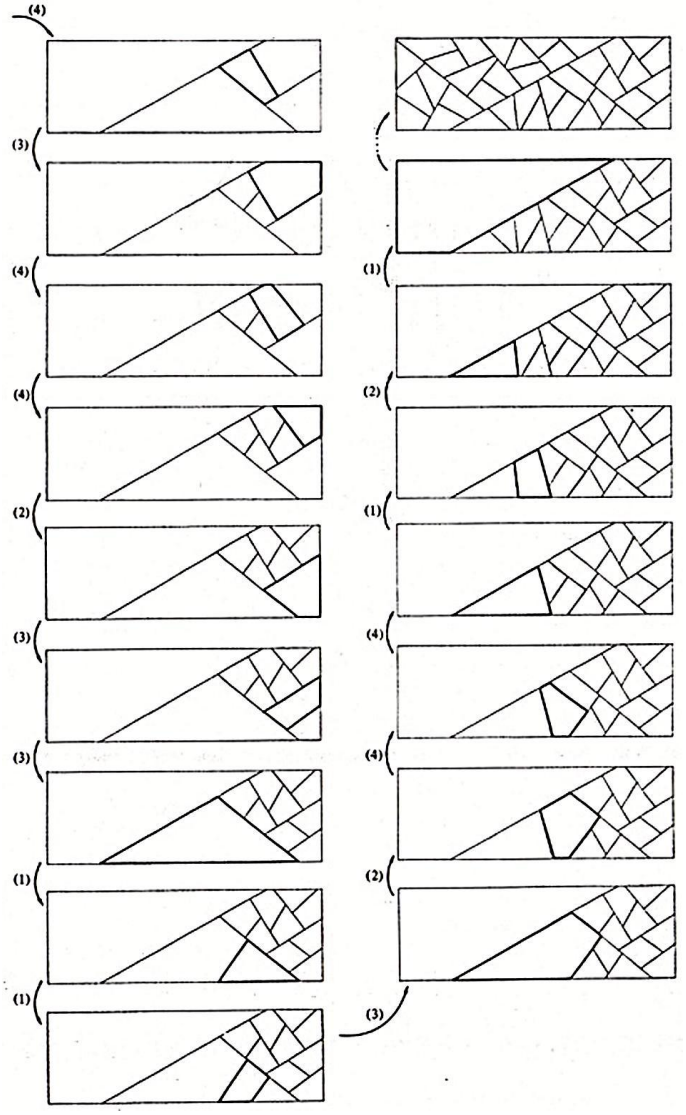

Şekil 4.13 : Çin buz ışınları için belirlenen 5 biçim grameri kuralı (Stiny, 1977).

Şekil 4.14 : Başlangıç şekline uygulanan ilk 3 işlem (Stiny, 1977).

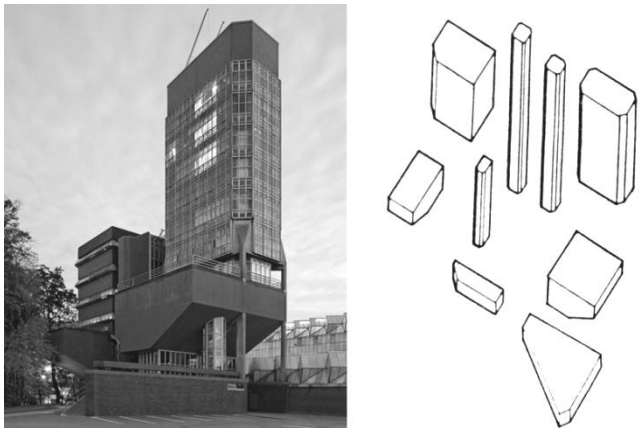
Üretim sürecinde, dikdörtgen başlangıç şekline 3. kuralın uygulanmasıyla alanları birbirine yakın iki dörtgen elde edilmektedir. Sonrasında uygulanan 2. kural ile başlangıç şeklide dahil bir üçgen, iki dörtgen ve bir beşgen oluşmuştur. Beşgen üzerinde 4. kural uygulanarak türetme işlemine devam edilmiştir. Kuralların tekrar tekrar kullanımıyla sonuç ürünü olan yeni bir Çin Buz Işını üretilmiştir.

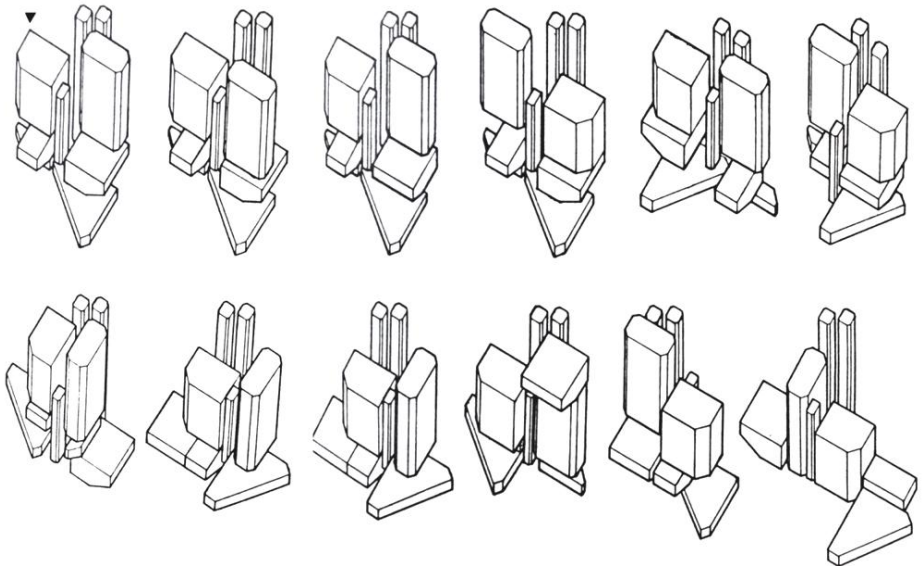
Şekil 4.15 : Yeni bir Çin Buz Işını üretimi (Stiny, 1977).

4.3.2 Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası

Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası'nın tasarım sürecinde iki önemli etmen vardır. Bunlardan birincisi yapıyı oluşturacak bileşenlerin sayısı, ikincisi ise bileşenler arası ilişkilerdir. Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası'nın 9 adet geometrik bileşeni mevcuttur ve bu bileşenler kullanılarak çok sayıda alternatif üretilebilir.

Şekil 4.16 : Bina ve bileşenleri (Wojtowicz ve Fawcett, 1986).

Şekil 4.17 : Tasarım alternatifleri (Wojtowicz ve Fawcett, 1986).

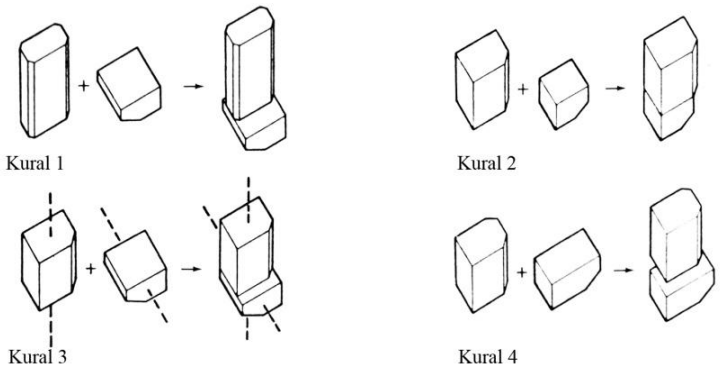
Alternatifler birden çok tasarım ve düzen oluşturup, bunlar arasından en iyi veya en uygununu seçebilme amacıyla yapılır. Fakat seçim yapabilmek ve istenen kompozisyona daha kısa yoldan ulaşabilmek için bir takım kısıtlamalar yapılıp kurallar konulabilir. Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası için üretilecek alternatiflerin "iyi tasarım" olarak nitelendirilebilmesi için belirlenmiş 4 kural vardır.

Kural 1: Yüksekliği fazla olan bloklar alçak olanların üzerinde yer almalıdır.

Kural 2: Yüzey sayısı aynı olan bloklar birbiriyle temas edebilir.

Kural 3: Aksları birbiriyle dik açı oluşturan bloklar temas edebilir.

Kural 4: Yüzey sayısı farklı olan bloklar temas edemez.

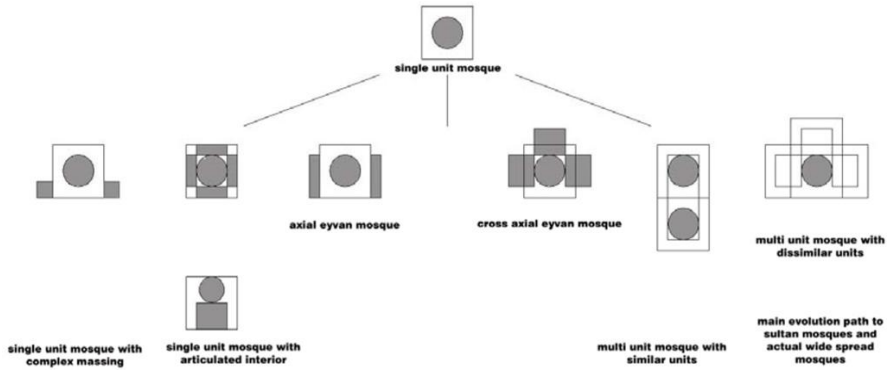

Şekil 4.18 : Kurallar (Wojtowicz ve Fawcett, 1986).

Gowan's Leicester Engineering Binası'nın tasarımında bileşenlerin ve kuralların tanımlanmasıyla yeni bir mimari ürün veya dil ortaya koymayı amaçlamaktadır. Daha önceki bir tarza veya yapıya ait oluşum kurallarını analiz ederek o gramerden yeni tasarımlar türetmek yerine, kendi gramerini oluşturup tamamen yeni biçimler ortaya konmuştur.

4.3.3 Klasik Osmanlı Cami'leri

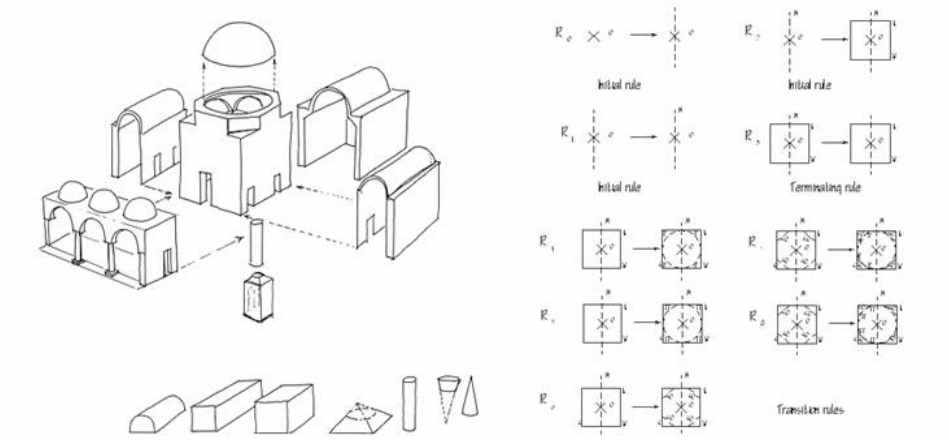
Şener ve Görgül (2008) tarafından yapılan çalışmada, form ve oran bakımından zengin ve tutarlı bir mimari dile sahip Klasik Dönem Osmanlı Camileri ele alınmıştır. Çalışmaya zemin oluşturabilmek için Anadolu Selçuklu ve Klasik Osmanlı döneminden günümüze kadar olan süreçteki camiler incelenmiştir.

Şekil 4.19 : Cami tipolojileri ve bileşenlerin ilişkisi (Şener ve Görgül, 2008).

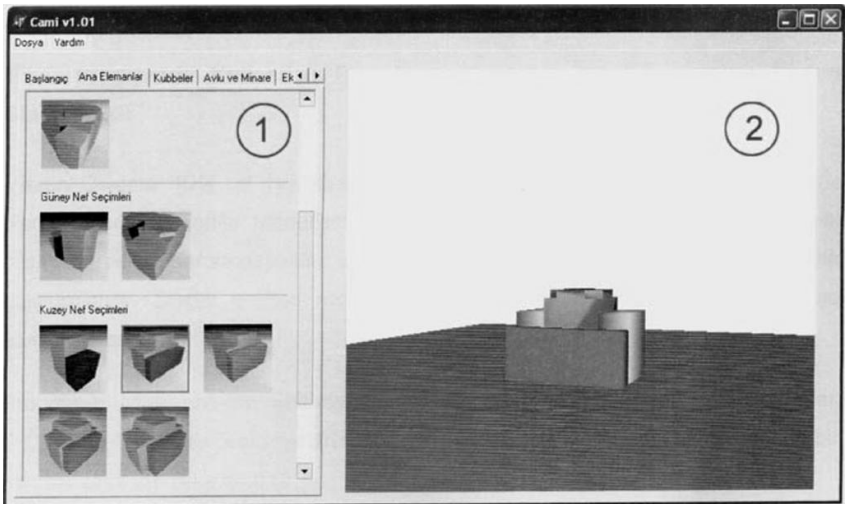
Bu inceleme sonucunda; 1980 sonrasında Türkiye'deki cami uygulamaları Klasik Osmanlı Camisinin taklidi olarak ele alınmış, oran ve biçimlenişlerindeki uyumsuzlukların yanı sıra, özgün tasarım ilkeleriyle olan ilişkisizlikleri de vurgulanmıştır.

Şener'in daha önceden yaptığı 'Klasik Cami Mimarisi Biçim Grameri Kuralları' adlı çalışmasından elde edilen verilerle camileri kütlesel olarak inceleyen bir gramer geliştirilmiştir.

Şekil 4.20 : Cami tasarımında kullanılan bileşenler (Şener ve Görgül, 2008).

Cami tasarımında, yapılan yanlışlıkların önüne geçmek amacıyla, gerek mimarlık mesleğine adım atan, gerekse de bu konuda bilgilenmek isteyen mimarlara kılavuz olabilecek bir yazılımın hazırlanması hedeflenmiştir. Hazırlanan yazılım Klasik Dönem Osmanlı Camileri'nin kütlesen oran ilkelerini üç boyutlu olarak göstermekte ve camiyi oluşturan bileşenlerin bir araya geliş koşullarını anlatmaktadır.

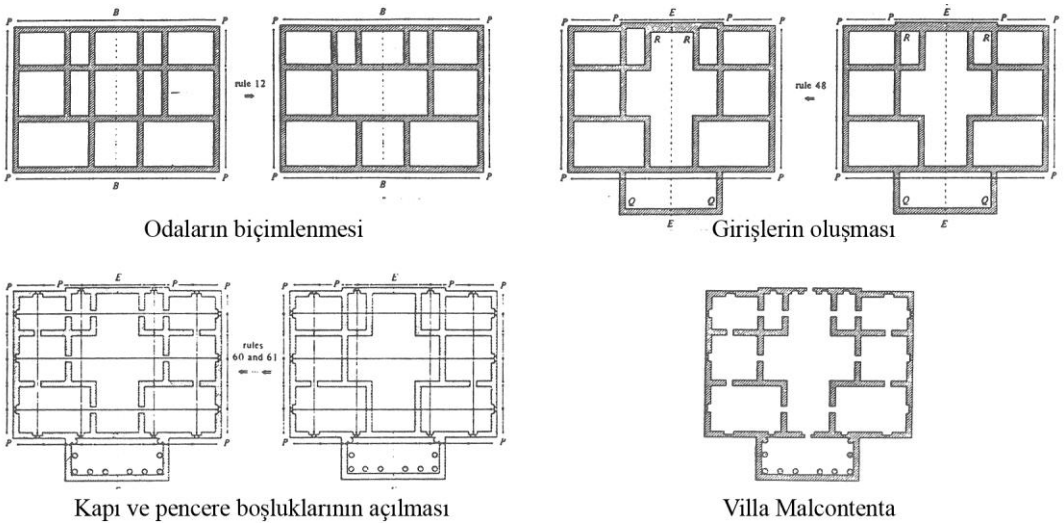
Şekil 4.21 : Hazırlanan programın arayüzü (Şener ve Görgül, 2008).

Yazılım, cami tasarımı sürecinde, kullanıcıya Klasik Osmanlı Camisi'ni oluşturan tüm bileşenleri sunmaktadır. Bu sayede en temel öğe olan kubbeden başlayarak, temel tasarım ilkelerine uygun bir şekilde, doğru oranlanmış birleşim elemanlarıyla son ürün oluşturulabilmektedir.

4.4 Konut Mimarisi Üzerine Yapılmış Biçim Grameri Çalışmaları

4.4.1 Palladio Villaları

Stiny ve Mitchell (1978), Palladio'nun mimari üslubunu tanımlamak amacıyla Palladio Villalarının zemin kat planlarını oluşturan bir biçim grameri geliştirmiştir. Bu çalışma konut mimarisinin gramerinin çözümlenmesi üzerine yapılan ilk araştırmadır. Stiny ve Mitchell, üretim sürecinde izlediği yol sekiz aşamalıdır. Her aşamada, oluşabilecek durumlar için kurallar belirlenmiştir. Şekil 4.21'te sırasıyla odaların şekillendirilmesi, portiko ve girişlerin oluşması, kapı ve pencere boşluklarının açılması safhaları gösterilmiştir. Son olarak Villa Malcontenta'nın planının üretilmiş hali görülmektedir.

Şekil 4.22 : Villa Malcontenta' nın üretimi (Stiny ve Mitchell, 1978).

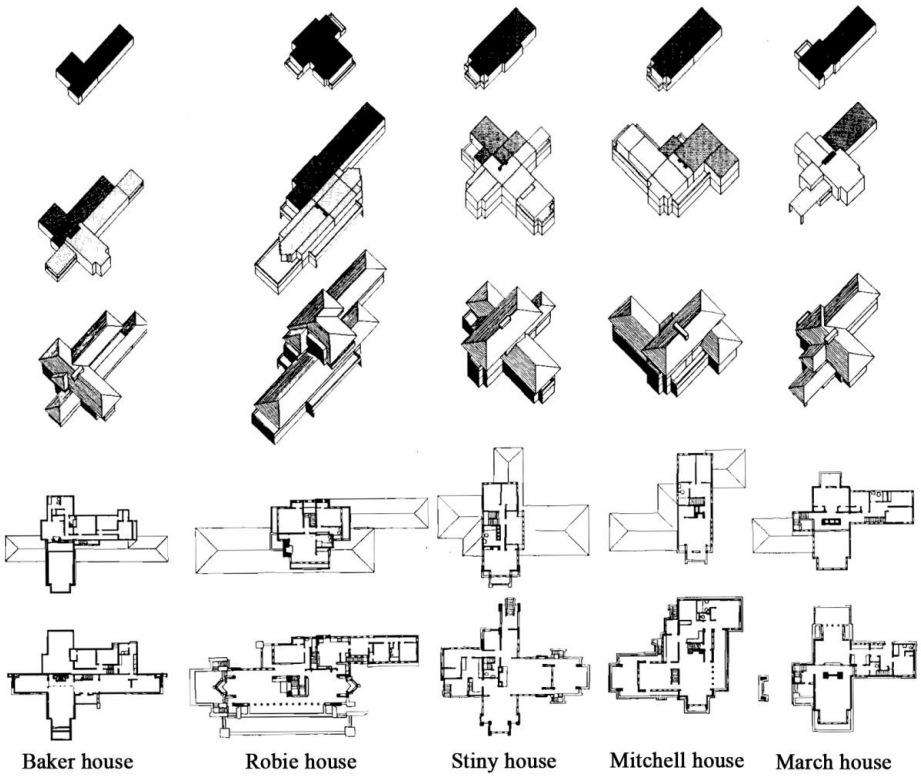
Palladio villalarının planlarını oluşturan bu parametrik biçim grameri çalışması Palladio'nun mimari üslubunun ancak kısmı bir tanımlayıcısı olabilir. Üslubun tamamen tanımlaması için daha kapsamlı bir çalışmaya ihtiyaç vardır. Örneğin bu çalışma, villaların cephelerine veya yüksekliklerine ilişkin bir bilgi vermemektedir. İki boyutlu biçim grameri ile villaların karakteristik özellikleri ve biçimleri yansıtılmıştır. Villaların karakteristik özellikleri ve biçimleri, benzer özellik gösteren

villaların arasında sınıflamalar yapılmasına olanak sağlamaktadır. Belirlenen ızgara sistem içinde, var olmayan fakat oluşabilecek alternatifleri çıkarabilir (Stiny ve Mitchell, 1978).

4.4.2 Frank Lloyd Wright Kır Evleri

Bu çalışma kapsamında, Koning ve Eizenberg tarafından geliştirilen 3 boyutlu parametrik biçim grameri Frank Lloyd Wright'ın tasarladığı kır evlerinin sahip olduğu biçimsel düzenin oluşum kurallarını içermekte ve bu kurallar kullanılarak yeniden üretilmesine olanak sağlamaktadır.

11 tane kır evi üzerinden yapılan analizlerle ortaya çıkarılan dil ve gramer yapısı kullanılarak, yeni kır evleri üretilmiştir. Üretilen biçim gramerinde, dilin sözcükleri olarak 3 boyutlu dikdörtgen prizmalar kullanılmıştır. Bu bloklar evin içindeki mekanları hacimsel olarak temsil etmektedir. Blokların yükseklikleri aynı olsa da en ve boy ölçüleri değişmektedir. Evlerin oluşumunda şöminenin yeri ve varlığı anahtar rol oynamaktadır. Şöminenin yerleştirilmesinden sonra başlayan üretim sürecinde 18 kural bulunmaktadır. Çalışmada bu kurallar uygulanarak 89 farklı kır evi üretilmiştir (Koning ve Eizenberg, 1981).

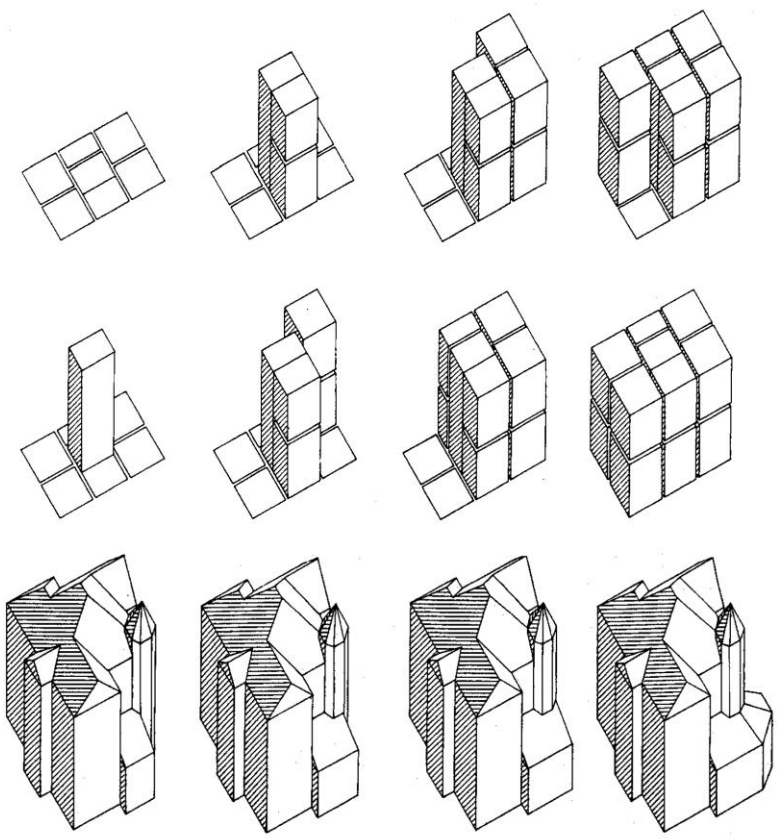
Şekil 4.23 : Var olan ve üretilmiş kır evleri (Koning ve Eizenberg, 1981).

Koning ve Eizenberg'e göre (1981), var olan bir dil incelenip, anlaşılarak, aynı kompozisyon kurallarıyla yeni tasarımlar yapılabilmektedir. Bu çalışma kapsamında Stiny, Mitchell ve March isimlerinde üç kır evi üretilmiştir.

Üretilen evler daha önce benzeri görülmemiş tipler olmakla beraber, Wright'ın kır evlerinin tasarımlarıyla benzer düzen ve ilkelere sahiptir. Sonuç olarak, Frank Lloyd Wright'ın kır evlerini üreten bir parametrik biçim grameri geliştirilmiştir. Dilin kavranması sonucunda geliştirilen gramer, Frank Lloyd Wright'ın kır evlerinde yarattığı kompozisyonu açık ve anlaşılabilir duruma getirmiştir (Koning ve Eizenberg, 1981).

4.4.3 Queen Anne Evleri

Queen Anne evleri 19. yüzyılın sonlarında Amerika'da ortaya çıkmış bir yerel mimari akımının sonucudur. Ulrich Flemming (1987a) tarafından, Queen Anne evleri için geliştirilen biçim grameri 1880'li yıllarda başlayıp 30 yıl boyunca bir oluşum süreci geçiren bu yöresel mimariyi analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Şekil 4.24 : Queen Anne Evleri üretim süreci (Flemming, 1987a).

Queen Anne evleri üzerine yapılan bu çalışma, plandaki ilişkilerin üçüncü boyutta da araştırıldığı ilk çalışmalardandır. Bu nedenle çalışmada geliştirilen üretici biçim grameri 2 aşamalıdır. İlk aşama 2 boyutlu plan üretimi, ikinci aşama ise planın üçüncü boyuta yükseltilerek hacim kazanmasıdır (Flemming, 1987a).

Gramerin geliştirilmesi sürecinde birbirine benzer özellikteki Queen Anne evleri incelenmiştir. Analizler sonucunda birbirinden farklı birçok mimari elemanın ve evin mekansal bileşenlerinin birbiriyle ilişkili olduğu ve üçüncü boyutta genel geometriyi oluşturduğu görülmüştür.

4.4.4 Malagueira Evleri

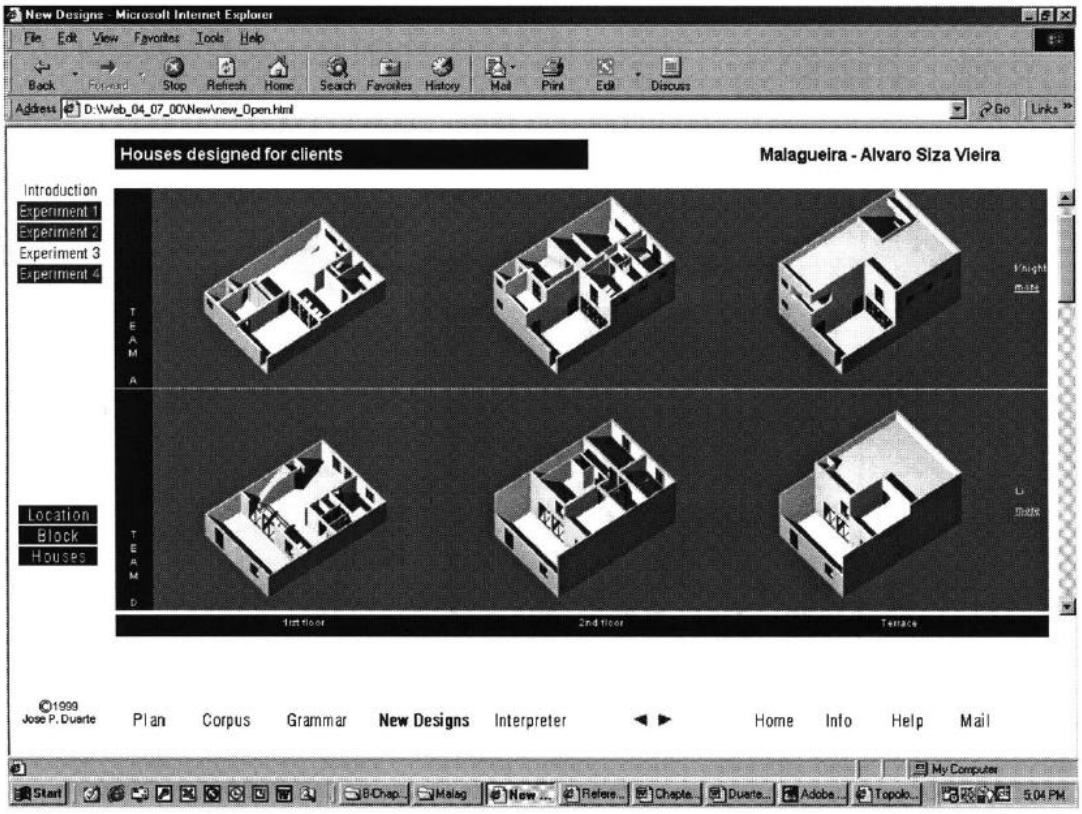
Duarte (2001) tarafından yapılan bu çalışmanın konusu, Alvaro Siza'nın Malagueira Evlerinin biçimsel analizlerinin yapılması ve bilgisayar ortamında uzman sistem yardımıyla tekrar üretilmesidir.

Şekil 4.25 : Malagueira Evleri vaziyet planı (Duarte, 2001).

Bilgisayar destekli tasarım ve üretim uzman sistemi, ev alternatifleri sunmakta ve görselleştirmektedir. Belirli parametreler program arayüzüne girildikten sonra Malagueira Evleri'nin tasarım dilinde alternatifler üretilir. Çözümler 3 boyutlu bilgisayar modelleri veya sanal gerçeklik araçları yardımıyla şekillenir. Ev tipleri

fonksiyon ve boyutlarına göre incelendikten sonra mimari dil ortaya konmuştur. Siza'nın mimari yaklaşımı ve Malagueira Evleri biçim gramerleri açısından çok net deşifre edilebilmiştir. Bunun sebebi mimarın tasarım dilinin biçim gramerlerine yatkınlığıdır.

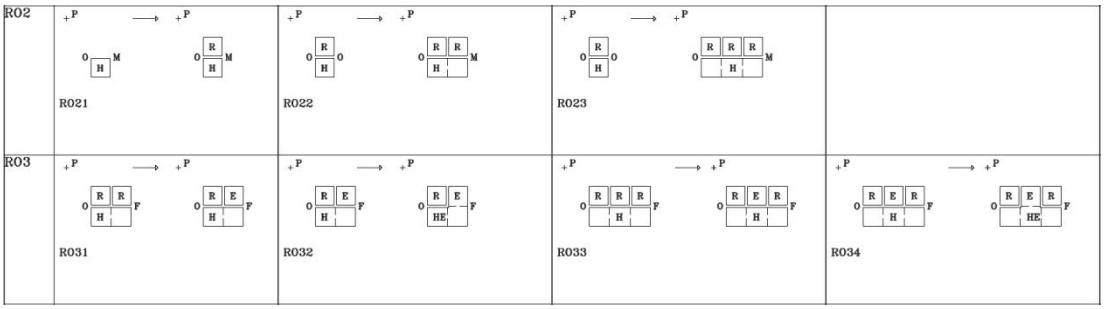

Şekil 4.26 : Malagueira Evleri üreten programın arayüzü (Duarte, 2001).

4.4.5 Geleneksel Türk Evleri

Çağdaş (1996) bu çalışmasında, Geleneksel Türk Evleri için plan üretimi yapan parametrik bir biçim grameri geliştirmiştir. Gramerin temelini oluşturan evler geçmiş 500 yılda Anadolu ve Rumeli'de yapılmış Türk Evleri'dir. Geleneksel Türk Evleri'de ki plan kompozisyonlarının belirli mekansal ilişkiler üzerine kurulu olması, biçim gramerinin geliştirilmesine zemin oluşturmaktadır.

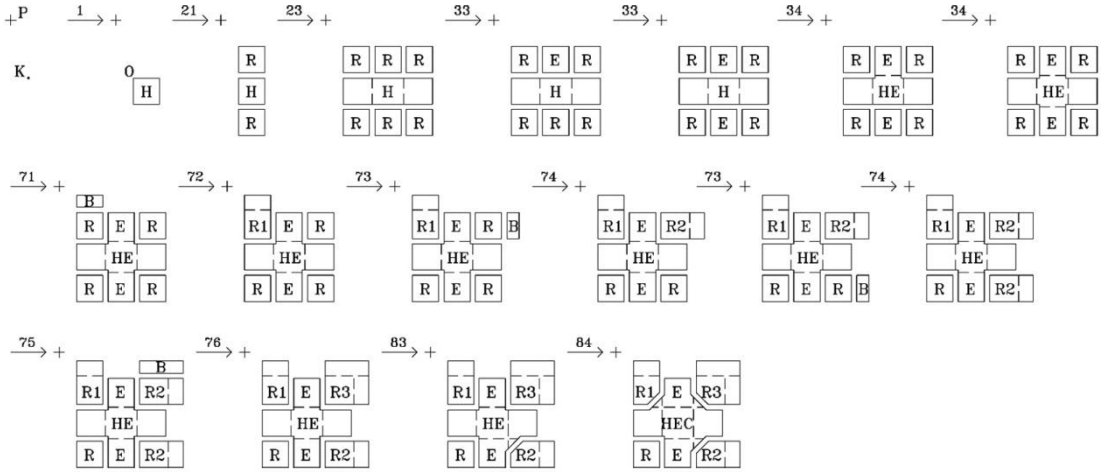
Geleneksel Türk Evleri üzerine yapılan biçim grameri çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, 2 boyutlu parametrik biçim grameri kullanılarak planların biçimsel ve sentaktik olarak analizi yapılmıştır. Planların oluşturulmasındaki yaklaşım ve ilkeleri tanımlayabilmek için biçim kuralı şeması (shape rule schemata) oluşturulmuştur (Çağdaş, 1996).

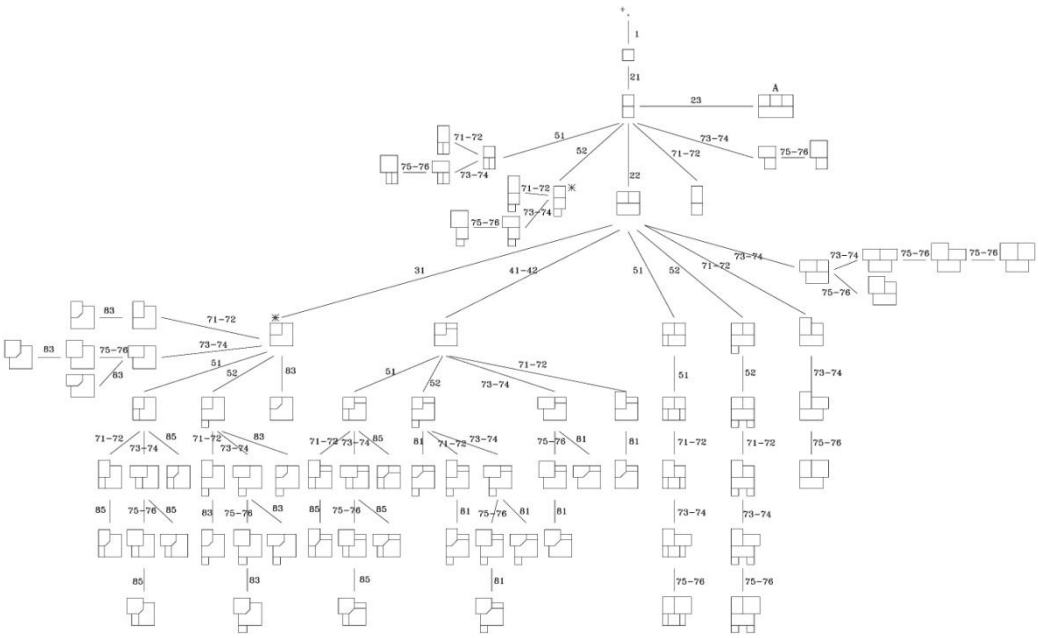
Şekil 4.27 : Dış sofalı plan tipi için kural setleri (Çağdaş, 1996).

Analiz çalışmasında Eldem'in (1984); sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olarak yaptığı plan tipi sınıflandırması esas alınmıştır. İç sofalı ve dış sofalı plan tipleri daha kapsamlı ele alınarak, bu plan tiplerine ait iki boyutlu parametrik biçim grameri geliştirilmiştir.

2. bölümde ise Geleneksel Türk Evleri için plan üreten parametrik biçim grameri tanıtılmıştır. Üretken biçim grameri, birinci bölümünde geliştirilen biçim kuralı şemasını kullanarak iç ve dış sofalı plan tiplerini üreten 8 aşamalı bir üretim süreci tanımlanmıştır. Biçim kuralı şemasındaki kural setlerinin belli bir düzende uygulanmasıyla iç ve dış sofalı Geleneksel Türk Evleri üretilebilmektedir.

Şekil 4.28 : Geleneksel Türk Evi için plan üretim örneği (Çağdaş, 1996).

Şekil 4.29 : Biçim kurallarıyla üretilen dış sofalı evlerin soyağacı (Çağdaş, 1996).

Bu çalışmada ortaya konulan parametrik biçim grameri, Geleneksel Türk Evleri'nin planlarındaki biçimsel ve sentaktik organizasyona biçim kuralı şemalarıyla açıklık getirmektedir. Biçim kuralı şeması ise tasarımın içerdiği düzen ve ilkeleri ifade etmektedir (Çağdaş, 1996).

5. AMASYA YALIBOYU EVLERİ'NİN BİÇİM GRAMERİ

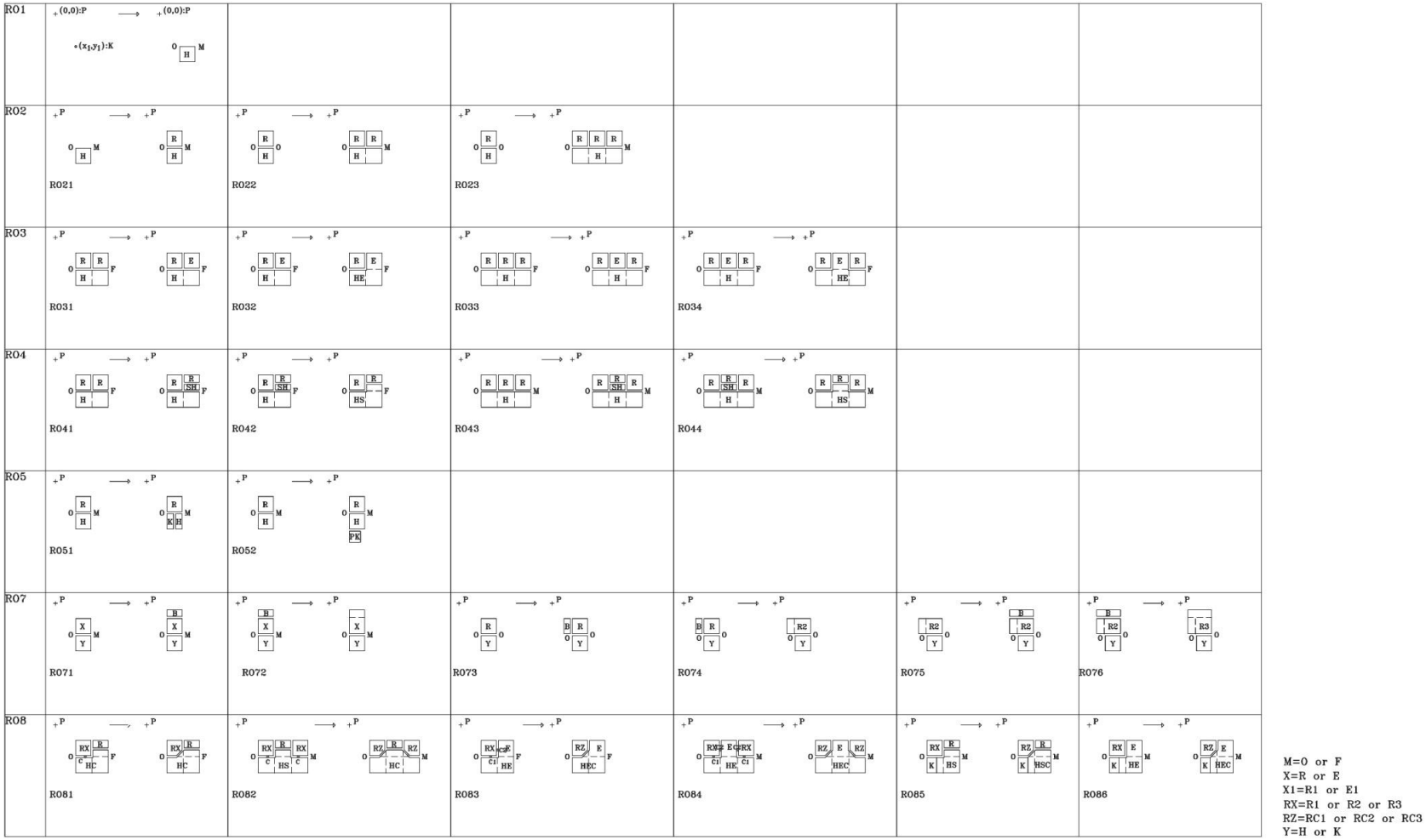
5.1 Amasya Yalıboyu Evleri İçin Geliştirilen Biçim Grameri

Amasya Evleri'nin kökeni ve gelişim süreci incelendiğinde Osmanlı Dönemi'nde Türkler tarafından Anadolu ve Rumeli'de geliştirilen Türk Evi tipolojisiyle karşılaşılmaktadır. Amasya Yalıboyu Evleri, Geleneksel Türk Evi'nin birçok özelliğini barındırdığından, Çağdaş (1996) tarafından Geleneksel Türk Evleri yapılan biçim grameri çalışması temel alınmıştır. Çağdaş'ın çalışmasında ortaya koyduğu biçim grameri, Amasya Yalıboyu Evleri'ne uyarlanmış ve evlerin içerdiği özel durumlar için yeniden yorumlanmıştır. Çalışmada öncelikle, Yalıboyu'nda ki tescilli evlerin planları hem biçimsel ve sentaktik olarak planlar analiz edilmiştir. Evler analiz edilirken Çağdaş'ın biçim grameri çalışmasındaki kural setlerinden yararlanılmıştır. Kural setlerinin içerdiği kurallarla analiz edilemeyen Yalıboyu Evleri'ndeki özel durumlar için yeni kurallar geliştirilmiştir. Amasya evlerinin dilini oluşturan sözcükler; sofalar, odalar, eyvanlar, ek odalar ve ek sofalar, çıkmalar, merdivenler ve pencerelerdir. Bu bağlamda, bileşenlerin plan üzerindeki kompozisyonu için 2 boyutlu biçim grameri kullanılmıştır. Ortaya koyulan parametrik biçim gramerinde dilin bileşenleri (evin mekanları) olarak dikdörtgenler kullanılmıştır. Oda, sofa ve diğer bileşenlerin boyutları birbirlerinden farklı olabileceği için poligonlara sabit büyüklük ve parametreler verilmiştir. Mekansal bileşenler arasındaki ilişkiler ise kural setleriyle açıklanmıştır. Poligonlarla temsil edilen mekanlar ve mekanlar arası ilişkiler hayali bir grid üzerinde düzenlenir.

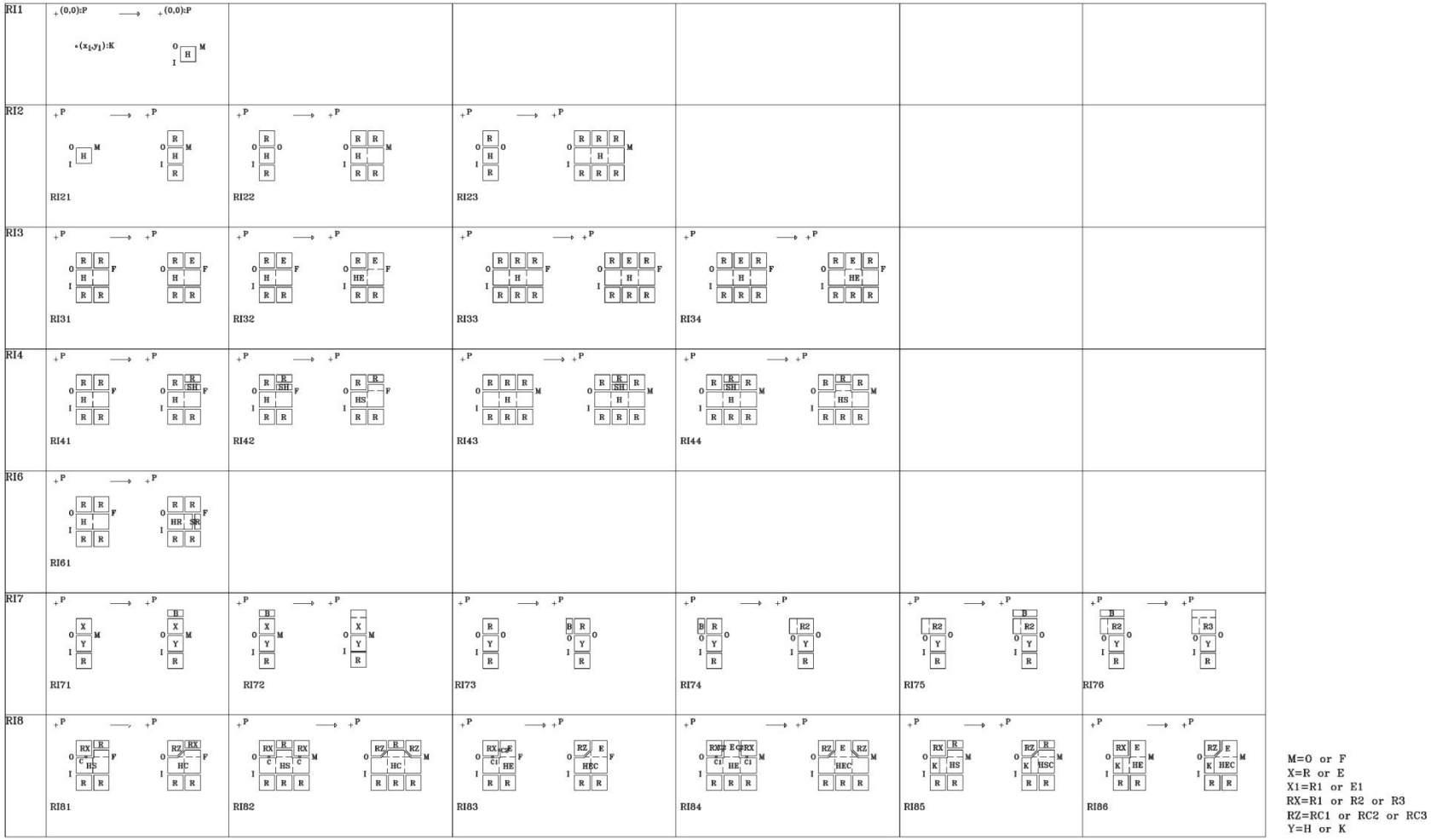
Amasya Yalıboyu Evleri'nin biçim gramerinde iki farklı kural seti tanımlanmıştır. Bu setler;

- Dış sofalı plan tipindeki evlere ait kural setleri (KD),
- İç sofalı plan tipindeki evlere ait kural setleri(KI) olarak ayrılmıştır.

Kural setleri isimlendirilirken öncelikle kural seti anlamına gelen "K" harfi kullanılır Dış sofalı plan tipine ait kural setleri "KD", iç sofalı plan tipine ait kural setleri ise "KI" harfleriyle ile başlamaktadır.

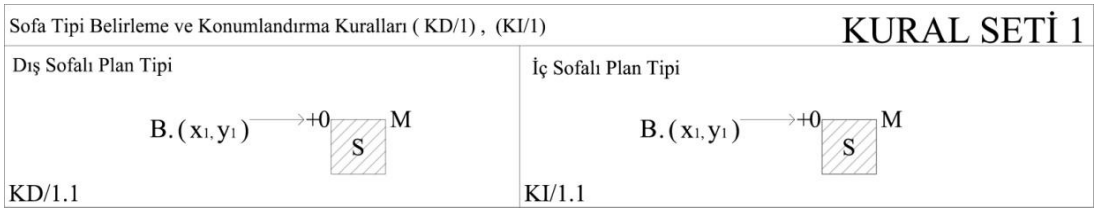
Şekil 5.1 : Dış sofalı plan tipine ait biçim kuralı şeması (Çağdaş, 1996).

Şekil 5.2 : İç sofalı plan tipine ait kullanılan biçim kuralı şeması (Çağdaş, 1996).

5.2 Yalıboyu Evleri İçin Geliştirilen Kural Setleri

Birinci kural şeması uygulanmadan önce kuralın sol kısmında başlangıç biçimi olarak "B" harfiyle etiketlenmiş bir nokta bulunmaktadır. "B" noktası birinci kural şemasının uygulanmasıyla konumlandırılacak olan sofanın sol üst köşesinin yerleşeceği noktadır ve koordinatları (x1,y1)'dir. Birinci kural şeması uygulandıktan sonra şemanın sağ kısmında köşe koordinatları (x1,y1), (x2,y2), (x3,y3), (x4,y4) olan bir dikdörtgen oluşmaktadır. Başlangıç biçimi olan "B" harfinin yerini sofanın oluşturulmasıyla "0" rakamı almaktadır. Sofanın sol üst köşesinde yer alan "0" rakamı birinci kural setinin tekrar edilemeyeceğini ifade etmektedir.

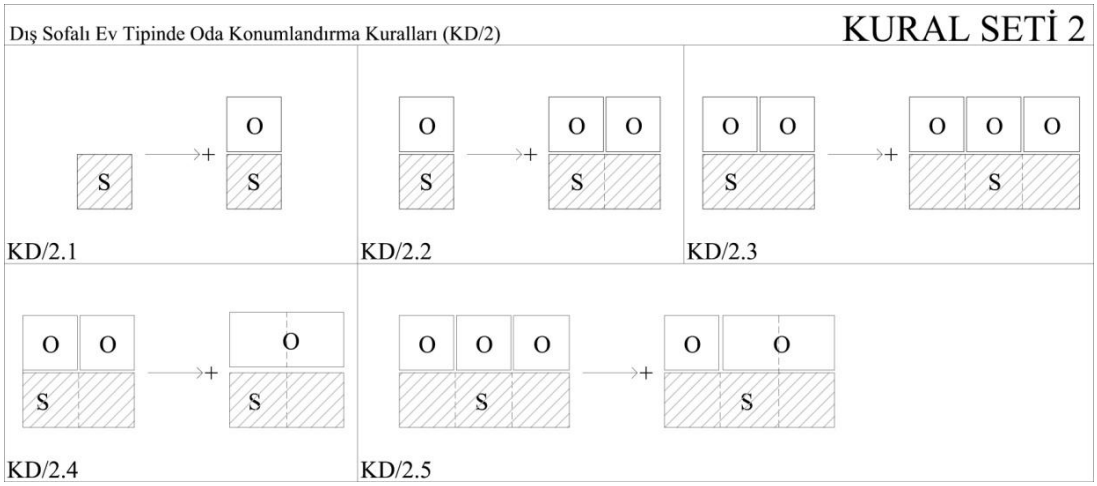
Şekil 5.3 : Evin oluşumunu başlatan ve sofanın tipini belirleyen kural seti.

Sofalar Yalıboyu Evleri'nde plan tipini belirleyen en önemli mekansal bileşendir. Başlangıç biçiminden sonra konumlandırılan ilk plan elemanı olan sofanın biçimi başlangıçta bir birim olsa da sofalar çevresinde yer alan odaların konum ve sayılarına bağlı olarak şekil değiştirmektedir. KD/1.1 kuralı uygulandığında evin plan tipi dış sofalı olarak atanmaktadır ve daha sonraki kural setlerinde KD koduyla başlayan yani dış sofalı plan tipine ait kurallar uygulanmaktadır. KI/1.1 ise iç sofalı plan tipinin başlangıcıdır ve sonrasında KI koduyla başlayan kurallar kullanılır.

Birinci kural setinin uygulanması şartına bağlı olarak uygulanabilen ikinci kural seti, odaların sayısını ve sofaların etrafındaki konumlarını belirlemektedir. Odaların konumunu ve sayısını belirlemek için dış sofalı plan tipinde KD/2, iç sofalı plan tipinde ise KI/2 ile başlayan kurallar uygulanır.

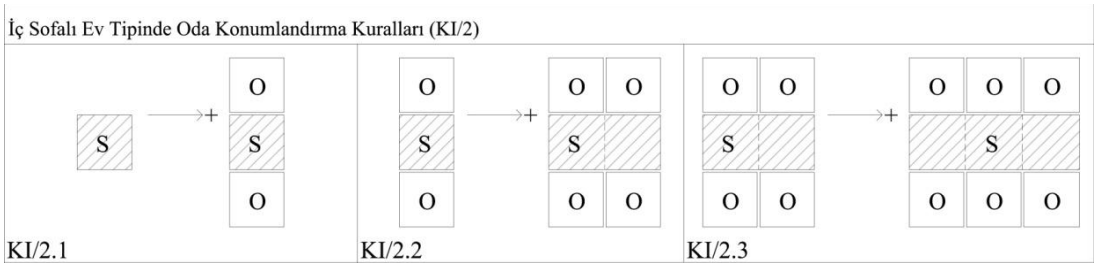
İkinci kural setinde KD/2.1 ve KI/2.1 kuralları uygulandığında sofalarla odalar arasındaki en basit mekansal ilişki kurulmaktadır. Bu durumda odalar ve sofa eşit uzunluğa sahiptir. KD/2.1 kuralı uygulandığında dış sofalı plan tipinde sofa ve bir odalı bir şema oluşurken, KI/2.1 kuralının uygulanmasıyla iç sofalı plan tipinde sofanın içte olması gerektiğinden sofa ve iki yanında birer oda bulunan bir şema oluşmaktadır.

Yalıboyu Evleri'nin sahip olduğu tüm plan tiplerinde odalar sofalarla doğrudan ilişkilidir. Dış sofalı plan tipinde odaları konumlandıran KD/2 kural setinde odalar sofanın bir tarafında sıralanırken, iç sofalı plan tipinde odaları konumlandıran KI/2 kural setinin uygulanmasıyla odalar sofanın 2 tarafında sıralanmaktadır. İkici kural setinde iç ve dış sofaların uzunluğu odaların birleşmesiyle oluşturduğu sıranın uzunluğa göre uzamaktadır.

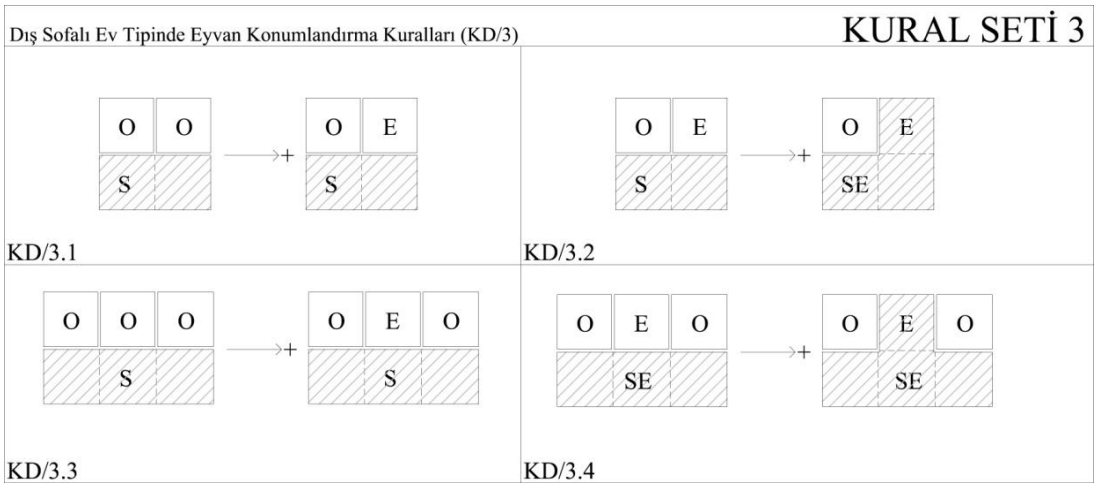
Şekil 5.4 : Dış sofalı ev tipinde odaların konumlanma kuralları.

KD/2.1 kuralı bir odalı, KD/2.2 ve KD/2.3 kuralları ise birden çok odalı tipler oluşturmakta kullanılmaktadır. KD/2.4 ve KD/2.5 kuralları odaların bulunduğu sırada, geniş odalar elde etmek için kullanılır. Bu kurallar iki oda arasındaki çizgiyi yok edip ve odaları birleştirmektedir. KD/2.4 ve KD/2.5 kuralları, Yalıboyu Evleri'nde aynı büyüklüğe sahip katlarda oda sayılarının farklı olduğu durumları ifade etmek için kullanılmaktadır. KI/2.2, KI/2.3 ise iç sofalı evlerde oda sayısını artırmakta kullanılan kurallardır.

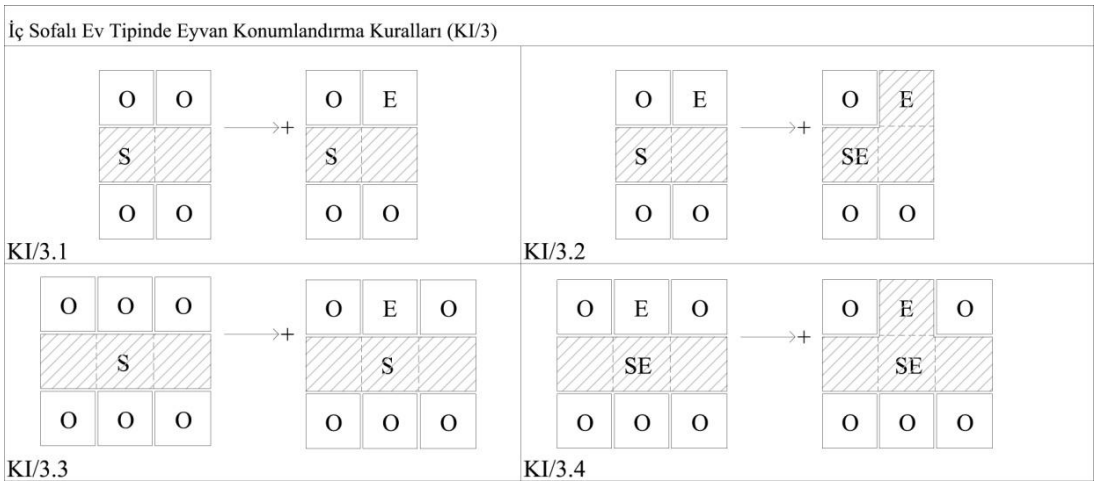
Şekil 5.5 : İç sofalı ev tipinde odaların konumlanma kuralları.

Kural Seti 3, Yalıboyu Evleri'nin bir plan elemanı olan eyvanların sayısını ve konumunu belirmektedir. Eyvanlar sofalarla ilişkili olup, odaların oluşturduğu sıraların ortasında veya sonlarında olabilmektedir.

Şekil 5.6 : Dış sofalı ev tipinde eyvanların konumlanma kuralları.

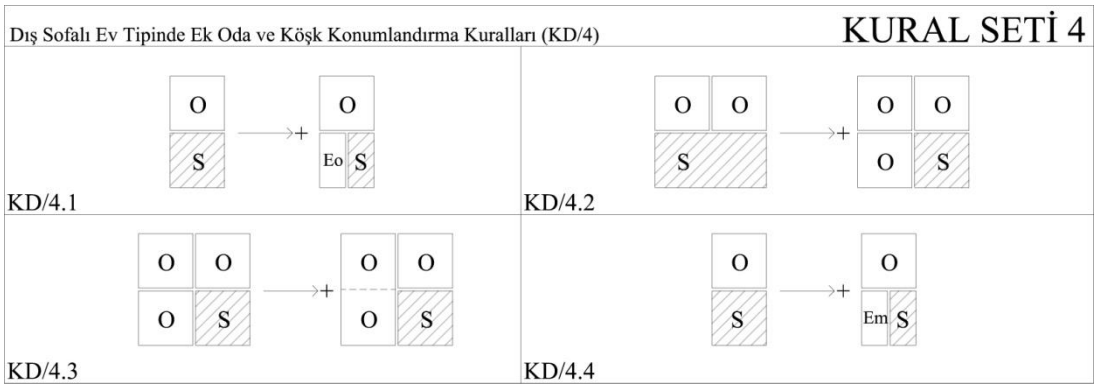
KD/3.1, KD/3.2, KD/3.3, KD/3.4 kuralları, (E) ile sembolize edilen eyvanları odaların oluşturduğu sıranın ortasına veya köşesine yerleştirmektedir. Örneğin, KD/3.1 kuralı dış sofalı evlerde eyvanı odaların oluşturduğu sıranın sonuna eklerken, KD/3.2 ise sofayla eyvanı birbirine bağlamaktadır. Bu kuralların uygulanmasıyla birlikte eyvanla bağlanan sofalar (SE) olarak isimlendirilmektedir.

Şekil 5.7 : İç sofalı ev tipinde eyvanın konumlanma kuralları.

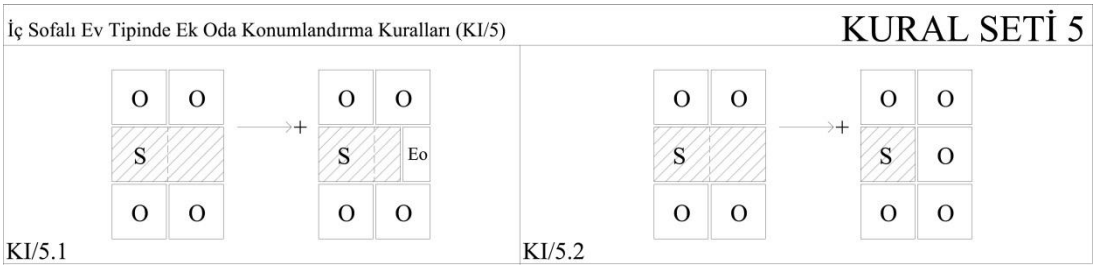
KI/3.1, KI/3.2, KI/3.3, KI/3.4 iç sofalı plan tipinde eyvanları oda sıralarının sonlarına veya ortalarına konumlandıran kurallardır. İç sofalı ve iç sofalı tipinden türeyen diğer plan tiplerinde birden fazla eyvan bulunabileceğinden, kurallar gerektiği sayıda eyvanı konumlandırmak için tekrarlanabilir.

Kural Seti 4, dış sofalı plan tipinde sofanın sonuna ek oda veya servis amaçlı ek mekanlar eklenmesiyle, köşe sofalı plan tipine dönüşümüne sağlamaktadır. Bu durumla Yalıboyu Evleri'nde çok defa karşılaşılmaktadır.

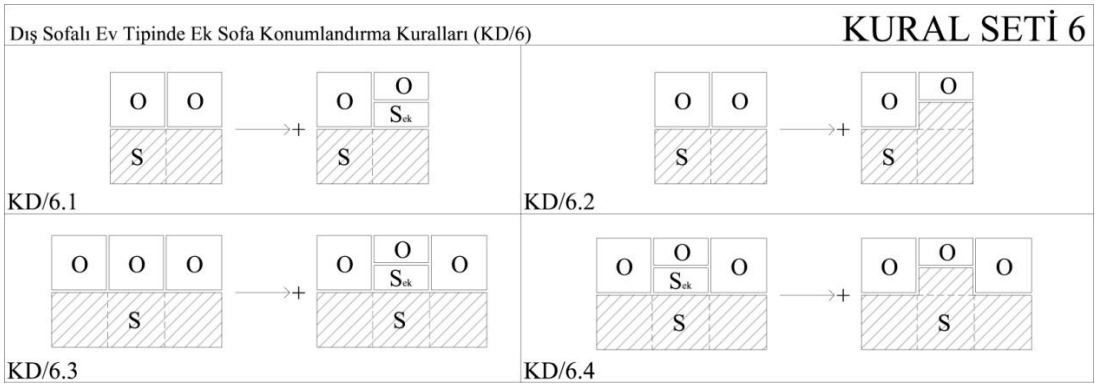
Şekil 5.8 : Dış sofalı ev tipinde ek oda ve ek mekan konumlandırma kuralları

KD/4.1 kuralı dış sofanın bitimine yarım birim karelik ek oda, KD/4.2 ise bir birim karelik oda eklemektedir. Ek odalar (Eo) ile ifade edilmektedir. KD/4.3 ise sofaya eklenen odayla temas ettiği odanın arasındaki ayrımı yok ederek birleştirmektedir. Kural KD/4.4 dış sofanın bitimine yarım birim karelik mutfak, banyo, depo veya tuvaletleri içeren ek servis mekanı eklemektedir.

Şekil 5.9 : İç sofalı ev tipinde ek oda konumlandırma kuralları

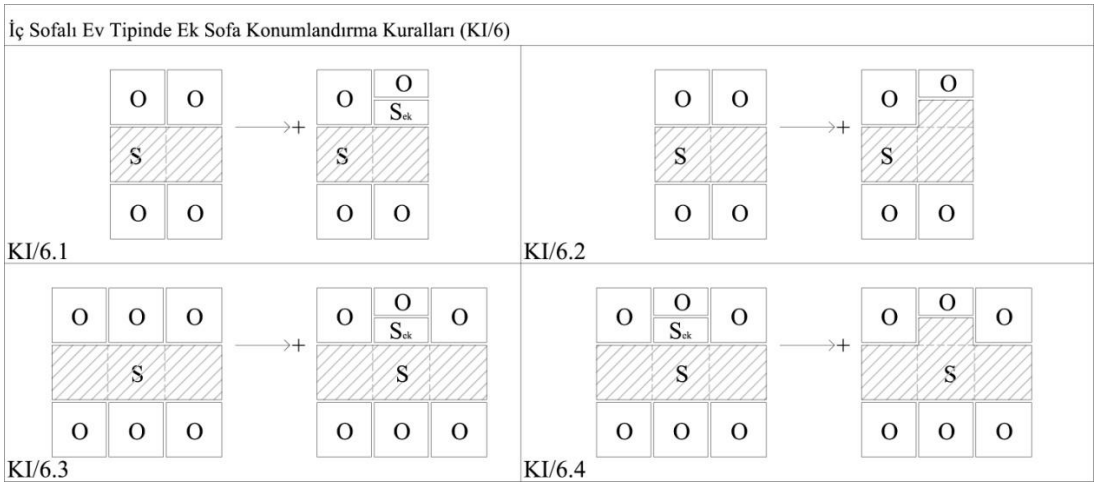
Kural Seti 5'te yer alan KI/5.1 kuralı iç sofanın sonuna yarım birimlik, KI/5.2 ise bir birimlik ek oda konumlandırmaktadır.

Şekil 5.10 : Dış sofalı ev tipinde ek sofa konumlandırma kuralları

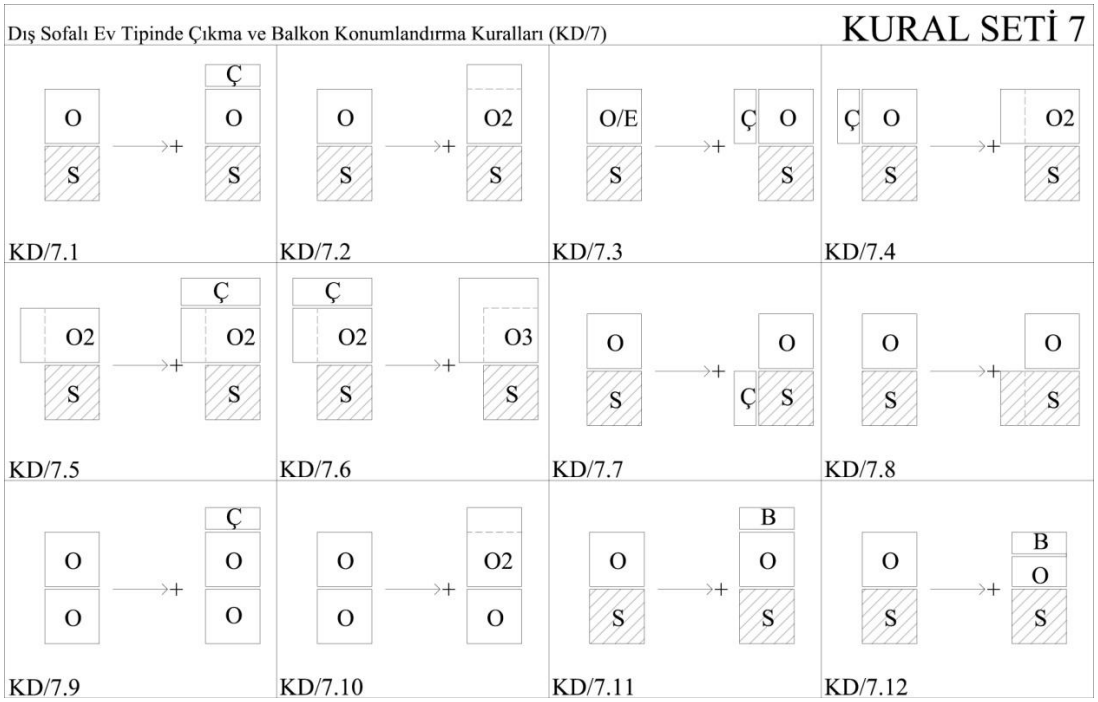
Kural Seti 6'da, KD/6.1, KD/6.2, KD/6.3 ve KD/6.4 kuralları dış sofalı ev tipinde odaların boyutunu küçülterek yerlerine ek sofaları konumlandırmaktadır. KI/6.1,

KI/6.2, KI/6.3, KI/6.4 kuralları ise iç sofalı plan tipinde ek sofaları konumlandırmaktadır.

Şekil 5.11 : İç sofalı ev tipinde ek sofa konumlandırma kuralları

Dış ve iç sofalı plan tiplerinde ek sofalar sayısı birden fazla sayıda olabileceği gibi oda sıralarının ortasında veya sonunda konumlanabilmektedir. Bu anlamda, KD/6 ve KI/6 setlerinde yer alan kurallar birden çok kez kullanılabilir.

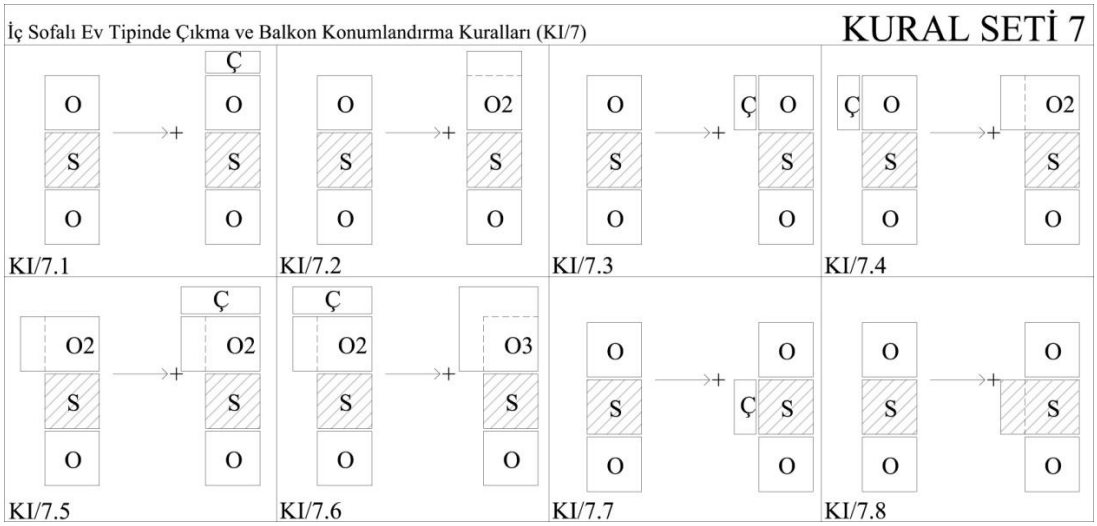

Şekil 5.12 : Dış sofalı ev tipinde çıkma ve balkon konumlandırma kuralları

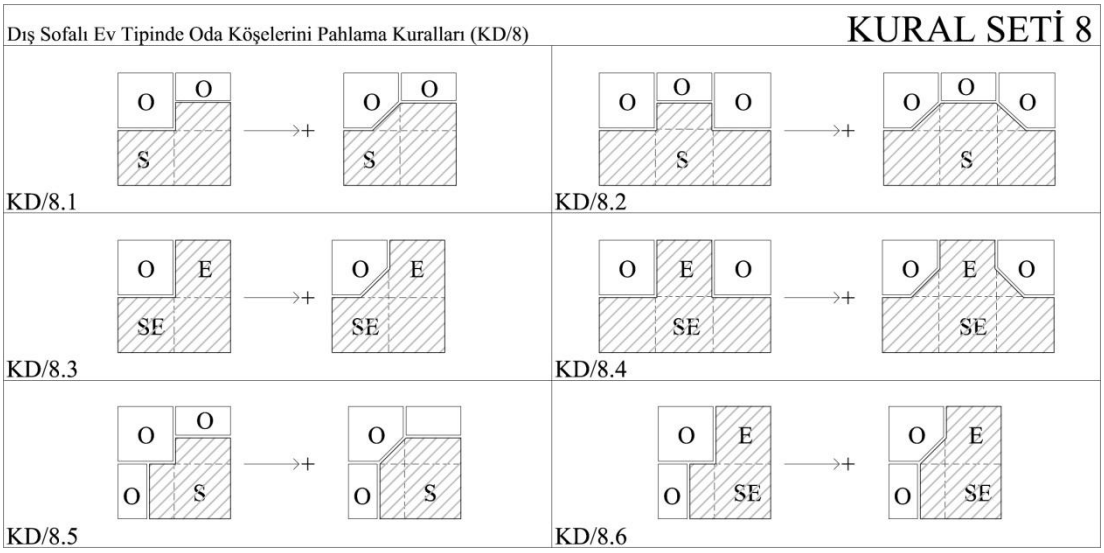
Kural Seti 7'de yer alan, KD/7.1, KD/7.2, KI/7.1, KI/7.2 kuralları tek sıra halindeki odaların veya sırada bulunan eyvanların ırmağa bakan ön cephesine çıkma eklemektedir. KD/7.3, KD/7.4, KI/7.3, KI/7.4 ve KD/7.5, KD/7.6, KI/7.5, KI/7.6

kuralları sıra sonlarında bulunan köşe odaların ön ve yan yüzeylerine çıkma eklemektedir. Çıkmayla birleşip genişletilen odalar (O2) ile ifade edilir. Odalar köşe çıkmalıysa odalar (O3) ile ifade edilir. KD/7.7, KD/7.8, KI/7.7, KI/7.8 sofalara çıkma eklemekte kullanılan kurallardır.

KD/7.9 ve KD/7.10 kuralları, KD/4.2 kuralının uygulanmasıyla arka arkaya gelen 2 odanın önüne çıkma eklemektedir. KD/7.11 dışa taşma yapan, ve KD/7.12 ise içeri çekilerek eklenen balkonları ifade etmektedir.

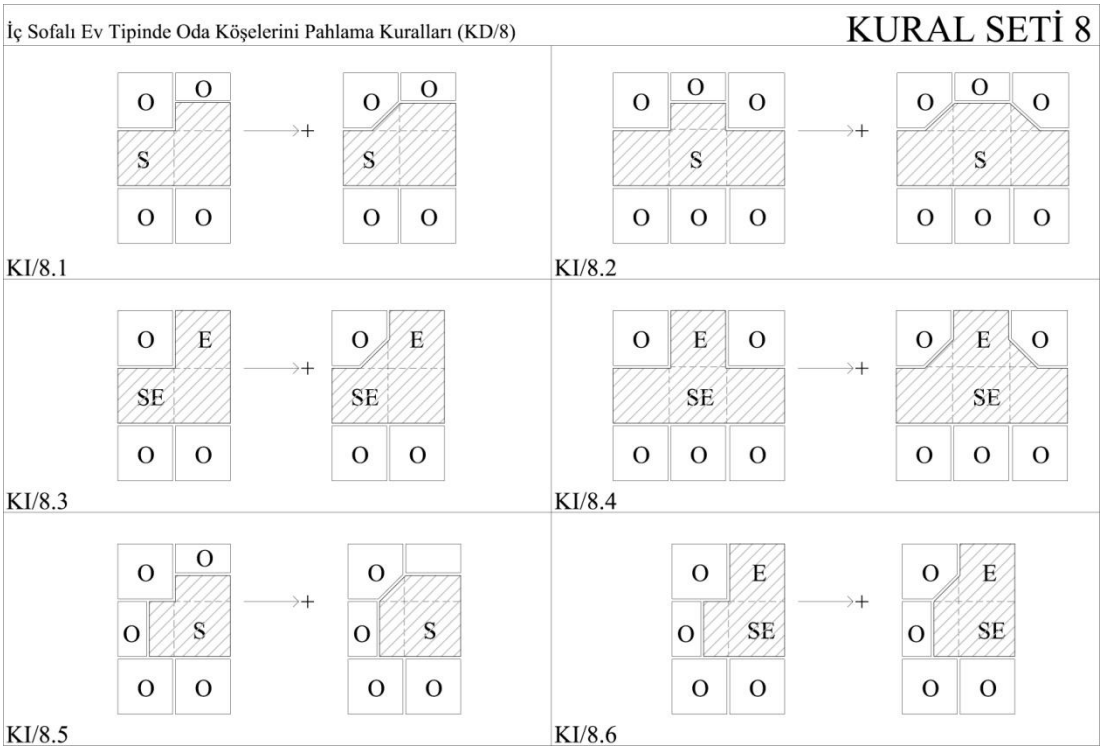
Şekil 5.13 : İç sofalı ev tipinde çıkma ve balkon konumlandırma kuralları

Şekil 5.14 : Dış sofalı ev tipinde oda köşelerini pahlama kuralları

Kural Seti 8, KD/8 ve KI/8 ile başlan kuralları içermekte ve odaların girişlerini tanımlayan pahlanmış oda köşelerini ifade etmektedir. Bu kural setinde KD/8.1, KD/8.2, KI/8.1 ve KI/8.2 önünde sofa ve ek sofayla ilişkili odaların köşelerini pahlamaktadır. KD/8.3, KD/8.4, KI/8.3 ve KI/8.4 kuralları sofayla eyvan arasında

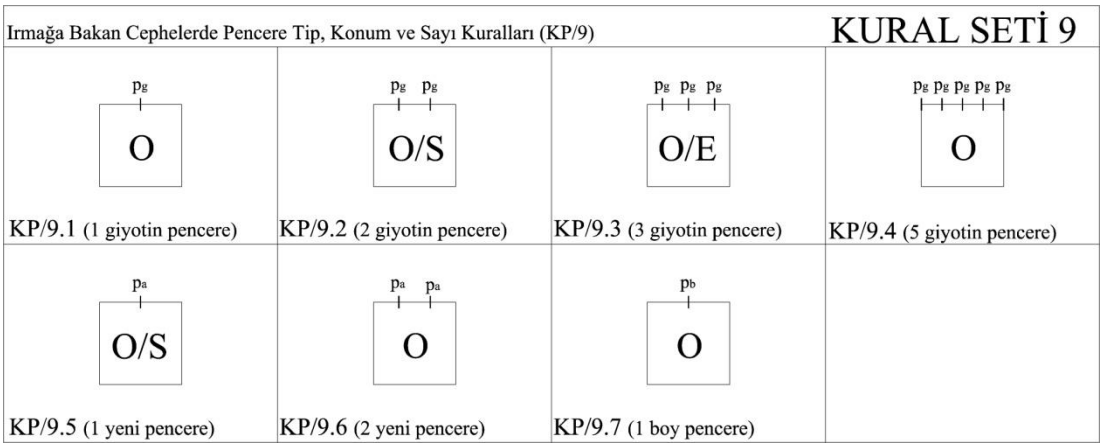
kalan odaların köşelerini pahlamaktadır. Kural Seti 8'in 5. kuralları (KD/8.5 ve K/I8.5) iki ek sofa arasında kalan odaları, 6. kuralları ise ek sofayla eyvan arasında kalan odaların köşelerini pahlamak için kullanılmaktadır.

Şekil 5.15 : İç sofalı ev tipinde oda köşelerini pahlama kuralları

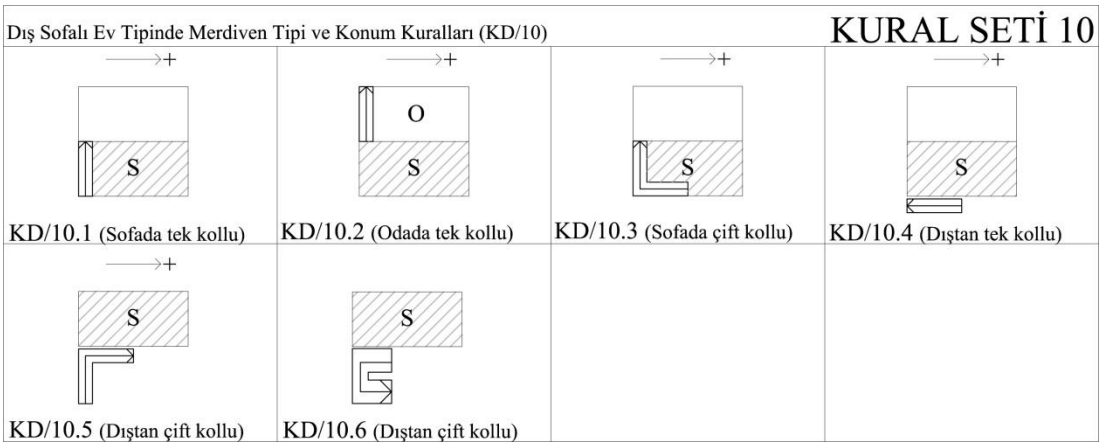
Kural Seti 9, Yalıboyu Evleri'nin Yeşilırmak'a bakan cephesinde bulunan pencerelerin tip, sayı ve konumlarını belirlemek için kullanılmaktadır. Biçim grameri şemasında kurallar soldan sağa veya yukardan aşağı tüm mekanlar için uygulanmaktadır. Pencere biçimi veya sayısı plan tipiyle ilişkili olmadığında, Kural Seti 9 için KD veya KI yerine (KP) kodu kullanılaktadır.

Kurallardan, KP/9.1 odaya bir adet giyotin pencere, KP/9.2 oda veya sofaya iki giyotin pencere, KP/9.3 ise oda veya eyvana üç giyotin pencere eklemektedir. KP/9.4 ise iki odanın birleştirilmesiyle elde edilen odaların cephesine beş giyotin pencere yerleştirmektedir. KP/9.5 oda veya sofaya bir yeni pencere, KP/9.6 ise odalara iki yeni pencere eklemektedir. Alanda çok nadiren görülen boy pencere ise KP/9.7 kuralıyla odaların cephelerine konumlandırılmaktadır.

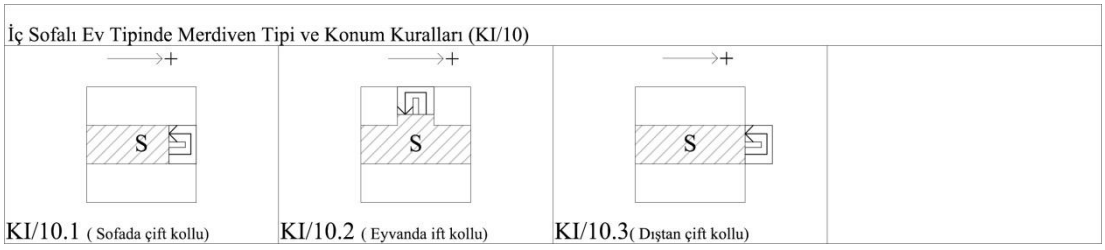

Şekil 5.16 : Irmağa bakan cephelerde pencere tip,sayı ve konum kuralları

Kural Seti 10, Yalıboyu Evleri'nde merdivenlerin biçimini ve konumunu belirlemek için geliştirilmiştir. Dış sofalı plan tiplerinde, KD/10.1 sofaya tek kollu, KD/10.2 odaya tek kollu, KD/10.3 sofaya iki kollu (L biçiminde) merdivenleri yerleştirmektedir. KD/10.4 dış mekandan dış sofaya tek kollu, KD/10.5 dış mekandan dış sofaya çift kollu (L biçiminde), KD/10.6 merdiven konumlandırmaktadır.

Şekil 5.17 : Dış sofalı ev tipinde merdiven tip ve konum kuralları

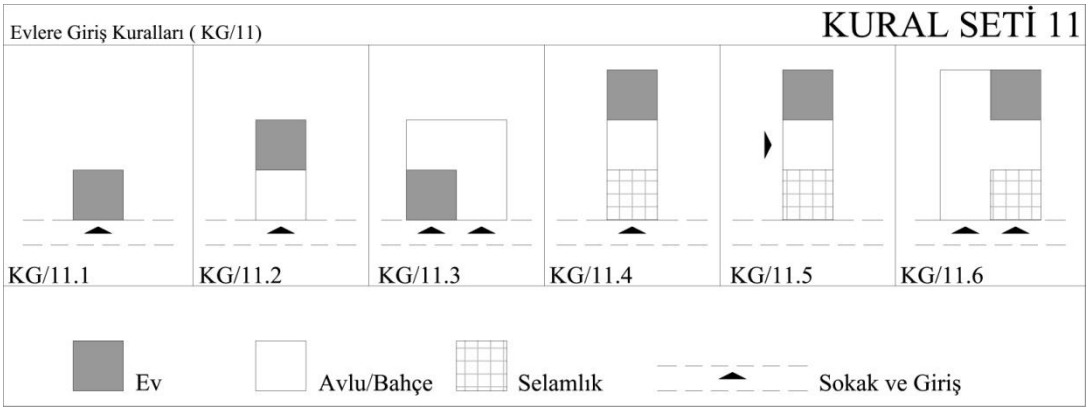

Şekil 5.18 : İç sofalı ev tipinde merdiven tip ve konum kuralları

İç sofalı plan tipinde, KI/10.1 sofaya, KI/10.2 eyvana, KI/10.3 dış mekana iki kollu (U biçiminde) merdivenleri eklemekte kullanılmaktadır.

Yalıboyu Evleri'nde yapıya giriş biçimleri yapının tek veya 2 bölümlü, avlulu veya avlusuz, yapı adasının ortasında veya köşesinde oluşuna göre çeşitlilikler göstermektedir. Yapılara giriş biçimleri incelenmiş ve bir takım kurallar ortaya konulmuştur ve (KG) kodu ile isimlendirilmiştir.

- KG/11.1: Avlusu olmayan, girişin sokaktan olduğu ev tipidir.
- KG/11.2: Bu tür yapılarda sokaktan avluya açılan bir kapı bulunur ve avlunun devamında yapıya ulaşılır. Yalıboyu evlerinin birçoğunda bu düzene rastlanmaktadır.
- KG/11.3: Sokaktan hem eve hem de avluya girilebilen ev tipidir. Sokaktan iki farklı kapı açılır bu kapıların biri yapıya girişi sağlarken diğeri ise avluya girişi sağlar.

Şekil 5.19 : Evlere giriş kuralları

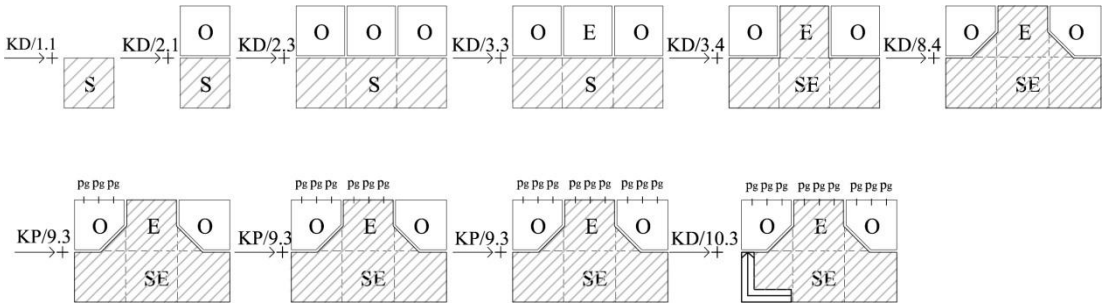
- KG/11.4: Girişi Selamlıktan Olan ev tipidir. Bu tür yapılara giriş sokak tarafında bulunan selamlıktan yapılır. Avlu harem ve selamlığın ortasında kalmaktadır.
- KG/11.5: Avluya girildikten sonra geçiş sağlanan 2 bölümlü evler: kapı direk olarak avluya açılır ve burdan hem haremlik hemde selamlığa geçilebilir.Bu durumda ev tipolojisi 2 bölümlü olmak zorundadır.
- KG/11.6: Avlu ve selamlıktan giriş: bu tür evlerde giriş avlu ve selamlıktandır.

5.3 Yalıboyu Evleri İçin Plan Üretimi

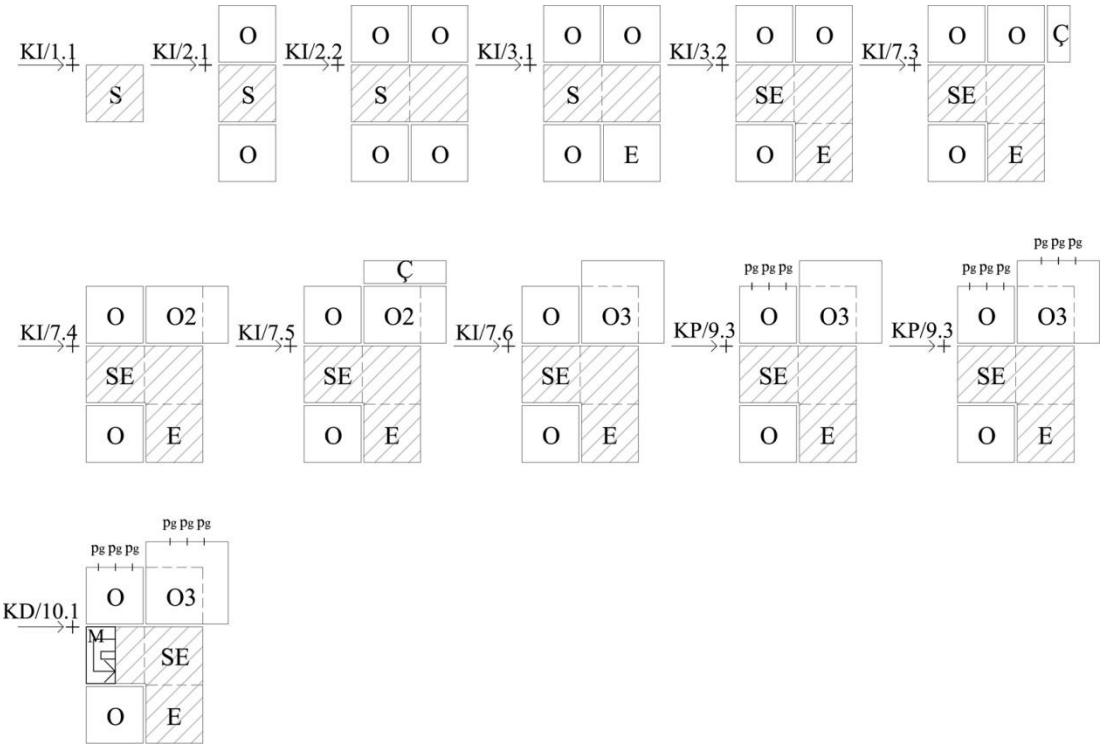
Amasya Yalıboyu Evleri'nin planların üretemi 11 aşamada gerçekleşmektedir. Üretim sürecinin ilk 8 aşaması Çağdaş (1996) tarafından Geleneksel Türk Evleri'nin planlarını üretmek için geliştirilen şemadan uyarlanmıştır. Bu çalışma kapsamında geliştirilen 3 kural setiyle birlikte üretim aşamaları sırasıyla;

- Sofa tipinin belirlenmesi ve konumlandırılması (Kural Seti 1)
- Oda sayısının belirlenmesi ve konumlandırılması (Kural Seti 2)
- Eyvan olup olmadığının kontrolü, eğer mevcutsa sayı ve yerlerinin belirlenmesi (Kural Seti 3)
- Dış sofalı plan tipinde ek oda veya servis mekanının olup olmadığının kontrolü, eğer mevcutsa sayı ve yerlerinin belirlenmesi (Kural Seti 4)
- İç sofalı Plan Tipinde Ek odaların olup olmadığının kontrolü (Kural Seti 5)
- Ek Sofa olup olmadığının kontrolü, eğer mevcutsa sayı ve yerlerinin belirlenmesi (Kural Seti 6)
- Çıkma ve balkonların kontrolü ve yerlerinin belirlenmesi (Kural Seti 7)
- Pahlı oda köşelerinin olup olmadığının kontrolü (Kural Seti 8)
- Irmağa bakan cephelerde pencerelerin tip, sayı ve konumunun belirlenmesi (Kural Seti 9)
- Merdiven olup olmadığının kontrolü, eğer mevcutsa tip ve konumunun belirlenmesi (Kural Seti 10)
- Eve giriş biçiminin belirlenmesi (Kural Seti 11) biçimindedir.

Kural setlerinin uygulanmasıyla yeni plan tipleri elde edilebilir. Bu biçim grameri var olan Yalıboyu Evleri'nin planlarının yanı sıra Yalıboyu Evleri'nin mimari diline sahip yeni evler üretmektedir. Şekil 5.20 ve Şekil 5.21'de üretilmiş yeni evler görülmektedir.

Şekil 5.20 : Dış sofalı ev üretimi

Şekil 5.21 : İç sofalı ev üretimi

Üretim sürecindeki ilk 6 kural seti plan tipinin oluşumunda doğrudan etkilidir. 7 numaralı kural setinde eklenebilen balkon ve çıkmalar planı değiştirse de plan tipini değiştirmemektedir. 8, 9 ve 10'uncu aşamalar planı detaylandırmak için kullanılmaktadır. 11'inci aşama ise planın bulunduğu alanla ilişkisinin kurulduğu tüme varım yöntemiyle yapılan üretim sürecinin son evresidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Biçim gramerleri, 70'li yıllarda George Stiny ve James Gips tarafından ortaya konulan, tasarımın ve tasarım grubunun temelindeki özellikleri ve formal düzenleri keşfetme yönelik, ayrıca aynı özelliklere sahip farklı tasarımlara ulaşma konusunda kullanılan bir yöntemdir.

Çin Buz Işınları, Stirling & Gowan's Leicester Engineering Binası ve Klasik Osmanlı Camileri biçim gramerinin farklı amaçlar çerçevesinde kullanıldığı çalışmalar olması sebebiyle; Palladio Villaları, Wright'ın kır evleri, Queen Anne Evleri ve Geleneksel Türk Evleri çalışmaları ise konut mimarisi üzerine yapılmış temel biçim grameri çalışmaları olması nedeniyle çalışma kapsamında incelenmiştir. Bu çalışmalarda, biçim gramerlerinin, tasarımı dilini çözümleyebilecek, dili meydana getiren kurallara açıklık getirebilecek ve bu kuralları kullanarak yeni üretimler yapabilecek özellikte olduğu görülmüştür.

Biçim grameri yöntemiyle belirli bir algoritmik düzene sahip yöresel sivil mimarileri analiz etmek mümkündür. Bu bağlamda, günümüze kadar korunmuş ve Anadolu Sivil mimarisinin nitelikli örneklerinden sayılan Amasya Yalıboyu Evleri çalışma kapsamında ele alınmış ve biçim grameri yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sürecinde kullanılan biçim grameri kuralları, Prof. Dr. Gülen Çağdaş'ın (1996) "A Shape Grammar: The Language of Traditional Turkish Houses" çalışmasında ortaya koyduğu biçim gramerinden uyarlanmış ve 20 ev üzerinde irdelenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, Amasya Yalıboyu Evleri'nin mimari dilini oluşturan sözcüklerin aynı olduğunu görülmektedir. Evler sofa, oda, eyvan gibi plan elemanlarının kullanımıyla oluşturulmuş farklı plan tiplerine sahiplerdir. Bu plan elemanlarının bir araya gelişleri belirli ilkelere dayanmakta ve benzerlik göstermektedir. Amasya Yalıboyu Evleri üzerinden yapılan analiz çalışmasıyla, evlerin tasarım diline açıklık getiren ve dile ait bilgileri depolayan gramer konmuştur.

Çalışmada biçim gramerinin analiz ve üretim yapabilme özelliklerinden yararlanılmıştır. Analiz sürecinde tümden gelim yöntemiyle evler mekansal bileşenlerine ayrılmış, böylece hem evleri oluşturan plan elemanlarına ulaşılmış ve bu bileşenlerin birbiriyle olan ilişkileri irdelenmiştir. Plan elemanları arasında ki sentaktik ve formal ilişkiler kurallar olarak tanımlanmıştır. Sonrasında, tanımlanan kuralların belirli bir hiyerarşi içinde kullanımıyla, parçadan bütüne giderek mevcut Amasya Yalıboyu Evleri'nin planları oluşturulmuş, oluşum süreci şemalar ortaya konmuş ve kuralların uygulanmasıyla ilerleyen süreç grafik olarak anlatılmıştır. Evlerin oluşturulması sürecinde çoğu evin belirli kuralların tekrar uygulanmasıyla elde edildiği görülmüştür. Aynı kuralların uygulanmasıyla farklı plan şemalarına ulaşılmıştır. Kuralların kullanım sayısı çok aşama olduğunu ve evlerin daha karmaşık biçimde olduğunu yansıtmaktadır. Çalışma, karmaşık mekansal ilişkilerin şemalarla kolayca anlaşılmasını sağlamış, evler arasındaki tipolojik farklılıkları yansıtmıştır.

Çağdaş (1996) tarafından geliştirilen; sofa, oda, eyvan, köşk, ek oda köşk ve çıkma gibi elemanları içeren biçim gramerine merdiven tipini ve konumunu, pencere sayısını, tipini ve konumunu ayrıca yapının arsa içinde ki konumunu belirleyen 3 yeni kural seti eklenmiştir. Eklenen 3 yeni kural setiyle planları oluşturan şemalar detaylanmış, daha fazla aşamayı ve bilgiyi içerir hale gelmiştir.

Planların üst ve alt katlarda aynı olmadığı görülmüştür. Bu nedenle planları oluşturan kural şemalarının da alt ve üst katlar için farklı olması normal bir durumdur. Yalıboyu Evleri'nde saf okunaklı tipolojilerin yanı sıra daha karmaşık ve bozulmuş tiplere de rastlanmıştır. Dış sofalı plan tipi mutfak ve banyo gibi ek mekanlar eklenerek köşe sofalı plan tipine evrildiği görülmüştür.

Yapılarda günümüz gereksinimlerini sağlamak için yapılan özgün olmayan ve bilinçsizce yapılan ekler orijinal tipolojinin dışında ve plan şemaya etki etki etmediğinden dolayı yok sayılmıştır. Özgün kalan şemaların grameri kolayca oluşturulmakta ve okunabilmektedir. Tamamen aynı kurallarla oluşmuş evler bulunmaktadır. Aynı kural setine sahip fakat sonuçta farklı olan evler vardır.

Yöresel mimari bu bağlamda içinde barındırdığı düzen ve potansiyelle yeni yapılacak tasarıma bir veri oluşturmaktadır. Analizlerle elde edilen gramer kurallarıyla plan üretmek mümkündür çok sayıda biçim bu yöntemle elde edilebilmektedir. Üretim sürecinde, analiz sonucunda elde edilen sentaktik ve formal ilişkiler kullanılarak, aynı dilde farklı alternatiflere ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, biçim grameri ile basit veya daha karmaşık ev planlarını çözümlemek, var olan tasarımları tekrar oluşturabilmek mümkün olabileceği gibi, önceki evlerle aynı tasarım diline sahip tamamen yeni tasarımlar elde etmek mümkün olduğu görülmüştür. Geliştirilen biçim grameri yardımıyla, yüzlerce yıllık bir gelişme süreci gösteren Amasya Yalıboyu Evleri ailesine ait yeni ev planları üretilebilmiştir. Biçim grameri, aynı karaktere sahip tasarımların çok sayıda üretilebileceğini göstermektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan evler ve yeni türetilen evler iki boyutlu çizim programı kullanılarak oluşturulmuştur. Çalışmada ele alınan ve belirli bir algoritmayla tanımlanabilecek evlerin özellikleri ve plan elemanlarının bilgisayar ortamında tanıtılması ve bu kurallar çerçevesinde üretim yapan uzman sistemlerin geliştirilmesi mümkündür. Bu uzman sistem görsellik seviyesi yüksek olup hem mimarlık alanındaki profesyonellere hem de öğrencilere Amasya Yalıboyu Evleri'nin analiziyle elde edilen bilgiyi planlar üzerinden elde edilen bilgiyi açıkça aktarabilir.

KAYNAKLAR

Akın, N. (2001). Balkanlarda Osmanlı Dönemi Konutları, Literatür: Yayıncılık, İstanbul.

Aksoy, M. (2001). Varolan Tasarım Dilleri Ve Yeni Tasarım Dilleri Bağlamında Biçim Gramerleri Analizi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Amasya Belediyesi Başkanlığı. (2011). Performans Programı 2012 Mali Yılı.

Amasya Belediyesi İmar Bölümü. (1997). Amasya Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma ve Analiz Çalışmaları, Amasya.

Amasya Valiliği. (2006). Amasya İli Stratejik Planı 2007-2011.

Amasya Valiliği. (2007a). Amasya Kültür Envanterleri, Uyum Ajans, Ankara, Türkiye.

Amasya Valiliği. (2007b). I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 1.Kitap ve 2.Kitap.

Aysan, Y. (1978). "Vernacular Architecture", M.E.T.U. Faculty of Architecture. Occasional Paper Series, 1, April.

Bayram, Y. ve Erdemir, A. (2007). Amasya Bibliyografyası, I.Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 2. Kitap.

Bechoefer, W. ve Yalçın, A. K. (1991). Amasya, Turkey: Lessons In Urbanity. MIMAR 40: Architecture in Development, London: Concept Media.

Bektaş, C. (1996). Türk Evi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Bektaş, C. (2004) Halk Yapı Sanatından Bir Örnek: Antalya, Bileşim Yayınları, İstanbul.

Brunskill, R. W. (2000). Illustrated Handbook of Vernacular Architecture, Faber & Faber Press.

Corbusier, L. (2011). Şark Seyahati, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Çağdaş, G. (1996). A Shape Grammar: The Language of Traditional Turkish Houses, *Environment and Planning B, **5**,* 443-464.

Duarte, J.P. (2001). Customizing Mass Housing: A Discursive Grammar for Siza's Malagueira Houses, Doktora Tezi, MIT.

Doğanbaş, M. (1996). Amasya Evleri, Doğuş Matbaa, Ankara.

Eczacıbaşı. (2003). Houses/Evler, Eczacıbaşı Holding A.Ş. , Aksoy Matbaacılık, İstanbul.

Eldem, S. H. (1984). Türk Evi Osmanlı Dönemi, I. Cilt, Türkiye Anıt Ve Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul.

Elmacı, S. (2007). Çeşitli İklim Sınıflandırmalarına Göre Amasya'nın İklimi, I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 2. Kitap.

Ertürk, Z. (2010). Amasya Fotoğraf Arşivi.

Eyüce, A. (2005). Geleneksel Yapılar Ve Mekanlar, Birsen Yayınevi, İstanbul.

Fitch, J. M. ve Branch, D. P. (1960). "Primitive Architecture and Climate", *Scientific American, **203**,* 134-145.

Flemming, U. (1987a). More than the sum of parts: the gramar of Queen Anne houses, *Environment and Planning B: Planning and Design, **14**,* 323-350.

Flemming, U. (1987b). The role of shape grammars in the analysis and creation of design, in Computability of Designs, 245-272, New York.

Gabriel, A. (1934). Monuments Turcs d'Anatolie, Amasya-Tokat-Sivas, 2.Cilt, Paris.

Günay, R. (1999). Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

İnceoğlu, N. (2005). Geleneksel Türk Mimarisi Denizli, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.

Karaer, F. (2007). Amasya'nın Bazı Endemik Bitkileri ve Laleleri, I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, 2. Kitap.

Knight, T. W. (1981). The forty-one steps, *Environment and Planning B, **8**,* 97-114.

Knight, T. W. (1994). Transformations in Design, a Formal Approach to Stylistic Change and Innovation in the Visual Arts, Cambridge University Press, Cambridge.

Knight, T. W. (1999). Shape Grammers: six types, *Environment and Planning B, **26**,* 15-31.

Knight, T. W. ve Stiny, G.(2001).Classical and nonclassical computation, *Architectural Research Quarterly, **5**,* 355–372

Koning, H. ve Eizenberg, J. (1981). The language of the prairie: Frank Lloyd Wright's prairie houses, *Environment and Planning B, **8**,* 295-323.

Kuban, D. (1995). The Turkish Hayat House, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık, İstanbul.

Kuzucular, K. (1994). Amasya Kentinin Fiziksel Yapısının Tarihsel Gelişimi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Küçükerman, Ö. (1996). Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu, İstanbul, Türkiye.

Menç, H. (2000). Tarih İçinde Amasya, Net Ofset, Ankara.

Meşhur, M. Ç. (1999). Tarihi Çevrelerin Korunması Sürecinde Yeni Yaklaşımlar: Amasya Kenti, Yalıboyu Eveleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.

Mitchell, W. J. (1986). Formal representations: a foundation for computer-aided architectural design, *Environment and Planning B: Planning and Design, **13***, 133-162.

Raphael, B. (1976). Natural Language, in The Thinking Computer: Mind Inside Matter, 177-210, Stanford Research Institute, A Series of Books in Psychology.

Rapoport, A. (1969). House Form and Culture, Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, London.

Rollo, J. (1995). Triangle and T-square: the Windows of Frank Lloyd Wright, *Environment and Planning B, **22***, 75-92.

Rudofsky, B. (1987). Architecture Without Architects: A Short Introduction to Non-Pedigreed Architecture, University of New Mexico Press.

Quigley-Pinar, M. ve Paul V. (1985). Turkish Vernacular: Houses of Western Anatolia. MIMAR 16: Architecture in Development, Singapore: Concept Media.

Oliver, P. (2006). Built to Meet Needs: Cultural Issues in Vernacular Architecture, Architectural Press.

Özbek, H. (2004) Gelenekselden Türeyen Çağdaş Mardin Konut Yerleşimi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Özkan, S., Turan, M. ve Üstünkök, O. (1979). "Instituonalized Architecture, Vernacular Architecture and Vernacularisim in Historical Perspective", *METU Journal of the Faculty of Architecture, **5***, 127-156.

Schmitt, G. (1988). Microcomputer Aided Design For Architects and Designers, John Wiley & Sons, New York.

Stiny, G. ve Gips, J. (1972). "Shape Grammars and the Generative Specification of Painting and Sculpture" Information Processing 71, Amsterdam: North-Holland, 1460-1465.

Stiny, G. (1977). "Ice-ray: a note on the generation of Chinese lattice designs, *Environment and Planning B, **4***, 89-98.

Stiny, G. ve Mitchell, W. J. (1978). The Palladian Grammar, *Environment and Planning B, **5***, 5-18.

Stiny, G. (1980). Introduction to Shape and Shape Grammar, *Environment and Planning B, **8***, 343-351.

Şener, S. M. (1993). Mimari Tasarımda Düzlemsel Geometrik Örüntü Kullanımının İhtiyaç Programının Alansal Değeri İle İlişkisi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şener, S. M. ve Görgül, E. (2008). A shape grammer algorithm and educational software to analyze classic Ottoman mosques, *ITU A|Z Journal Of Faculty Of Architecture, **5-1*** Spring, 12-30.

Tan, M. (1990). Saying What It Is by What It Is Like-Describing Shapes Using Line Relationships, in The Electronic Design Studio, 201-214, Eds. M. McCullough, W. J. Mitchell, P. Purcell, The MIT Press.

Tayla, H. (2007). Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem ve Elemanları, Cilt II, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul.

Sey, Y. (1999). Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme/ Housing and Settlement in Anatolia a Historical Perspective, Tarih Vakfı Yayınevi, İstanbul.

Turgut Gültekin, N. (2010). 19. Yüzyılda Anadolu Kenti ve Konut Dokusu Ayaş ve Beypazarı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). Türkiye İstatistik Yıllığı 2010, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

Türkoğlu, E. (2006). Amasya İli Ve Hatuniye Mahallesi Geleneksel Yerleşim Dokusunun Analizi, Değerlendirilmesi ve Koruma Geliştirme Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Ulu, E. (2009). İslami Geometrik Örüntü Üretimi Amaçlı Bir Biçim Grameri Modelleme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Wojtowicz, J. ve Fawcett, W. (1986). Architecture: Formal Approach, Academy Editions, London.

Yalçın, A. K. (1997). Amasya Geleneksel Kent Dokusu, Amasya Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma ve Analiz Çalışmaları, Amasya.

Yetman, F. (1981). Amasya İmar Planı Araştırmaları, Amasya.

Yürekli, H. ve Yürekli, F. (2005). Türk Evi Gözlemler-Yorumlar, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Zeybek, İ. (2007). Jeomorfolojik Faktörlerin Amasya Şehrinin Kuruluş ve Gelişimi Üzerine Etkileri, I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 2.Kitap.

Url-1 <*http://www.buffaloah.com/a/archsty/queen/index.html*>, alındığı tarih: 20.04.2012.

Url-2 <*http://en.wikipedia.org/wiki/File:Lesotho_Slide_Show_%28294%29.JPG* >, alındığı tarih: 10.04.2012

Url-3 <*http://en.wikipedia.org/wiki/File:Nepal_house.jpg* >, alındığı tarih: 10.04.2012.

Url-4 <*http://en.wikipedia.org/wiki/Fujian_Tulou*>, alındığı tarih: 10.04.2012.

Url-5 <*http://www.mardin.gov.tr/resimgalerisi/galeri_detay.asp?id=77*>, alındığı tarih: 10.04.2012.

Url-6 <*http://blog.worldtravelchannel.com/index.php/bahcesaray-1838/*>,alındığı tarih: 05.04.2012.

Url-7 <*http://www.candyandtreats.net/2012/02/06/its-a-holi-holi-day/mykonos-santorini/*> alındığı tarih: 04.04.2012

Url-8 <*http://www.barouma-tours.com/en/details_tour.php?idtours=12*> *alındığı tarih: 03.04.2012*

Url-9 < http://en.wikipedia.org/wiki/File:Shatili_Arrival2.jpg>, alındığı tarih: 20.04.2012.

Url-10 < http://clarkrichardson.wordpress.com/page/2/>, alındığı tarih: 20.04.2012.

EKLER

EK A.1: 1 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.2: 2 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.3: 3 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.4: 4 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.5: 5 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.6: 6 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.7: 9 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.8: 10 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.9: 11 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.10: 13 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.11: 15 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.12: 16 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.13: 17 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.14: 18 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.15: 19 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.16: 20 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.17: 21 numaralı envantere ait anıt fişi
EK A.18: 23 numaralı envantere ait anıt fişi
EK B.1: 1 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.2: 2 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.3: 3 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.4: 4 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.5: 5 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.6: 5numaralı envantere ait biçim grameri çalışması ikinci bölüm
EK B.7: 6 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.8: 9 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.9: 10 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.10: 11 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.11: 13 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.12: 15 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.13: 16 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.14: 17 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.15: 18 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.16: 19 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.17: 20 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.18: 21 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK B.19: 21numaralı envantere ait biçim grameri çalışması ikinci bölüm
EK B.20: 23 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması
EK C.1: Dış sofalı plan tipine ait kural şeması
EK C.2: İç sofalı plan tipine ait kural şeması
EK D.1: Yalıboyu vaziyet planı

EK A.1

Çizelge A.1 : 1 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	1
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	6				ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES	Hatuniye Mahallesi 139. Sokak No : 8							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında bodrum üzeri tek katlı bir evdir.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında bahçeli, bodrum üzeri tek katlı bir evdir. Konut ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu, giyotin tipi pencereli ve beşik çatı üzeri alaturka (oluklu) kiremitle kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER

SU ☐ ELKT. ☐ ISITMA ☐

ORJİNAL KULLANIMI	
Konut	
BUGÜNKÜ KULLANIMI	
Konut	
ÖNERİLEN KULLANIMI	
Konut	
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ
2364	05.05.1992
REVİZYON	

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.2

Çizelge A.2 : 2 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	2
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	11			ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 139. Sokak No: 18							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında geleneksel mimari özelliklere sahip bir evdir.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	Sahibi

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Konut ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu, giyotin tipi pencereli ve beşik çatı üzeri alaturka (oluklu) kiremit kaplıdır. Taşınmaz, bahçeli, iki katlı olarak düzenlenmiştir.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☐
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.3

Çizelge A.3 : 3 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	3				
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-				
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1	2	3	
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	13			ÇEVRESEL	1	2	3	
ADRES 139. Sokak No:22							AYKIRI	1	2	3	
Konut	YAPTIRAN		YAPAN			MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi				
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok		VAKFİYE	Yok				

GENEL TANIM

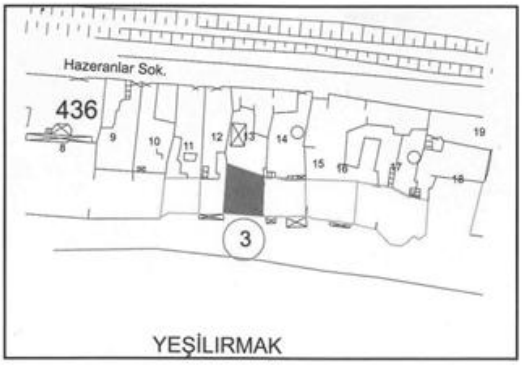
Yalıboyunda Yeşilırmak sahil şeridi kenarında yer almaktadır.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yalıboyunda Yeşilırmak sahil şeridi kenarında yer almaktadır. Konut iki katlı ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır. İkinci katı cephe boyu dışa taşıntı yapan konutun pencereleri giyotin tarzda olup üçlü gruplar halinde düzenlenmiştir.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.4

Çizelge A.4 : 4 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			ÇEVRESEL	ENV. NO	4
TÜRKİYE	ADI	Konut			HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi	KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	14		ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 139. Sokak No: 28						AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Cumhuriyet Devri
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarında, yalıboyunda iki katlı bir konuttur.

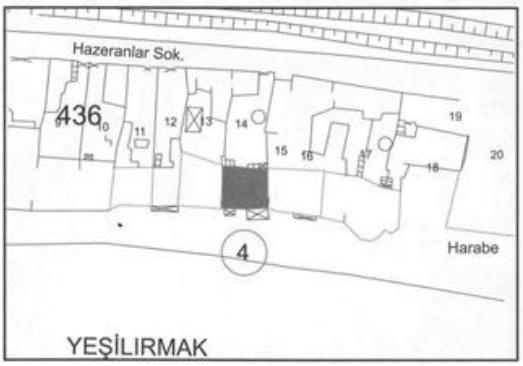
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	Sahibi

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında yalıboyu dokusu içerisinde iki katlı ikinci kat cepheden çıkmalıdır. Konut ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır. Cephelerdeki penceler giyotin tarzdadır.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☐
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	

YAYIN DİZİNİ:	EKLER	REVİZYON

EK A.5

Çizelge A.5 : 5 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	5			
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-			
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1	2	3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	15-16				ÇEVRESEL	1	2	3
ADRES	139. Sokak No: 26 - 28							AYKIRI	1	2	3
Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Geç Osmanlı Dönemi					
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok					

GENEL TANIM

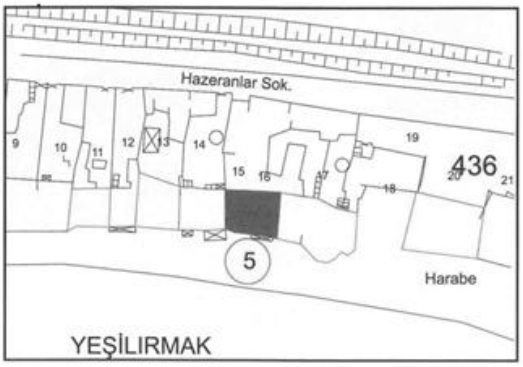
Yeşilırmak kenarında yalıboyu dokusu içerisinde iki katlı olarak düzenlenmiş bir konuttur.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarında yalıboyu dokusu içerisinde iki katlı olarak düzenlenmiş bir konuttur. Taşınmaz, bahçeli ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu olup, beşik çatı üzeri alaturka kiremit kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:	EKLER

EK A.6

Çizelge A.6 : 6 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	6		
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-		
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1	2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	17				ÇEVRESEL	1	2 3
ADRES 139. Sokak No: 30-32								AYKIRI	1	2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Cumhuriyet Devri
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

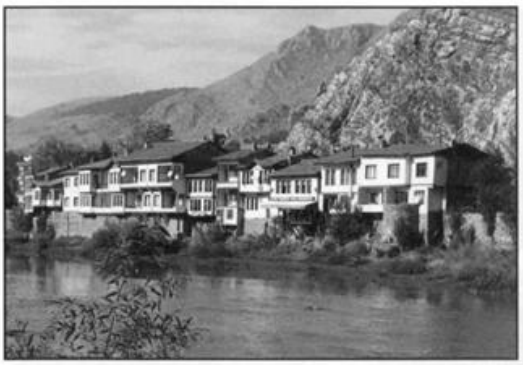
GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarındaki sur duvarı üzerine iki katlı olarak inşa edilmiştir.

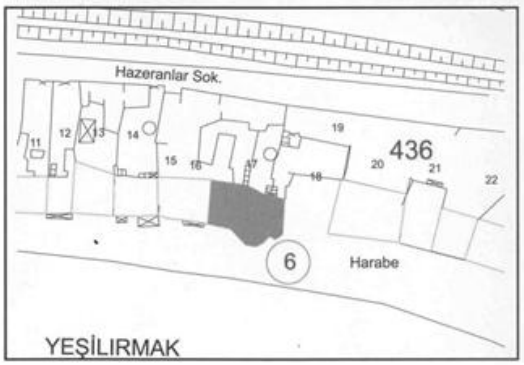
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarındaki sur duvarı üzerine iki katlı olarak inşa edilmiş, ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplı olan taşınmazın cephelerinde asri pencere uygulaması görülmektedir.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.7

Çizelge A.7 : 9 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	9
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	23				ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 139. sokak No:48								AYKIRI 1 2 3
Konut	YAPTIRAN		YAPAN				MİMARİ ÇAĞI	Geç Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok			VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak sahil şeridinde sur duvarı üzerinde yer alan tek katlı konuttur.

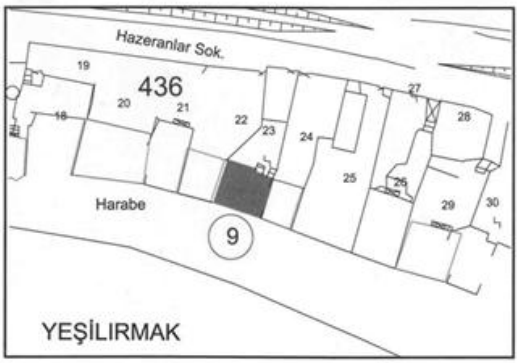
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridinde sur duvarı üzerinde yer alan tek katlı konuttur. Taşınmaz, bodrum üzeri tek katlı ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu, beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER

SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐

ORJİNAL KULLANIMI	
Konut	
BUGÜNKÜ KULLANIMI	
Konut	
ÖNERİLEN KULLANIMI	
Konut	
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ
2364	05.05.1992
REVİZYON	

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.8

Çizelge A.8 : 10 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	10		
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-		
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1	2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	24				ÇEVRESEL	1	2 3
ADRES 139. sokak No:50								AYKIRI	1	2 3
Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI					
	YAPIM TARİHİ	-	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok				

GENEL TANIM

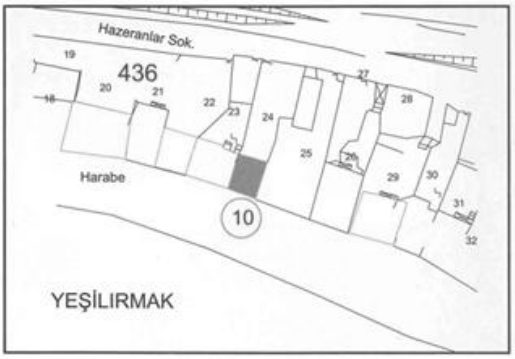
Yeşilırmak sahil şeridinde sur duvarı üzerinde yer alan tek katlı konuttur.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET	X		

BUGÜNKÜ SAHİBİ: Özel Mülkiyet | BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ:

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridinde sur duvarı üzerinde yer alan tek katlı konuttur. Taşınmaz bodrum üzeri tek katlı ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu, beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER

SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐

ORJİNAL KULLANIMI	
Konut	
BUGÜNKÜ KULLANIMI	
Konut	
ÖNERİLEN KULLANIMI	
Konut	
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ
2364	05.05.1992

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

REVİZYON

EK A.9

Çizelge A.9 : 11 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	11				
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-				
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1	2	3	
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	29			ÇEVRESEL	1	2	3	
ADRES 139. Sokak No:56							AYKIRI	1	2	3	
Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi					
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok					

GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarında sur dokusu üzerinde yer alan tek katlı konuttur.

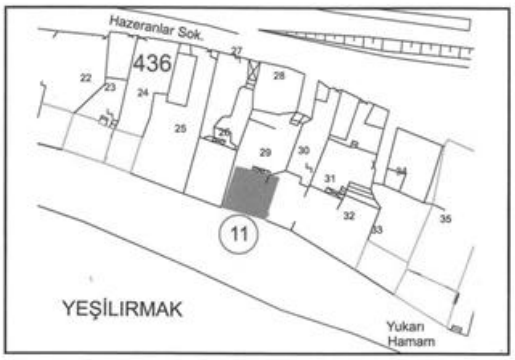
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET	X		

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarında sur dokusu üzerinde yer alan bir konuttur. Konut bahçeli bodrum üzeri tek katlı, ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu olup, beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☐
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

REVİZYON

EK A.10

Çizelge A.10 : 13 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	13
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 53	ADA	436	PARSEL	35			ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 142. sokak No:1							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

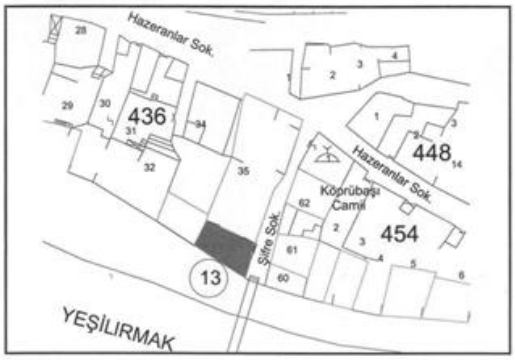
Yeşilırmak sahil şeridi kenarında, maydonos köprü yanında yer almaktadır.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET	X		

BUGÜNKÜ SAHİBİ: Özel Mülkiyet | BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ:

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında, maydonos köprü yanında yer almaktadır. Konut bodrum üzeri tek katlı, ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER

SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐

ORJİNAL KULLANIMI	
Konut	
BUGÜNKÜ KULLANIMI	
Konut	
ÖNERİLEN KULLANIMI	
Konut	
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ
2364	05.05.1992
REVİZYON	

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.11

Çizelge A.11 : 15 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	15
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	61			ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 142. Sokak No: 2							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

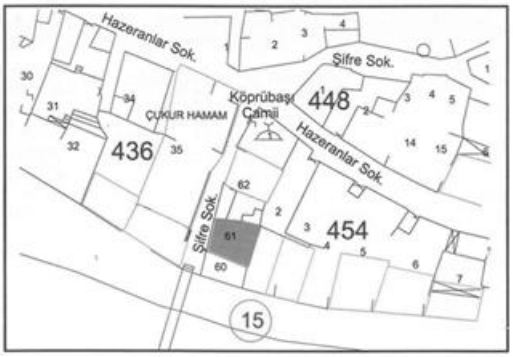
Yeşilırmak kenarında sur duvarı üzerinde iki katlı olarak düzenlenmiştir.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU			X
DIŞ YAPI			X
TAŞIYICI YAPI			X
ÜST YAPI			X

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Bahçeli, iki katlı, ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır. Taşınmaz Osmanlı konut mimarisine uygun olarak düzenlenmiş olup, halihazırda metruktur.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.12

Çizelge A.12 : 16 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	16
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	3			ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 144. Sokak No : 83							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarında tarihi sur duvarı üzerinde iki katlı olarak düzenlenmiş bir konuttur.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarında tarihi sur duvarı üzerinde, bahçeli iki katlı ahşap çatkı arası kerpiç malzeme dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır. Her iki katı da dışa taşıntılı olarak yapılmış olan taşınmazın cephelerinde giyotin pencereler görülmektedir.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☑
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

REVİZYON

EK A.13

Çizelge A.13 : 17 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	17
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	5			ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 144. Sokak No : 79							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	19. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarında tarihi sur duvarı üzerinde bahçeli bodrum üzeri iki katlı olarak düzenlenmiş geleneksel bir konuttur.

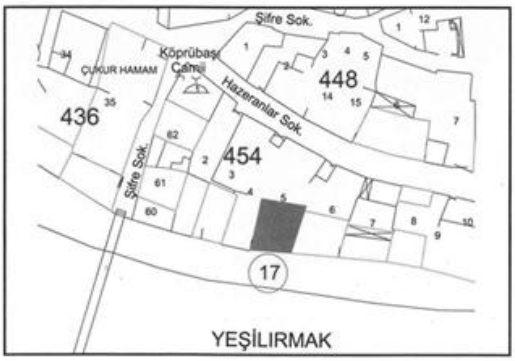
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarında tarihi sur duvarı üzerinde bahçeli bodrum üzeri iki katlı olarak düzenlenmiş geleneksel bir konuttur. Osmanlı konut mimarisinin tipik örneklerinden bu taşınmaz ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu olarak hımış tekniği ile inşa edilmiştir.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☐
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	

YAYIN DİZİNİ:	EKLER	REVİZYON

EK A.14

Çizelge A.14 : 18 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	18
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL: AMASYA	İLÇE: Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ: Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1 2 3
PAFTA: 54	ADA: 454	PARSEL: 6				ÇEVRESEL	1 2 3
ADRES: 144. Sokak No: 77						AYKIRI	1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	18. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

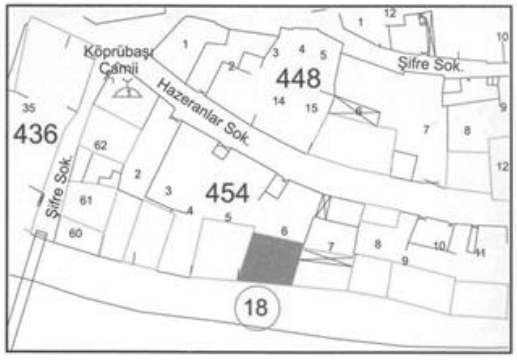
Yeşilırmak kenarında, bodrum üzeri tek katlı olarak düzenlenmiştir.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI		X	
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ: Özel Mülkiyet | BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ:

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında Yalıboyunda tarihi sur duvarı üzerine bahçeli, bodrum üzeri tek katlı olarak, ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır. Avlu kapısı Hazeranlar Sokağa açılmaktadır.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☐ ELKT. ☐ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

REVİZYON

EK A.15

Çizelge A.15 : 19 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	19
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	7				ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 144. Sokak No: 75								AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	18. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

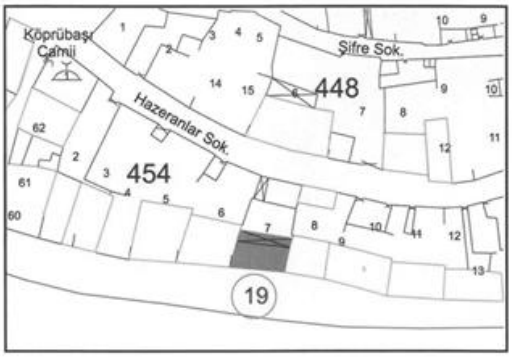
Yeşilırmak kenarında tarihi sur üzerinde bodrum üzeri tek katlı olarak düzenlenmiştir.

	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI		X	
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak sahil şeridi kenarında tarihi sur duvarı üzerine bodrum üzeri tek katlı olarak inşa edilmiştir. Konut ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu olarak Hımış yapı tekniğiyle yapılmıştır. Taşınmazın birinci katı Yeşilırmağa bakan yönde eliböğründelerle taşırılarak konutta mekan kazanımına gidilmiştir. Konutun güney cephesinde yapılan onarımlarda bozulmalar meydana gelmiş olduğu görülmüştür. Mevcut cephede giyotin ve asri pencere uygulaması görülmektedir. Taşınmazın üst örtüsü beşik çatı tarzında olup, oluklu kiremitle örtülmüştür.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.16

Çizelge A.16 : 20 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				ÇEVRESEL	ENV. NO	20
TÜRKİYE	ADI	Konut				HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL 1 2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	8			ÇEVRESEL 1 2 3
ADRES 144. Sokak No : 73							AYKIRI 1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Hazeranlar (144.) sokakta çift kanatlı ahşap bir kapı ile iç avluya girilmekte, avlunun güneyinde iki katlı haremlik, girişin üzerinde ise selamlık bölümü bulunur.

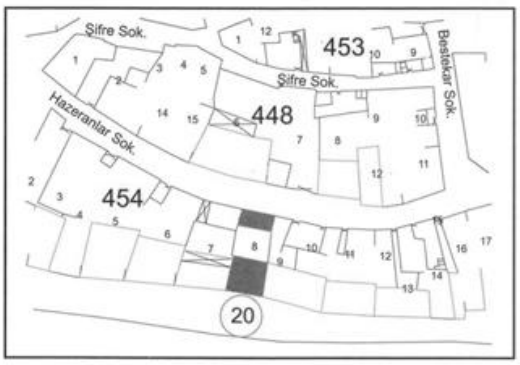
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI		X	
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

1996 yılında onarım görmüştür.

AYRINTILI TANIM

Yalıboyunda tarihi sur duvarı üzerinde bahçeli, harem-selamlık tarzda, bodrum üzeri iki katlı, ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu ve beşik çatı üzeri oluklu kiremit kaplıdır.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☑
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ: Muzaffer DOĞANBAŞ, Amasya Evleri, s. 39-42, Ankara 1996.

EKLER

EK A.17

Çizelge A.17 : 21 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	21
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi		KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1 2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	9-10			ÇEVRESEL	1 2 3
ADRES 144. Sokak No: 69-71							AYKIRI	1 2 3

Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Osmanlı Dönemi
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok

GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarında tarihi sur duvarı üzerinde bodrum üzeri iki katlı olarak düzenlenmiştir.

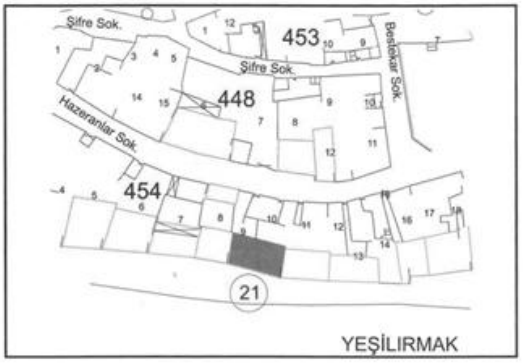
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarında tarihi sur duvarı üzerinde bodrum üzeri iki katlı olarak düzenlenmiştir. Taşınmaz bahçeli ve ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu olarak inşa edilmiş olup geleneksel Osmanlı konut geleneğine uygun biçimde düzenlenmiştir.

TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑ ELKT. ☑ ISITMA ☐		
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

EK A.18

Çizelge A.18 : 23 numaralı envantere ait anıt fişi (Amasya Valiliği, 2007a).

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					ÇEVRESEL	ENV. NO	23		
TÜRKİYE	ADI	Konut					HARİTA NO	-		
İL AMASYA	İLÇE	Merkez	MAH. KÖY VE MEVKİİ	Hatuniye Mahallesi			KORUMA DERECESİ	ANITSAL	1	2 3
PAFTA 54	ADA	454	PARSEL	13				ÇEVRESEL	1	2 3
ADRES 144. Sokak No: 63								AYKIRI	1	2 3
Konut	YAPTIRAN		YAPAN		MİMARİ ÇAĞI	Cumhuriyet Dönemi				
	YAPIM TARİHİ	20. yy.	KİTABE	Yok	VAKFİYE	Yok				

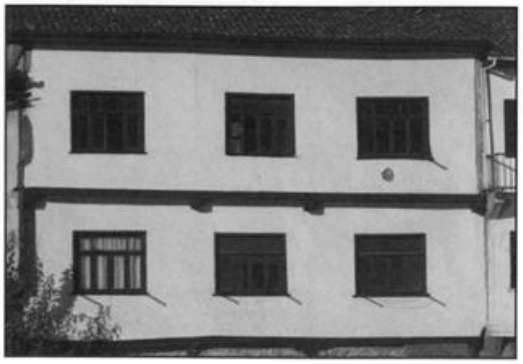
GENEL TANIM

Yeşilırmak kenarında Yalıboyunda, sur duvarı üzerinde iki katlı olarak düzenlenmiştir.

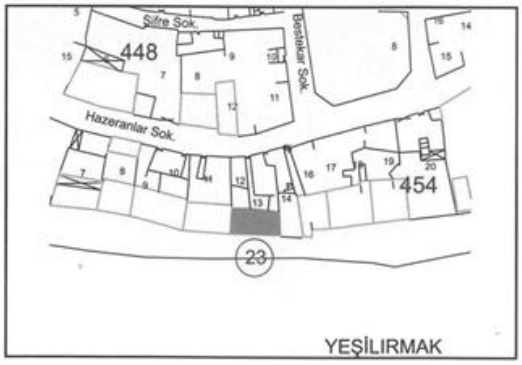
	İYİ	ORTA	KÖTÜ
KORUMA DURUMU		X	
DIŞ YAPI		X	
TAŞIYICI YAPI		X	
ÜST YAPI		X	

	YOK	İZİ VAR	ÖNEMLİ
SÜSLEME ELEMANLARI	X		
RUTUBET		X	

BUGÜNKÜ SAHİBİ	Özel Mülkiyet	BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ	

YAPILAN ONARIMLAR

AYRINTILI TANIM

Yeşilırmak kenarında Yalıboyunda, sur duvarı üzerinde iki katlı olarak düzenlenmiştir. Taşınmaz geleneksel Osmanlı konut geleneğinde ahşap çatkı arası kerpiç dolgulu olarak inşa edilmiş olup cephe pencereleri asri pencere tipindedir.

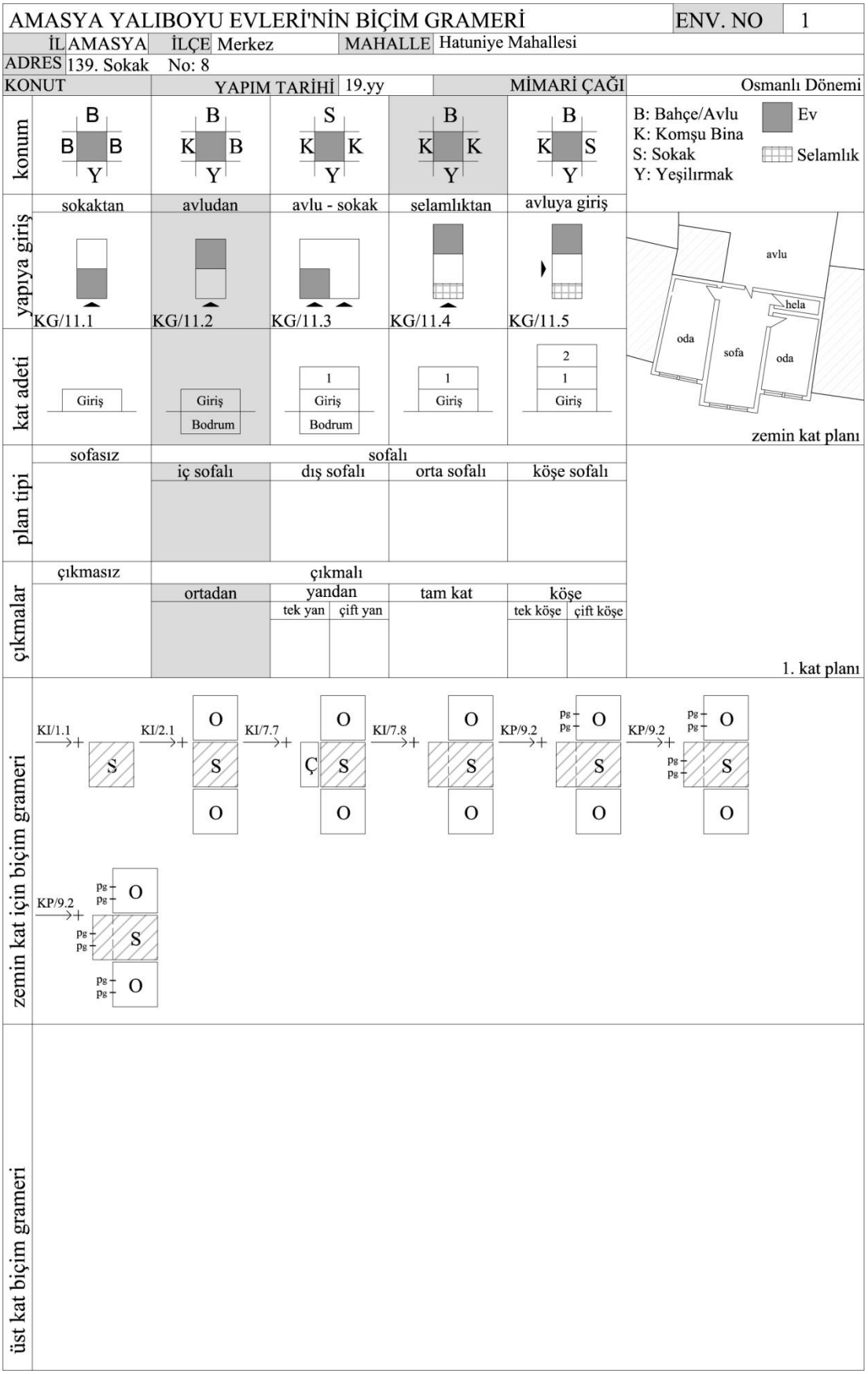
TEKNİK BİLGİLER		
SU ☑	ELKT. ☑	ISITMA ☐
ORJİNAL KULLANIMI		
Konut		
BUGÜNKÜ KULLANIMI		
Konut		
ÖNERİLEN KULLANIMI		
Konut		
TESCİL KARARI	TESCİL TARİHİ	
2364	05.05.1992	
REVİZYON		

YAYIN DİZİNİ:

EKLER

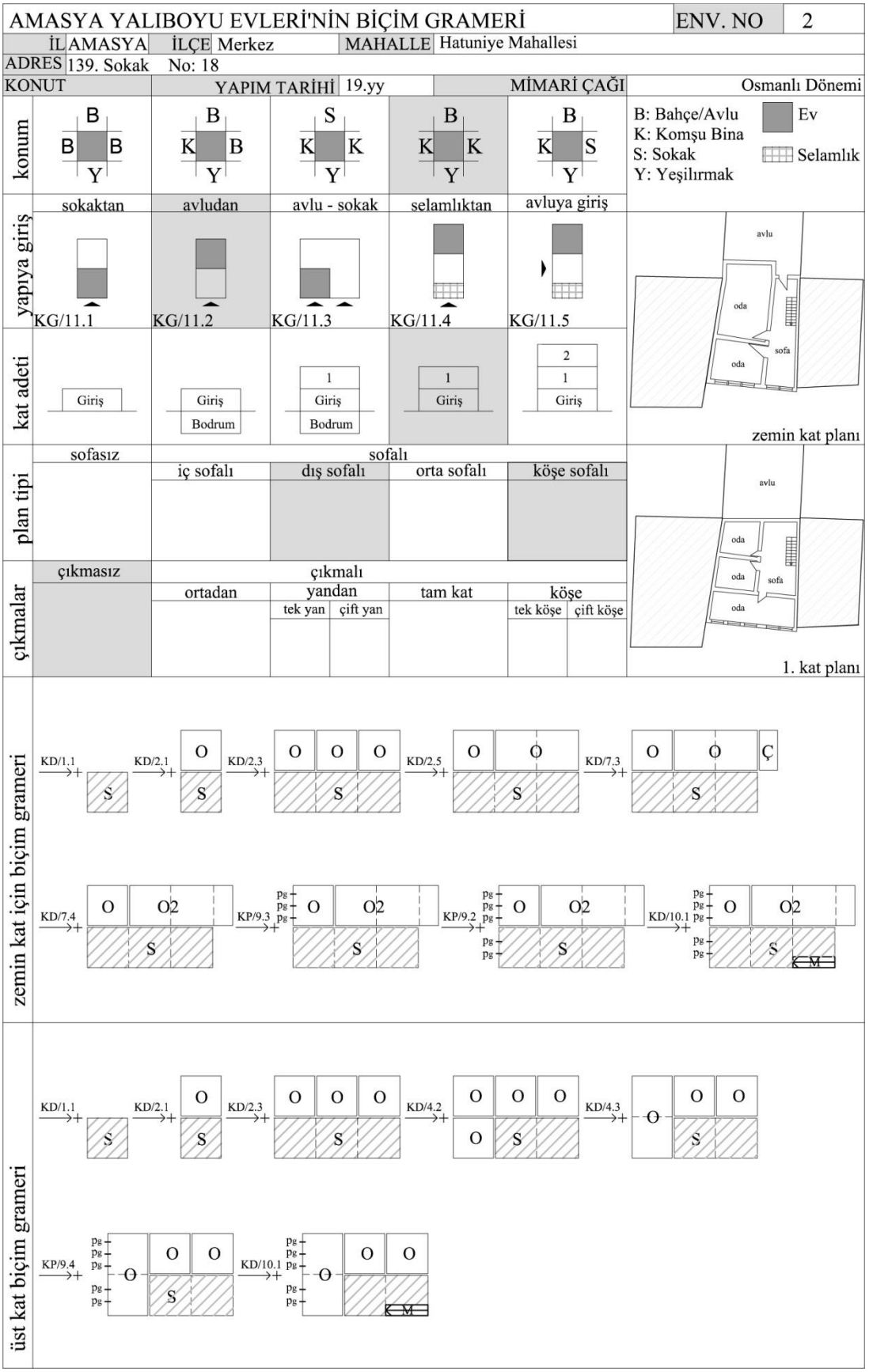
EK B.1

Çizelge B.1 : 1 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

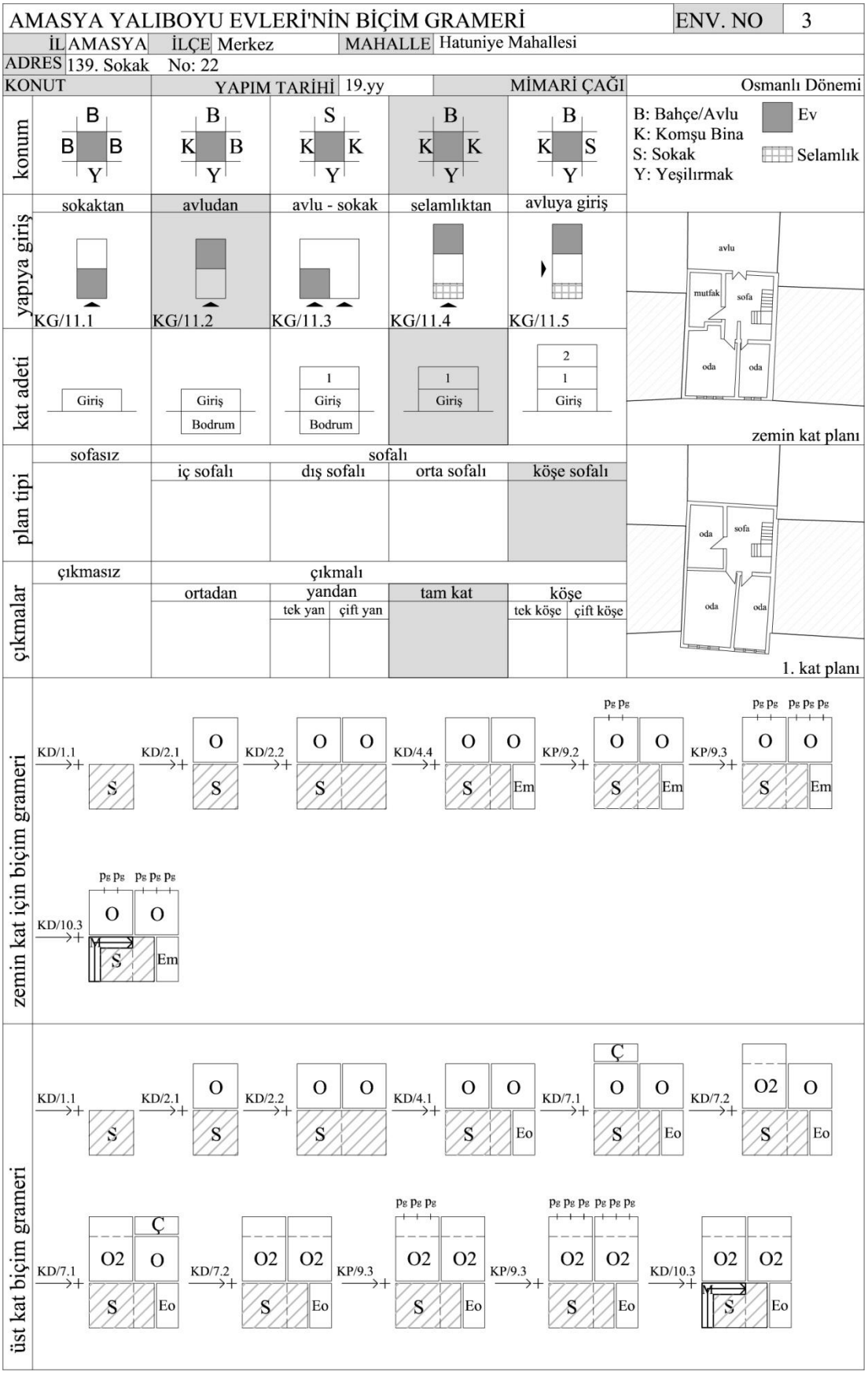
EK B.2

Çizelge B.2 : 2 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

EK B.3

Çizelge B.3 : 3 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

EK B.4

Çizelge B.4 : 4 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

EK B.5

Çizelge B.5 : 5 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

EK B.6

Çizelge B.6 : 5 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması ikinci bölüm

EK B.7

Çizelge B.7 : 6 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

EK B.8

Çizelge B.8 : 9 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

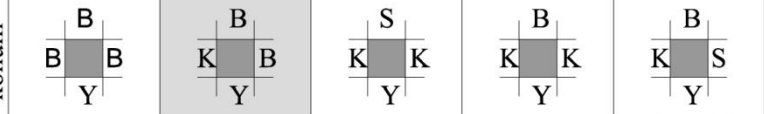
AMASYA YALIBOYU EVLERİ'NİN BİÇİM GRAMERİ — ENV. NO 9

İL AMASYA | İLÇE Merkez | MAHALLE Hatuniye Mahallesi

ADRES 139. Sokak No: 48

KONUT | YAPIM TARİHİ 20.yy | MİMARİ ÇAĞI Geç Osmanlı Dönemi

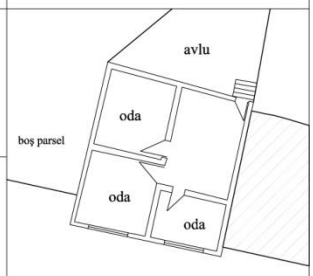
konum

B: Bahçe/Avlu
K: Komşu Bina
S: Sokak
Y: Yeşilırmak
Ev
Selamlık

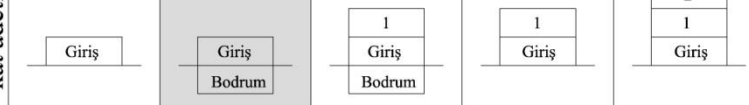
yapıya giriş

sokaktan	avludan	avlu - sokak	selamlıktan	avluya giriş
KG/11.1	KG/11.2	KG/11.3	KG/11.4	KG/11.5

zemin kat planı

kat adeti

plan tipi

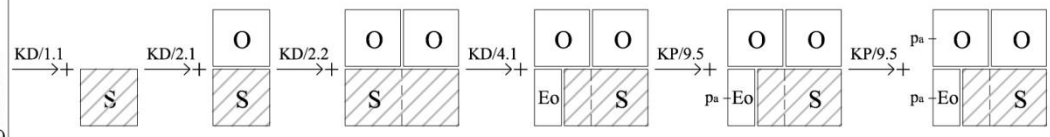
sofasız	sofalı			
	iç sofalı	dış sofalı	orta sofalı	köşe sofalı

çıkmalar

çıkmasız	çıkmalı			
	ortadan	yandan	tam kat	köşe
		tek yan / çift yan		tek köşe / çift köşe

1. kat planı

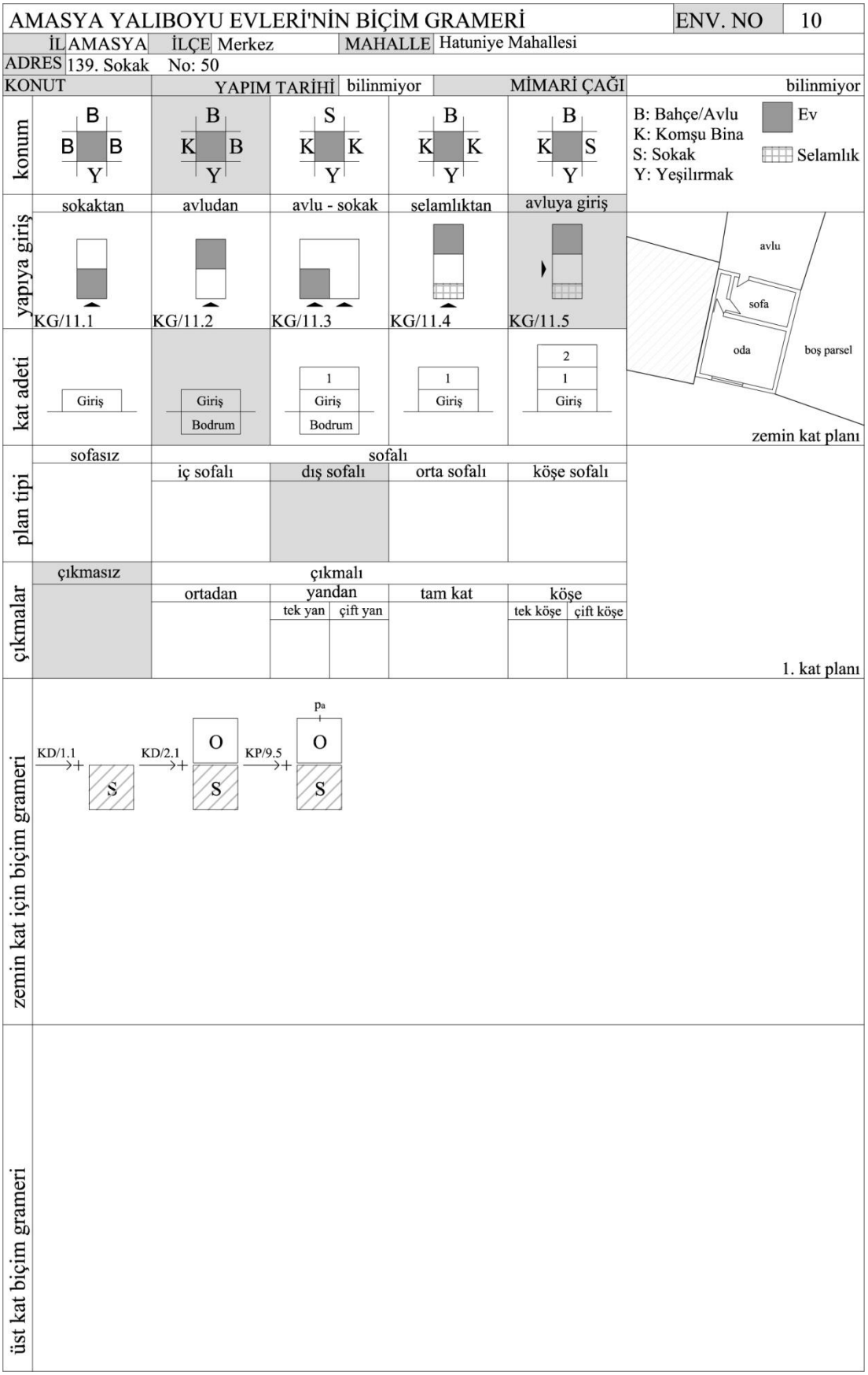
zemin kat için biçim grameri

üst kat biçim grameri

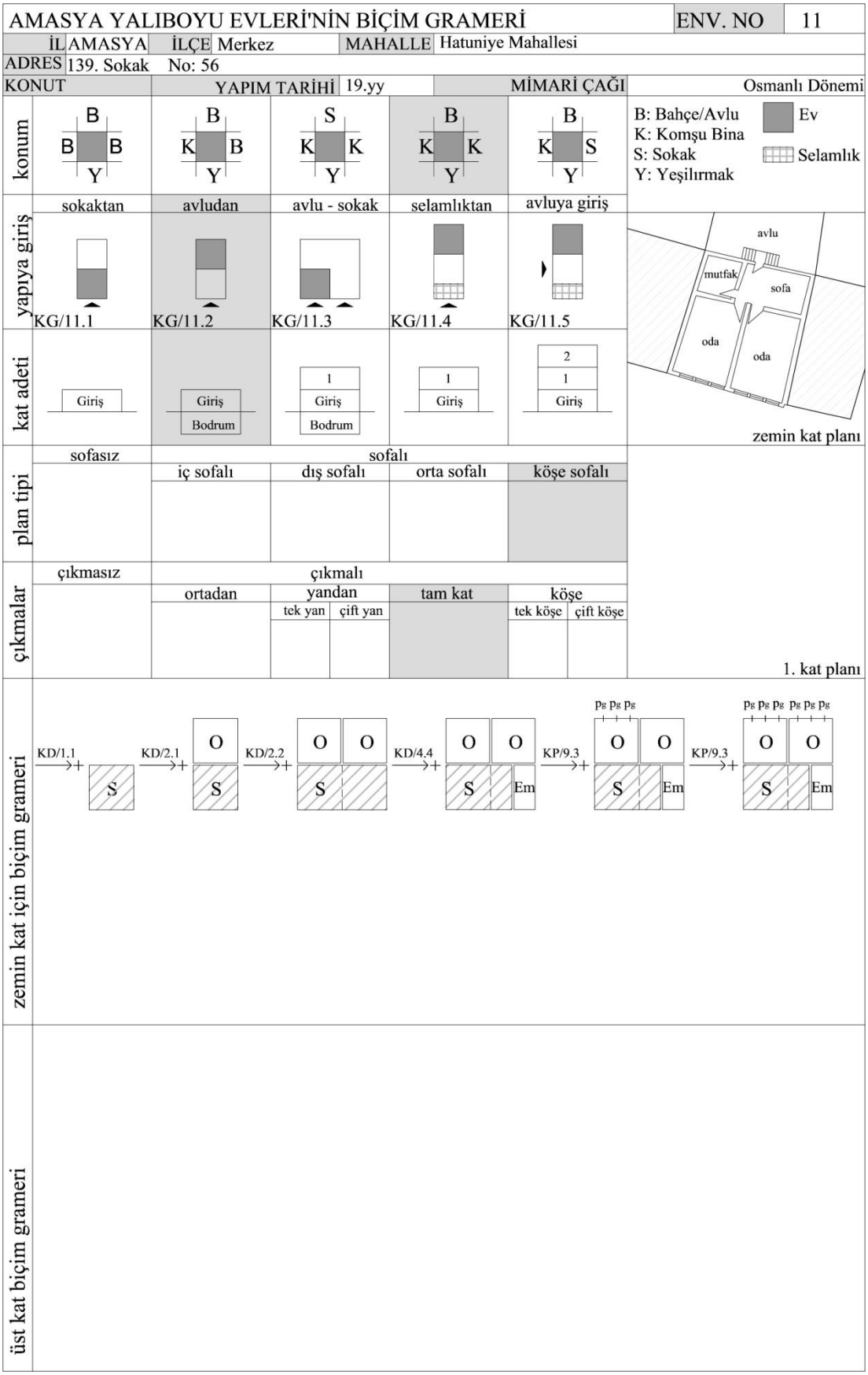
EK B.9

Çizelge B.9 : 10 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

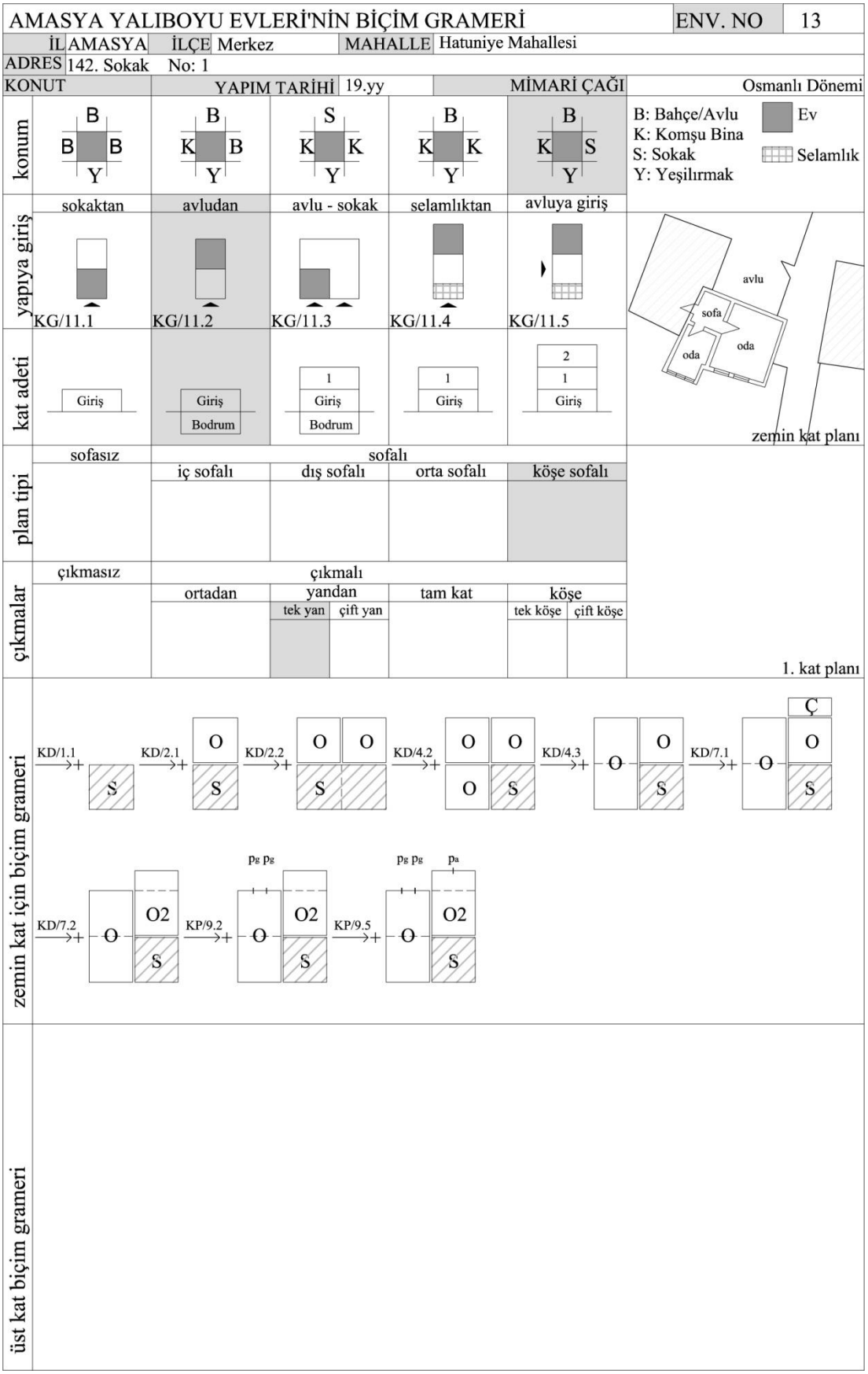
EK B.10

Çizelge B.10 : 11 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

EK B.11

Çizelge B.11 : 13 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

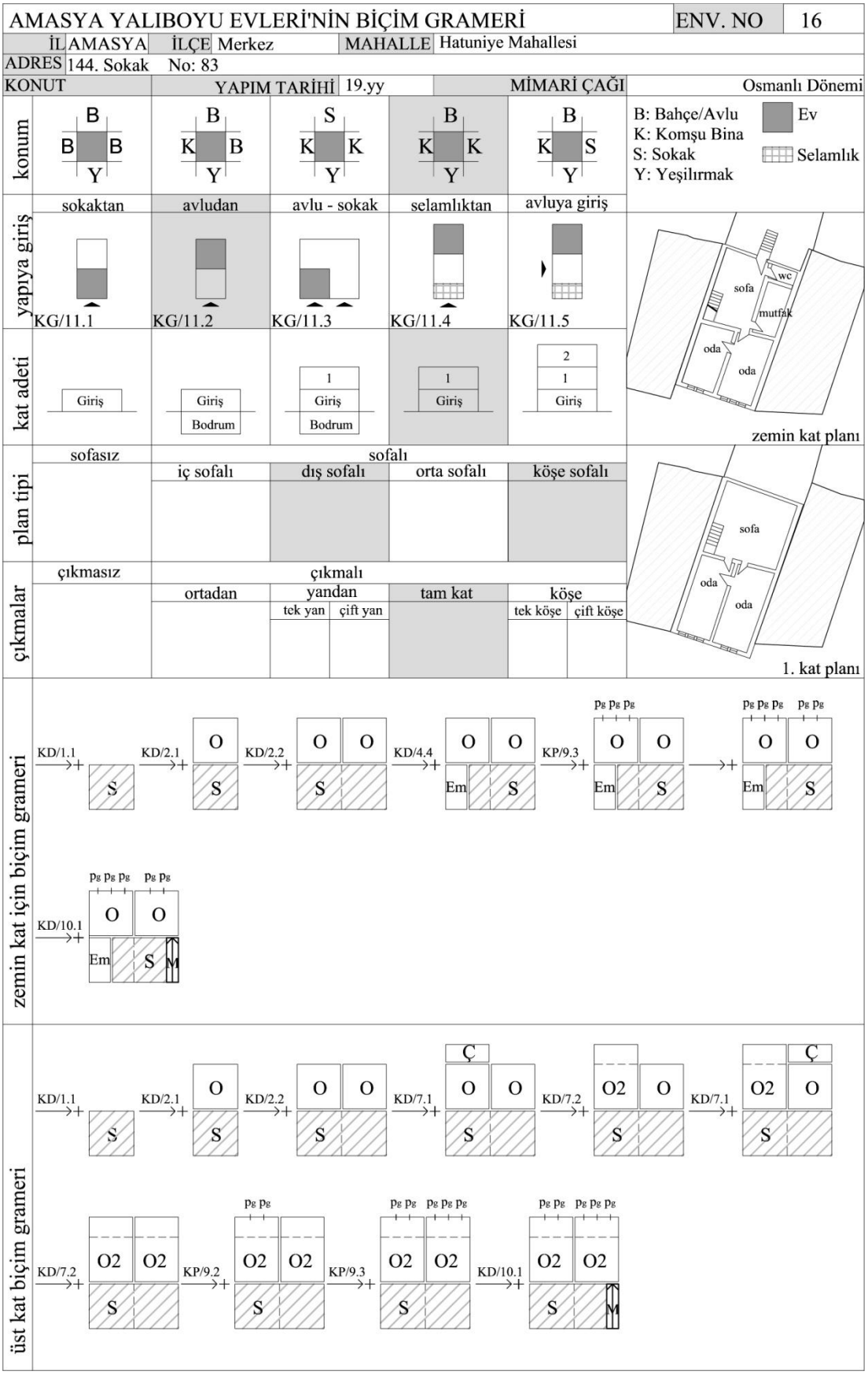
EK B.12

Çizelge B.12 : 15 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

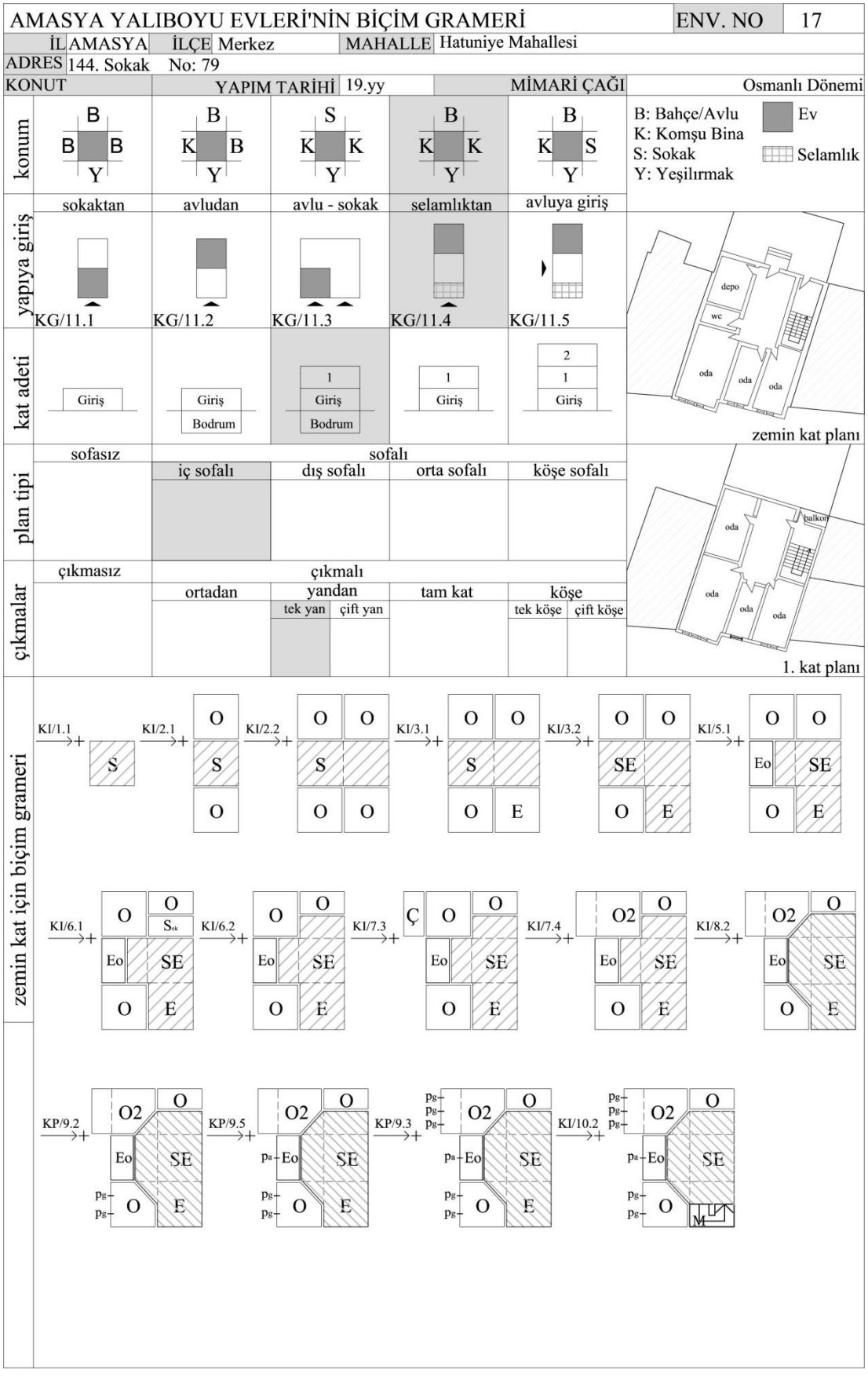
EK B.13

Çizelge B.13 : 16 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

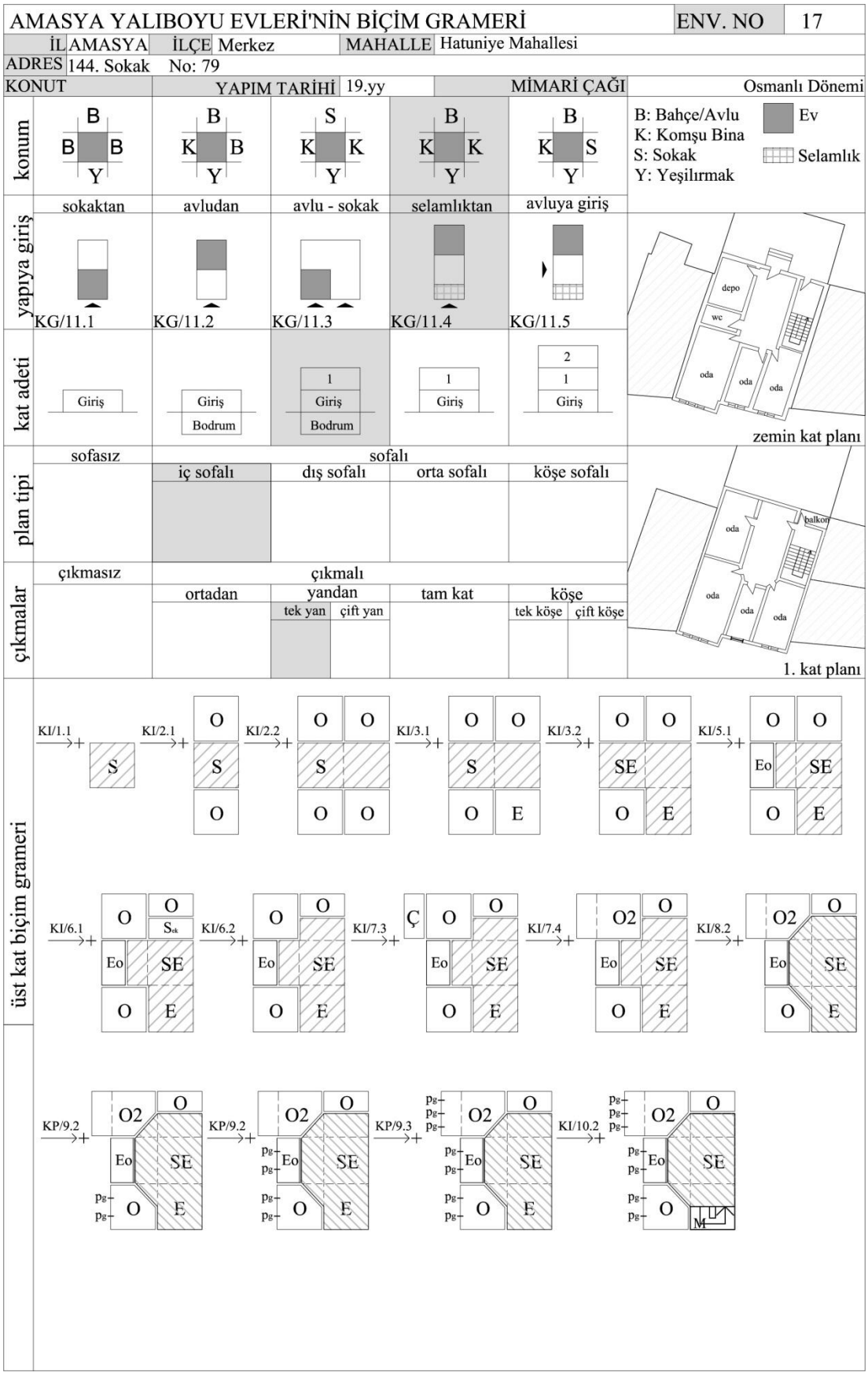

EK B.14

Çizelge B.14 : 17 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

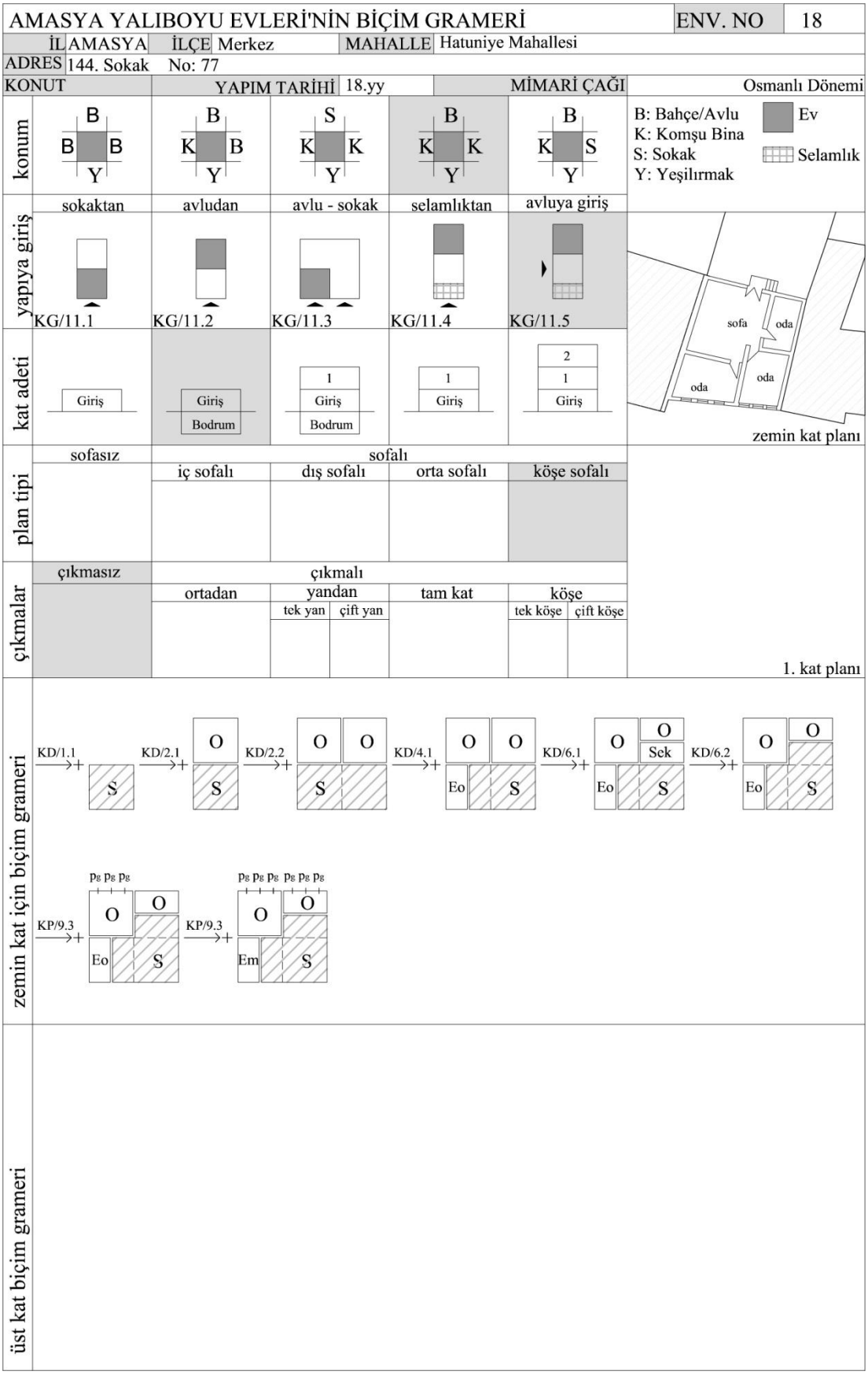

Çizelge B.14 (devam): 17 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

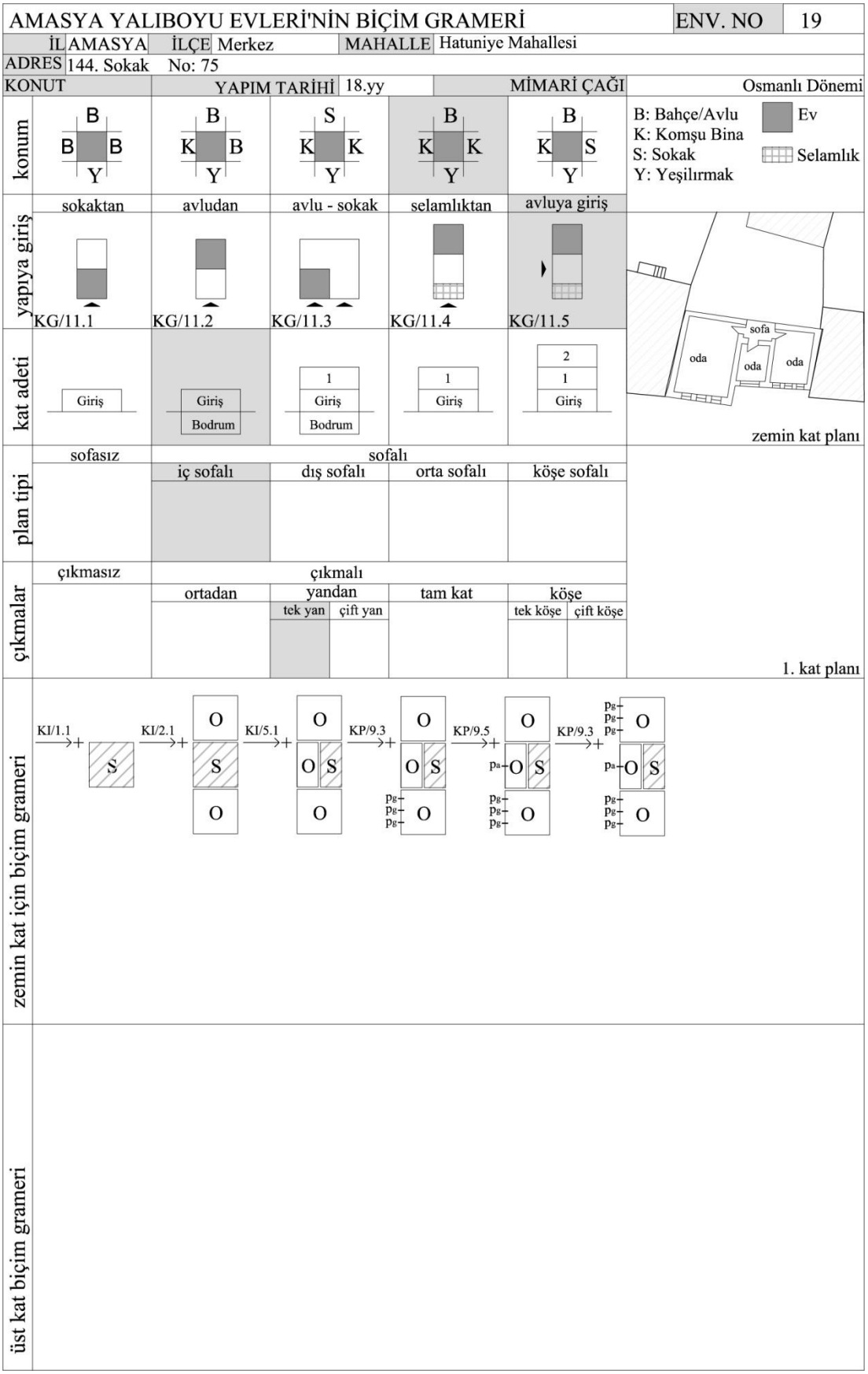
EK B.15

Çizelge B.15 : 18 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması.

EK B.16

Çizelge B.16 : 19 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

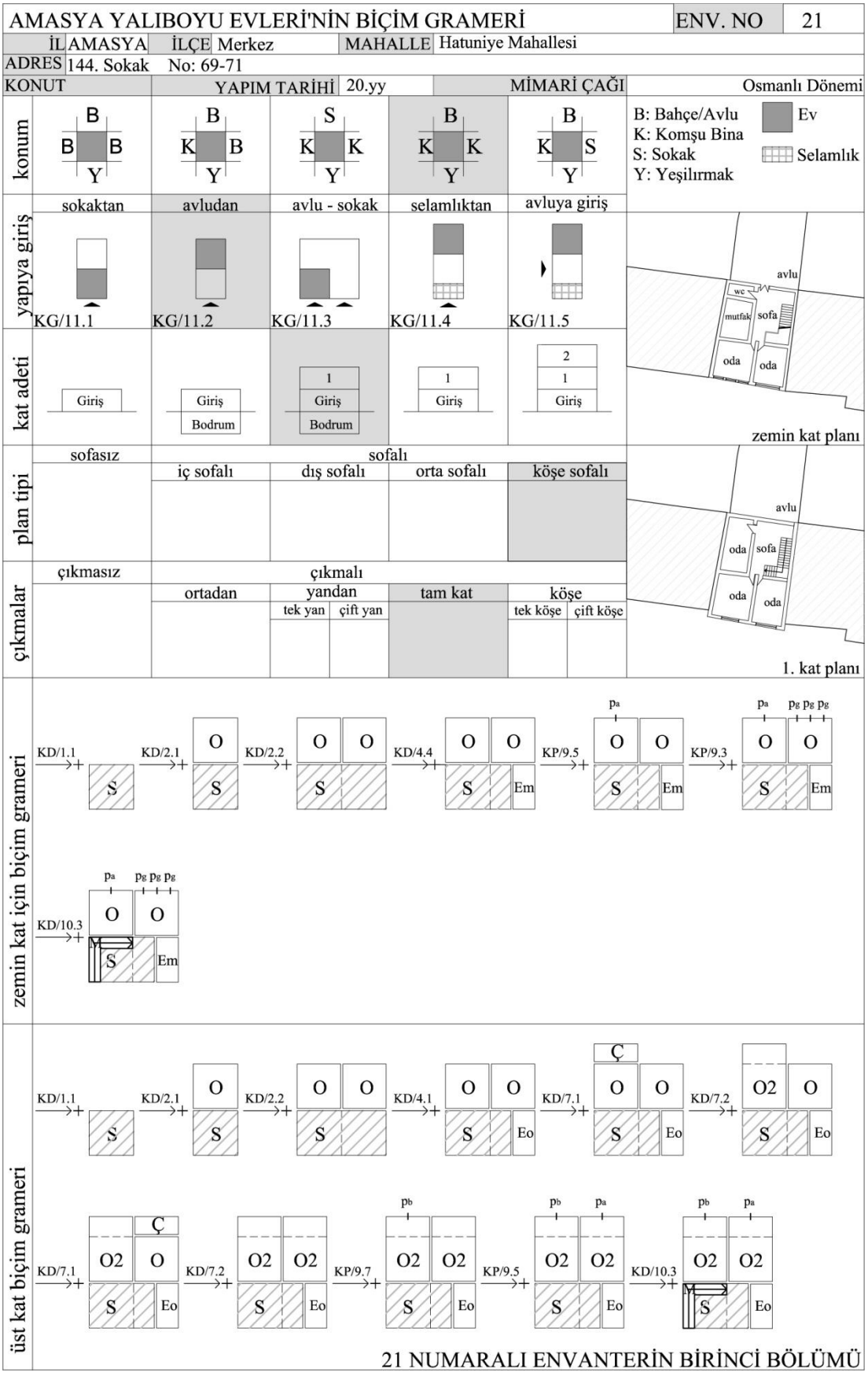
EK B.17

Çizelge B.17 : 20 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

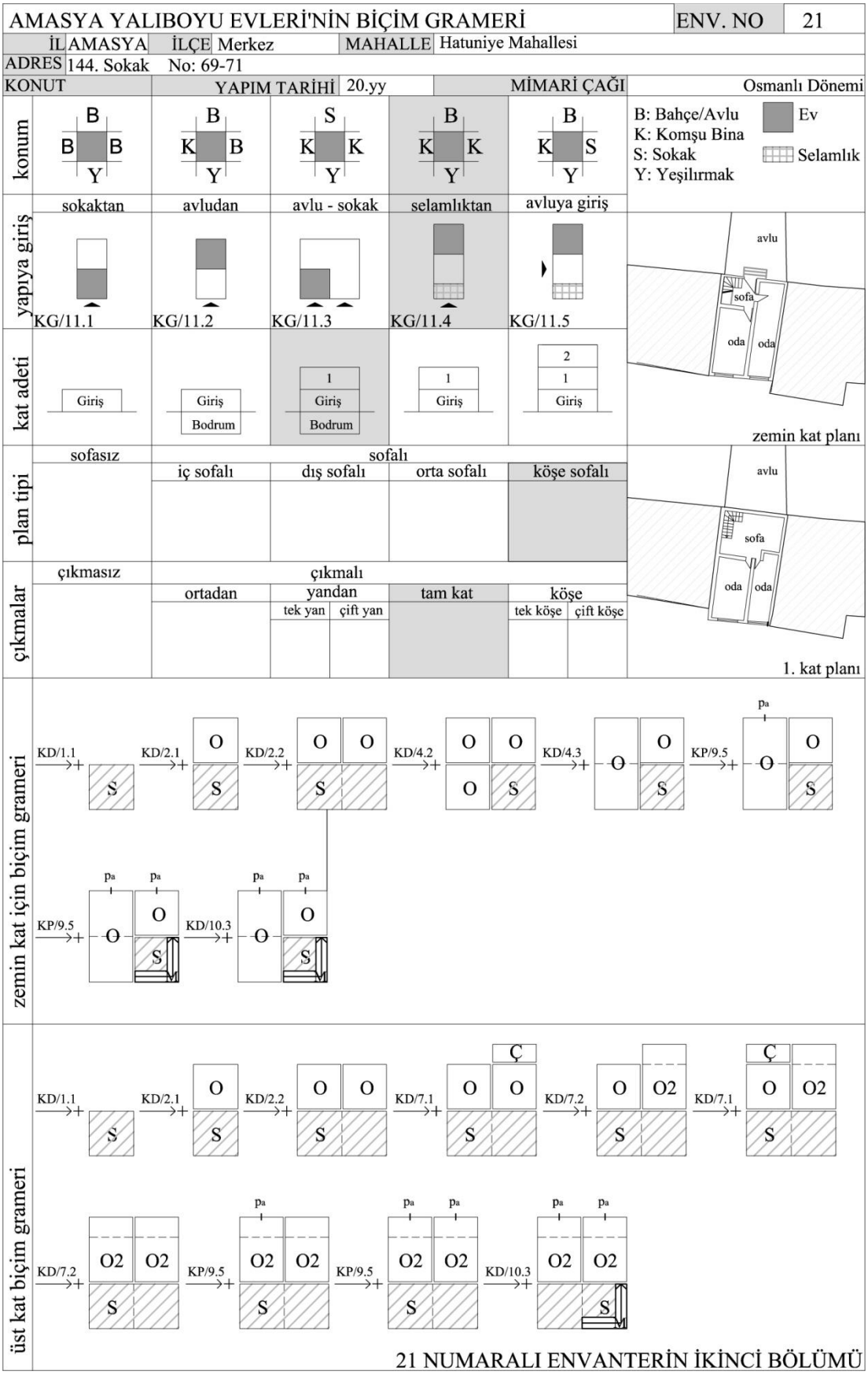
EK B.18

Çizelge B.18 : 21 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

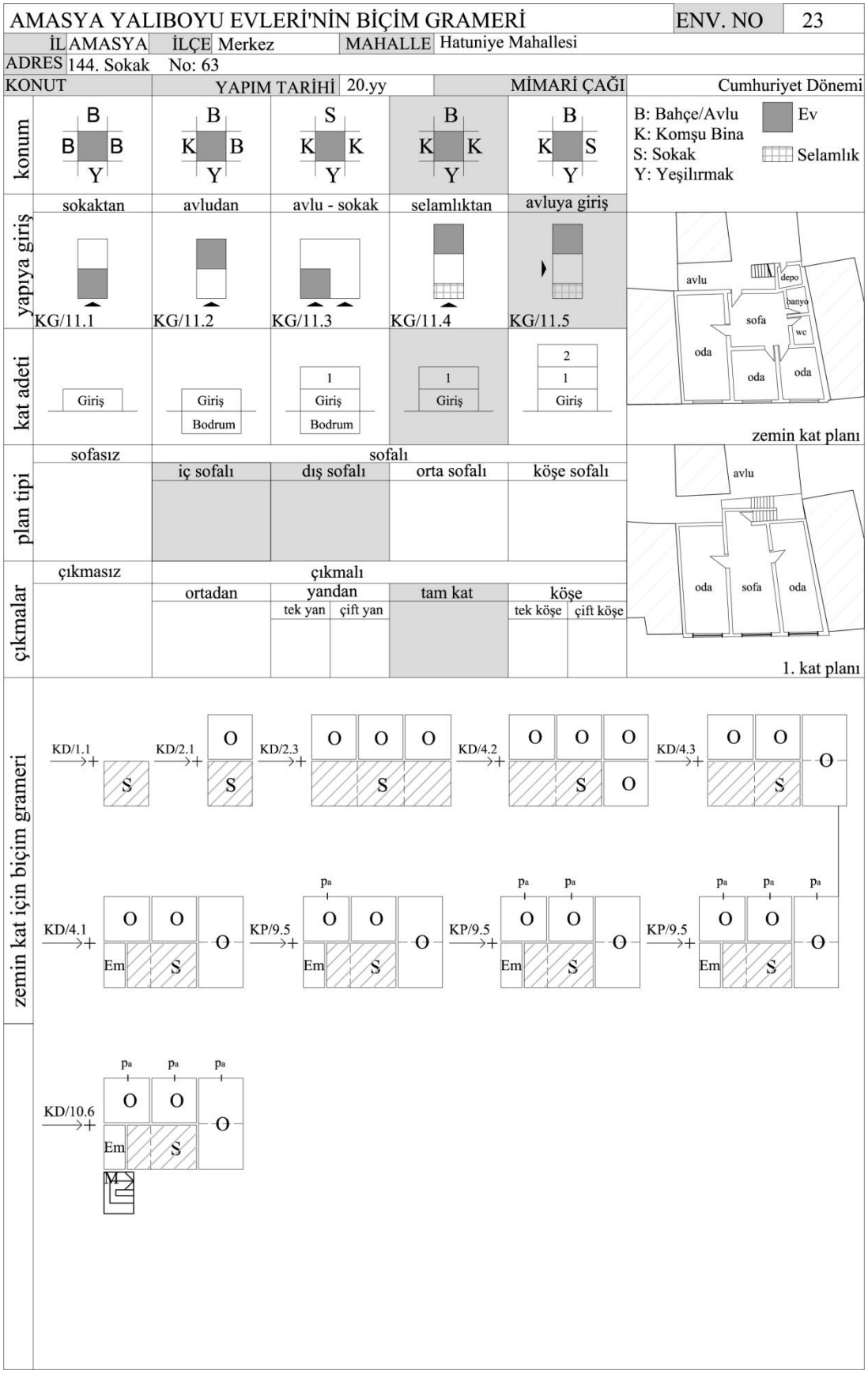
EK B.19

Çizelge B.19 : 21 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması ikinci bölüm

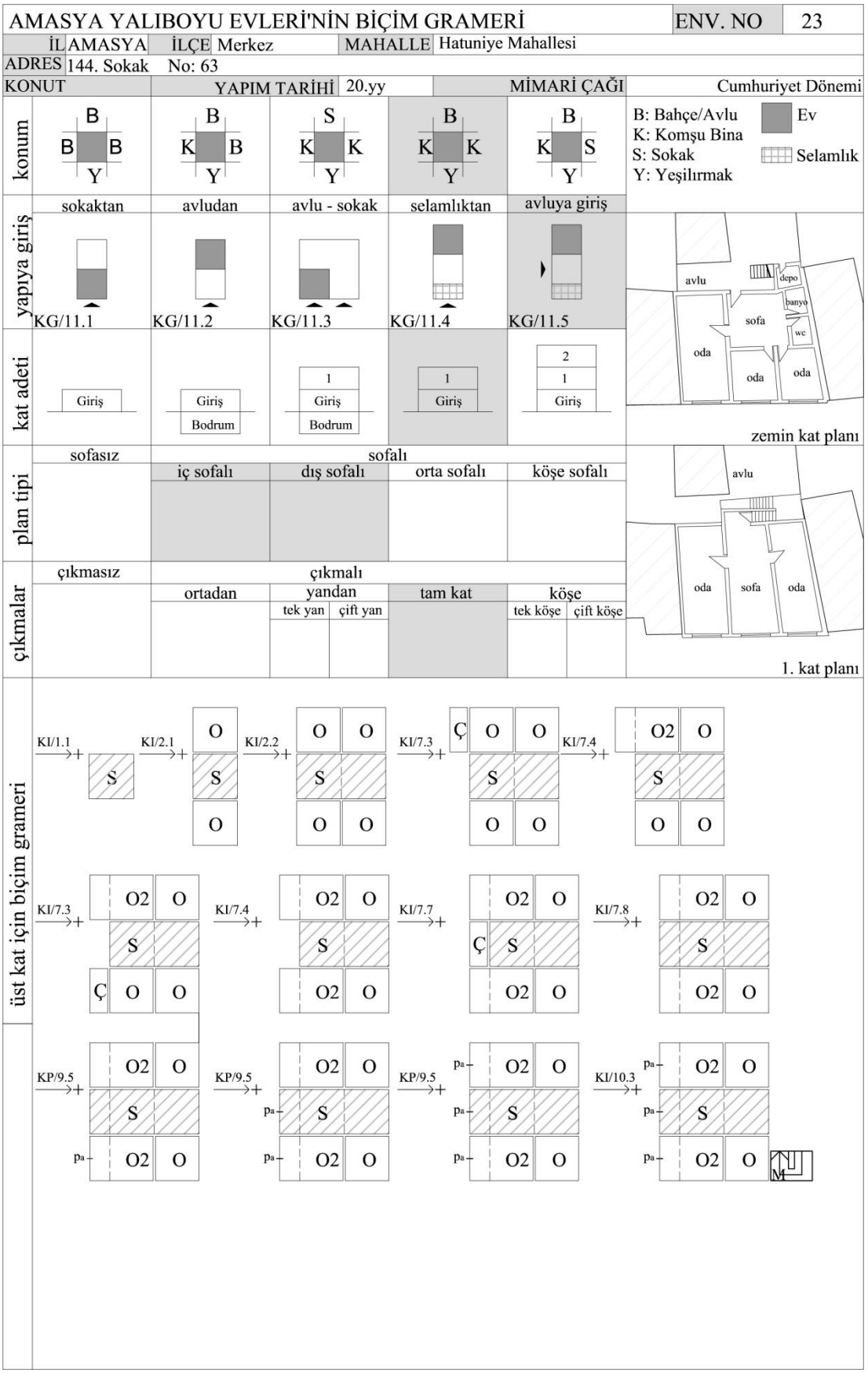

EK B.20

Çizelge B.20 : 23 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

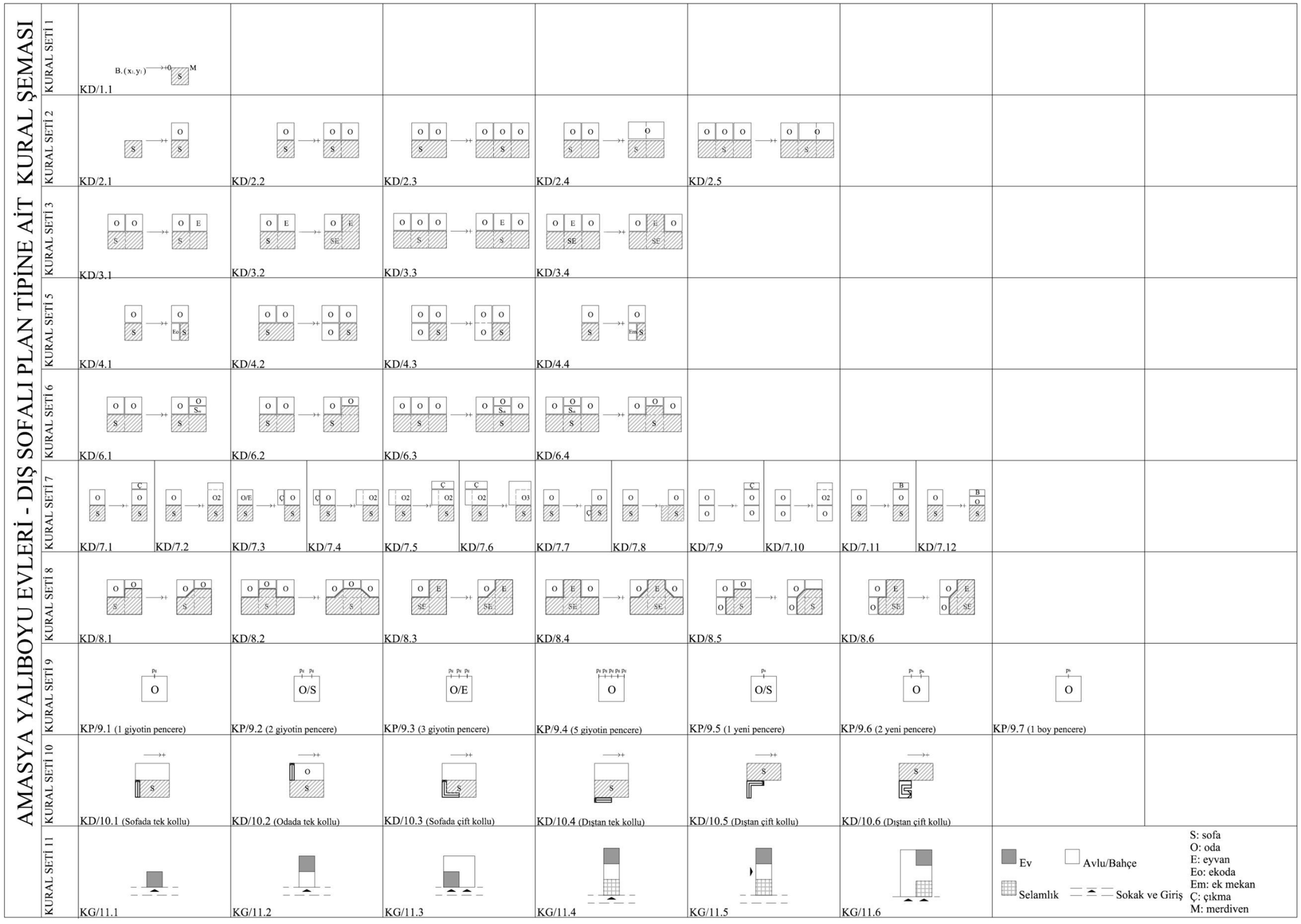

Çizelge B.20 (devam) : 23 numaralı envantere ait biçim grameri çalışması

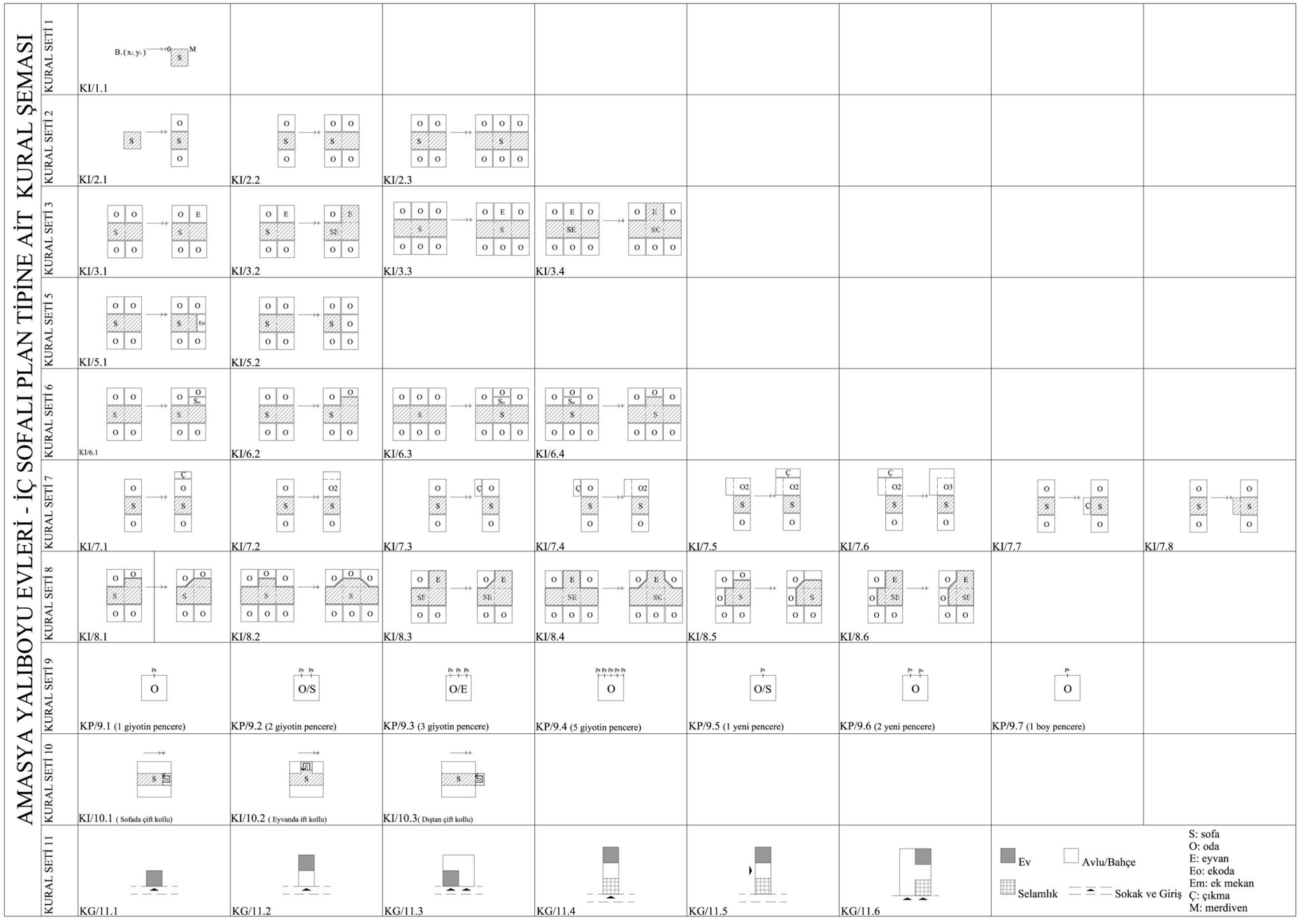
EK C.1

Çizelge C.1 : Dış sofalı tiplerine ait kural şeması

EK C.2

Çizelge C.2 : İç sofalı tiplerine ait kural şeması

EK D.1

Çizelge D.1 : Yalıboyu vaziyet planı

Anıtsal Yapılar Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri Ölçek: 1/2000

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Orkan Zeynel GÜZELCİ

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul, 1988

E-Posta: o.guzelci@iku.edu.tr

Lisans: İstanbul Kültür Üniversitesi,

Technische Universiteit Eindhoven (1 yarıyıl).

Mesleki Deneyim ve Ödüller:

- İstanbul Kültür Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Araştırma Görevlisi, 2010-2012.

- Kayseri İç Kalesi'nin Korunarak Kültür ve Sanat Ortamına Dönüştürülmesi için İki Kademeli Ulusal Mimarlık Yarışması, Uygulama Projeleri Çizimi.

- 1.lik Ödülü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması.

- 2.lik Ödülü: Bornova Belediyesi Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi Mimari Proje Yarışması.

Yayın Listesi:

- Sayıner, A. B., **Güzelci, O. Z.;** 2011: İstanbul'daki Ayrışmış ve Niteliksiz Yapılaşmalar Karşısında "Kentsel Konutun Yeniden Tarifi", 6. Uluslar Arası Kültür Araştırmaları Sempozyumu, Kadir Has Üniversitesi, 8-10 Eylül, 2011, İstanbul, Türkiye.

- Türkyılmaz, E., Canbay Türkyılmaz, Ç., **Güzelci, O. Z.,** Terlemez, A. K.; 2011: Bilgilenme Düzeyinin Algılama Üzerindeki Etkilerinin İrdelenmesi, 2.Ulusal Sempozyum, Mimari Tasarım Eğitimi : "Bütünleşme 2", 20-21 Ekim, 2011, İstanbul, Türkiye.